

■ NIOK CIVIL REPORT 2025

Julianna Kiss – Krisztina Asztalos –
Balázs Gerencsér – Janka Tóth

■ HÁNY ÉVÜNK VAN HÁTRA A (CIVIL) VILÁGVÉGÉIG?

– JOGKORLÁTOZÁS A CIVIL TÁRSADALMON KERESZTÜL

Nagy Ádám – Béres-Áfra Zsuzsa – Szalóki Viktor

■ THE ROLE OF THE CIVIL SECTOR IN THE PREVENTION AND MANAGEMENT OF CYBERBULLYING

Viktória Bene

■ CIVIL SOCIETY AND COASTAL GOVERNANCE: EMPIRICAL INSIGHTS FOR SHORELINE MANAGEMENT PLANNING IN TAMIL NADU, INDIA

Subburaj Sankara Subramanian –
M. V. Ramana Murthy – Satya Kiran Raju Alluri –
V. Ramanathan

■ AZ IDŐSKORI MOBILITÁS A TÁRSADALMI INNOVÁCIÓ FÓKUSZÁBAN – A „BICIKLIVEL KORTALANUL MAGYARORSZÁG” PROGRAM

Kézai Petra

■ AZ IDŐSKORI EGÉSZSÉGMAGATARTÁS ÉS A KÖZÖSSÉGI PREVENCIÓ REGIONÁLIS DIMENZIÓI MAGYARORSZÁGON, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPÉRE

Orbán Gyöngyi – Kovácsné Tóth Ágnes

CIVIL SZEMLE

Balázs László, Csongor Anna, Kákai László, Nagy Ádám,
Nizák Péter, Rajcsányi-Molnár Mónika

Dr. habil András, István, Rector, Dunaújváros University
 Prof. Dr. Bögre, Zsuzsanna, University professor, Pázmány Péter University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Sociology
 Dr. hab., Prof. Grzegorz Makowski, SGH Warsaw School of Economics
 Prof. Marbán Gallego, Vicente, Senior lecturer at University of Alcala. Madrid, Spain
 Prof. Komlos, John, Professor Emeritus, Ludwig-Maximilians University, Germany
 Dr. Marschall, Miklós, formerly CEO of CIVICUS, deputy managing director of Transparency International
 Prof. Mişcoiu, Sergiu, Professor of Political Science, Babeş-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
 Dr. Nárai, Márta, Associate professor, Széchenyi University, Department of Social Studies and Sociology
 Péterfi, Ferenc, Senior Advisor of The Hungarian Association of Community Development
 Prof. Premović, Marijan, Full Professor, Study Program for History, Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Montenegro
 Dr. Sebestény, István, Senior Advisor, Central Statistical Office, Department of Social Services Statistics
 Strečanský, Boris, Institute of European Studies and International Relations, Faculty of Social and Economic Sciences, Comenius University, Bratislava, Slovakia
 Prof. Taranu, Andrei PhD, Deputy Dean of Faculty of Political Science, National University of Political Studies and Public Administration

Nagy Ádám
Bácsa-Bán Anetta, Balogh Péter,
Béres-Áfra Zsuzsa, Gerő Márton,
Glied Viktor, Pánovics Attila, Tóth Péter

A címlapfotót készítette Vigh Levente

www.civilszemle.hu
E-mail: civilszemle@gmail.com

1137 Budapest, Pozsonyi út 14.
Tel./fax: (+36-1) 221-8099

2400 Dunaújváros, Táncsics Mihály utca 1/A
Tel.: (+36-25) 551-100

Felelős kiadó: Nizák Péter kuratóriumi elnök

ISSN 1786-3341

■ ■ Julianna Kiss – Krisztina Asztalos – Balázs Gerencsér – Janka Tóth NIOK CIVIL REPORT 2025	5
■ ■ Nagy Ádám – Béres-Áfra Zsuzsa – Szalóki Viktor Hány évünk van hátra a (civil) világvégeig? – jogkorlátozás a civil társadalmon keresztül	39
■ ■ Viktória Bene The role of the civil sector in the prevention and management of cyberbullying	61
■ ■ Subburaj Sankara Subramanian – M. V. Ramana Murthy – Satya Kiran Raju Alluri – V. Ramanathan Civil society and coastal governance: empirical insights for Shoreline Management Planning in Tamil Nadu, India	77
■ ■ Kézai Petra Az időskori mobilitás a társadalmi innováció fókuszában – a „Biciklivel Kortalanul Magyarország” program	96
■ ■ Orbán Gyöngyi – Kovácsné Tóth Ágnes Az időskori egészségmagatartás és a közösségi prevenció regionális dimenziói Magyarországon, különös tekintettel a civil szervezetek szerepére	114
■ ■ Authors	134

NIOK CIVIL REPORT 2025¹

Julianna Kiss – Krisztina Asztalos – Balázs Gerencsér – Janka Tóth

Introduction: The state of civil society in Hungary—NIOK Civil Report 2025

■ In 2025, we are publishing the NIOK Civil Report for the first time. We have prepared this summary in the hope that it will support the work of Hungarian civil society organisations by presenting the data available on the sector and outlining the processes and lessons that can be drawn from the data. We trust that the publication will be useful for those interested in the civil society, those involved in civil society research and development, as well as professionals involved in corporate responsibility and ESG systems². The aim of our report is to partially fill the gap in available data on the civil society in Hungary and to provide a comprehensive, easy-to-understand summary that helps to raise awareness and make the work of Hungarian civil society organisations more visible.

In this civil society report, we focus specifically on so-called traditional (“classic”) civil society organisations³: our research and analysis focuses on foundations and

1 The NIOK Civil Report was commissioned and produced by the NIOK Foundation with the support of the Embassy of the Netherlands in Hungary. The report was finalised on 30 November 2025, covering events up to 1 November 2025, with the latest statistical data in the report being from 2024.

2 ESG: a sustainability framework for companies that evaluates them based on environmental, social and governance criteria.

3 In terms of organisational nature, the vast majority of non-profit organisations in Hungary (foundations and associations) belong to the so called classic or traditional civil sector. This term and classification is used by the Hungarian Central Statistical Office (HCSO – KSH), and the NIOK Foundation also works with this part of the civil sector. Other forms of civil society (such as informal groups, non-profit companies or interest groups) are not discussed, or only tangentially in this report.

associations registered in Hungary. The NIOK Civil Report is primarily based on the processing of professional literature, databases and news published in the press, supplemented by our own surveys, interviews and database analyses. We relied primarily on the following data sources:

- the latest (2024) statistical data available from the Hungarian Central Statistical Office (HCSO – KSH) non-profit register;
- the NIOK Foundation's own research data and feedback from organisations using its services;
- major research and key publications (2024) affecting the sector.

Our report covers three main topics in 2025:

- in the first chapter, we summarise the macro-environmental changes that have had a significant impact on the sector in recent years;
- in the second chapter, we paint a general picture of the civil sector based on data from the Hungarian Central Statistical Office,
- and finally, we look at the fundraising opportunities available to civil society organisations, with a particular focus on the system of normative (formula-based) public funding and the latest trends in individual donations.

1. Changes in the operating conditions of civil society in Hungary

By 2025, the civil society in Hungary had become one of the most vulnerable areas of the democratic institutional system. Tighter legislation, the establishment and operation of the Office for the Protection of Sovereignty, anti-civil government communication, the stigmatisation of international funding (as "foreign influence") and its possible sanctioning, the lack of European Union funds, and the politically motivated distribution of state funds have all combined to restrict the scope of action of civil society organisations. The ongoing legal and financial uncertainty is creating an environment in which the functioning and long-term survival of civil society is already under threat in some areas. In this chapter, we review the major macro-processes of recent years, particularly the last two years, that have directly or indirectly affected the functioning of civil society organisations.

1.1 Background (2013–2023)

Civil society organisations in Hungary—i.e. communities independent of the government and the market—have been operating in an increasingly challenging macro environment in recent years. Although the 2011 civil law incorporated most of the earlier proposals made by civil society, several subsequent changes—such as the reinterpretation of public benefit (Prekácza, 2012)—ultimately had a mixed

impact on the functioning of the civil society. After 2013, however, the government consistently restricted the scope of civil society organisations, hindering their operations with smear campaigns and legal measures. The government investigations launched in the case of the Norwegian Civil Support Fund and the pejorative use of the terms “foreign support” and “NGO” indicate the process of delegitimising independent civil society organisations (Mikecz, 2020).

At the same time, organisations linked to the government (Válasz Online, 2022), also known as GONGOs (*government-organised non-governmental organisations*), have grown stronger, operating with state and corporate resources to ensure the “civil” legitimacy of the government’s narrative. Meanwhile, truly independent organisations have been increasingly forced to rely on private donations, international sources, 1% tax donations, and project-based funding, which significantly limits their sustainability and long-term operational planning (Gerő – Kerényi, 2020).

The government further increased the pressure on the civil society with the 2017 law designating foreign-funded organisations (Act LXXVI of 2017) and, following its ruling of illegality by the Court of Justice of the European Union in 2020, with the extension of the 2021 audit by the Court of Auditors (Nonprofit.hu, 2022). In an increasingly centralised political system, there is little room for independent civil society perspectives: not only have subsidies become highly politicised, but the channels for asserting interests have also become narrower and less transparent. Civil society organisations are given unrealistically little time and opportunity to consult on public legislative changes (K-Monitor blog, 2024).

In addition to the use of legal and political instruments, changes in the funding environment are also further restricting the civil society’s room for manoeuvre. The so-called church supplementary subsidy is an additional state resource that church-run social, child protection and educational institutions receive on top of their normative subsidies (Government Decree No. 489/2013). This additional funding means that church operators are able to perform the same public tasks as civil society organisations under much more favourable operating conditions (Péteri – Szilágyi, 2022). The transparency of public funds is also compromised by the lack of full accountability on the part of the churches. Church subsidies have thus distorted competition and created significant resource disparities between state, civil society, private and church-run institutions. The result was often that local governments and civil society operators were forced to hand over their institutions, along with all their assets, to churches, which were able to continue operating them with more stable and higher state support. In the long term, this led to the marginalisation of civil institutions, the erosion of sector neutrality and the increasing structural vulnerability of the civil society.

This period also saw the emergence of the pressure to digitise—2013 was the year when electronic administration was introduced in the civil society. Subsequently, new online technologies, which appeared in almost all areas of operation, forced the often ageing membership and leaders of civil organisations to continuously

learn, develop and transform. With the arrival of the coronavirus in Hungary, even organisations that had not previously needed to do so were forced to digitise (Nonprofit.hu, 2020). During this period, the situation was particularly difficult for civil society organisations that relied on community activities, face-to-face meetings and events. In addition to economic and legal issues, the transformation of the communication space also posed a serious challenge for Hungarian civil society organisations. Civil society organisations, which typically have small budgets, are finding it increasingly difficult to get their messages across to their target groups amid the growing communication noise (Gulyásné, 2015).

1.2 Major events shaping the civil society (2024–2025)

1.2.1 Establishment and operation of the Office for the Protection of Sovereignty

In 2024–2025, the civil society space and its operating environment continued to shrink. The Sovereignty Protection Act established the Sovereignty Protection Office with broad powers, whose official purpose was to “protect against foreign influence” (Act LXXXVIII of 2023). However, according to civil society actors, the Office actually serves to intimidate independent organisations, reinforce negative public sentiment against the civil society, and stir up hostility (Transparency International Hungary, 2025; Hungarian Helsinki Committee, 2025). The Office’s first report attempted to portray the work of independent civil society and media actors as “foreign influence” without any evidence (Telex, 2024)—Átlátszó.hu, Transparency International Hungary and the Hungarian Helsinki Committee have also been the target of investigations and attacks by pro-government media—and has since regularly listed organisations (Sovereignty Protection Office, 2024; Sovereignty Protection Office, 2025). a record number of countries have joined the lawsuit brought by the European Court of Justice against the law (European Commission v Hungary, Case C-829/24).

According to the Hungarian Helsinki Committee, the government has been using the concept of sovereignty as a political tool in recent years: the rhetoric of protecting national independence actually serves to protect those in power and silence critical actors such as civil society organisations, independent media and human rights defenders (Hungarian Helsinki Committee, 2024). The Office operates with broad data collection and investigative powers, without independent oversight or effective legal remedies, which poses a risk to the exercise of fundamental rights. Politically controlled communication and constant stigmatisation keep the civil society in fear and force organisations into self-censorship, which in the long term could lead to a gradual weakening of the diversity of social dialogue and democratic participation. Although the Office cannot formally impose sanctions, public listing is stigmatising in itself, virtually impossible to defend against, and further reinforces mistrust of civil society (Sovereignty Protection Office, 2025; Child Rights Civil Coalition, 2025).

1.2.2 The draft law on ‘transparency in public life’

On 6 May 2025, the Prime Minister announced that “the government will discuss the parliamentary motion submitted [...] to bring organisations that are financed from abroad and claim to be civil society organisations under control”. On 13 May, János Halász, a Fidesz member of parliament, did indeed submit his own motion, a draft law on “transparency in *public life*”, in response to which more than 300 media outlets and civil society organisations issued a joint statement within a short period of time (Hungarian Parliament, Bill No. T/11923, 2025). According to the statement, the proposal⁴ is in fact an authoritarian power grab aimed at silencing critical voices and further weakening democratic institutions (444.hu, 2025). The draft not only adversely affects civil society organisations and independent media, but also threatens businesses and individuals, meaning that anyone who expresses an opinion contrary to the government’s position or stands up for social responsibility could become a target. According to the Civilisation Coalition, the government is labelling independent actors as “serving foreign interests”, even though, as they put it, “Hungary needs civil society (Civilisation Coalition, 2025). It needs a diverse, multi-stakeholder democratic public life and debate.”

The effects of the draft law were immediately felt in the civil society: according to research by the NIOK Foundation, 86% of the organisations surveyed believed that the proposal in its current form was unjustified and that if it became law, it would significantly hamper the day-to-day and long-term functioning of civil society (Nonprofit.hu, 2025). In some cases, government attacks strengthened the individual supporter base, but in general they resulted in uncertainty, project stoppages, uncertain donors and staff attrition (Hungarian Helsinki Committee, 2025). *“It highlighted significant levels of uncertainty and vulnerability in our own and other organisations. Decades of hard and dedicated work are being called into question, and all this work may be lost forever,”* said one respondent to the NIOK Foundation’s survey. According to a survey by the 21 Research Centre, 52% of the population believes that the government’s real aim with this law is to silence critical media and civil society organisations, while only 26% believe that the aim is genuinely to increase transparency (Telex.hu, 2025).

The proposal, known as the “law on transparency in public life,” was removed from the parliament’s agenda in June 2025. Although the government justified this with further consultations, others believe it was due to internal disputes, resistance from banks, or the European Commission’s concerns about the rule of law (Forbes.hu, 2025; Népszava.hu, 2025).

⁴ The draft and its amendments would retroactively withdraw the 1% tax donations offered in 2025 from the organisations listed in the register, tighten the definition of „international support”, impose asset declaration and administrative obligations, allow on-site inspections, and make it possible to impose fines of up to 25 times the amount of the support, among other things.

1.2.3 Restriction of freedoms, new provisions, government narrative

In parallel with the targeted restrictions on rights, government communications also took on an increasingly harsh tone. In his speech addressed to the entire Hungarian society on 15 March 2025, Viktor Orbán announced an “Easter clean-up” and used the expression “the bugs have overwintered” to refer to those whom the government treats as enemies, including judges, journalists, politicians and civil society organisations (24.hu, 2025). This dehumanising rhetoric portrays political opponents not as debate partners, but as “pests to be removed”. All this undermines the foundations of democratic debate and social pluralism and fits in with the government’s communication strategy against civil society. According to an investigative news portal, the government has also ordered political wiretapping, which is almost unprecedented in the European Union (Forbes.hu, 2025).

Political campaigns and attacks using legal instruments not only affect the civil society in general, but also hit the most active, government-critical areas particularly hard. The scope of action of nature conservation organisations is further restricted by, for example, measures to facilitate the authorisation of environmentally polluting investments and regulations allowing the clear-cutting of protected forests⁵ (Szabad Európa, 2025; Portfolio.hu, 2025). A symbolic example of the crackdown on civil society and the right to freedom of assembly is the legislation passed on 18 March 2025, which led to the banning of Budapest Pride, one of the most important annual events for the domestic LGBTQ community (Act III of 2025; Index.hu, 2025). The decision not only infringes on the rights of sexual and gender minorities, but also narrows the constitutional framework for assembly and freedom of expression, further reinforcing the tendency to use legal means to limit the visibility and voice of critical social groups. However, the ban and political pressure did not achieve their goal: Budapest and Pécs Pride 2025 became a success story because many people decided to take to the streets despite the uncertain circumstances and risks (Euronews, 2025; Human Rights Watch, 2025). Although the organisers faced targeted surveillance, administrative obstacles and restrictions on assembly, the government’s actions paradoxically mobilised a record number of participants, who marched in the spirit of protest and community solidarity. Thus, Pride was no longer just a matter for the LGBTQ community, but also became a protest against broader government pressure on civil society, signalling that many are prepared to stand up for the protection of civil liberties and democratic norms.

While legal and political pressure is increasingly restricting the space for civil society, funding decisions affecting day-to-day operations are also creating significant inequalities within the civil sector. For example, the institutional maintenance activities of civil society organisations continue to be insufficiently recognised. A good example of this is that the government has amended the energy compensation support rules for 2025, which are intended to offset additional expenditure for

⁵ Not only power but also economic interests drive the narrowing of social control.

state-run public education and vocational training institutions, only in the case of church-run institutions, but not in the case of civil society organisations (Government Decree No. 101/2025). Similarly, most measures lack sector-neutral thinking, so the civil sector is consistently left out of the support system (National Association of Social Catering Organisations, 2025).

Although the decision was not made with the specific intention of targeting civil society, the government's decision to end the provision of free electronic signature certificates to civil society organisations represents a serious step backwards. From 1 November 2025, this places an unfair burden on a large part of the domestic civil sector: according to NIOK's calculations, organisations with lower incomes will have to spend up to 10% of their annual income on certification.

1.2.4 Changes in the international environment

Based on the Hungarian government's communication and legislative practice regarding civil society, it is clear that the government is extremely distrustful of international forms of financing; accordingly, Donald Trump's suspension of USAID funding was welcomed as a positive step. This funding opportunity, as is the case worldwide, has also had a negative impact on a significant group of Hungarian organisations (Reuters, 2025).

The European Commission's 2025 Rule of Law Report highlights that in Hungary, "the deteriorating operating environment for civil society organisations and legal uncertainty continue to restrict the space for civil society" (European Commission, 2025). The report identifies the law on the protection of sovereignty and the political influence on the distribution of resources as the most significant factors limiting civil society's room for manoeuvre. Several lawsuits are currently pending before the European Court of Justice due to legislation affecting Hungarian civil society.

At the same time, in 2025, the European Commission began developing a European Civil Society Strategy⁶, which was published in November (European Commission, 2025; Nonprofit.hu, 2025). The civil society strategy aims to strengthen the democratic participation, protection and financial stability of civil society organisations—this process could also represent a significant resource for the Hungarian civil society sector.

Furthermore, at the end of 2024, the Council of the European Union adopted a new regulation on environmental, social and governance (ESG) rating activities (Council of the European Union, 2024). This change induces major changes in companies, shifting from CSR (corporate social responsibility) -based approaches to a new way of thinking that will also reshape the field of corporate donations (Bartal et al., 2025).

⁶ In the preparatory process for developing the strategy, the NIOK Foundation organised an expert event where participants could jointly consider how they could contribute to shaping the strategy, with a particular focus on strengthening the participation, protection and sustainable financing of civil society organisations (Nonprofit.hu, 2025).

2. General overview—civil society organisations according to HCSO data

This chapter summarises the situation in the sector, primarily based on publicly available data from the Hungarian Central Statistical Office (HCSO – KSH) non-profit register for 2024⁷ and earlier⁸. In addition, one-off data requested from HCSO under a specific data request were also used to analyse aspects related to certain types of income.

According to HCSO data, between 2010 and 2023, the total revenue and number of employees of traditional civil society organisations in Hungary increased significantly, while the number of organisations and volunteers decreased. In 2024, the number of organisations showed a slight increase, while the number of volunteers continued to decline, but revenues and the number of employees continued to rise. Different changes emerge depending on the field of activity: several areas, such as sport, culture and environmental protection, strengthened in terms of all indicators examined (number of organisations, real value of total revenue, number of employees and volunteers), while other areas experienced a decline in one or more indicators.

A detailed analysis of the HCSO data in Hungarian can be found here (Kiss, 2025). In this chapter, we present a summary of the general functioning of civil society organisations in a condensed form.

2.1 How many are we?—Changes in the number of organisations

In 2024, there were 54,483 traditional “classic” civil society organisations (associations and foundations) operating in Hungary⁹, accounting for the majority (87.7%) of the entire non-profit sector. Within traditional civil society organisations, there were 18,591 foundations (34.1% of organisations) and 35,892 associations (65.9%). The other legal forms—non-traditional civil society but non-profit—are much less numerous. (Figure 1)

⁷ We worked with the latest statistical data from 2024, which was published in October and November 2025.

⁸ See the list of analysed data sources at the end of the document.

⁹ The legal forms of civil society organisations can be divided into three main groups: the first group includes traditional “classic” civil society organisations (private foundations, hereinafter referred to as foundations), associations and federations (hereinafter referred to as associations). The second group consists of non-profit enterprises (non-profit companies, public and asset management foundations). The third group consists of interest groups (public bodies, employers’, employees’ and professional organisations) (HCSO, 2024a). We refer to the legal forms belonging to the latter two categories primarily for the purposes of comparison and for statements that apply to the non-profit sector as a whole.

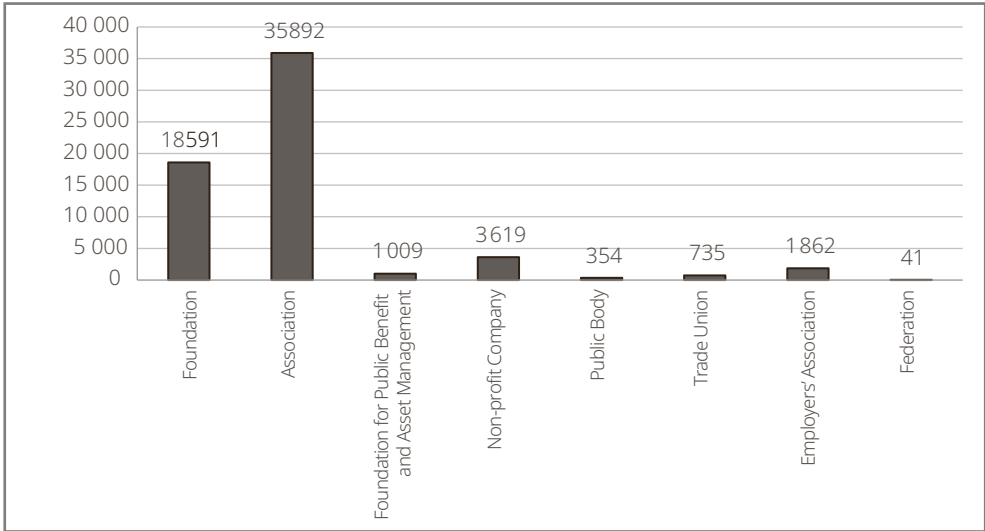

Figure 1: Number of non-profit organisations by legal form (number, 2024)

Source: Own compilation based on non-profit data series from the Hungarian Central Statistical Office

Overall, since 2010, there has been a decline in both the traditional civil society sector and the entire non-profit sector (4.3% and 4.4%), but a slight increase was observed in 2024 (1.6% and 1.7% compared to 2023). Within the traditional civil society sector, the number of foundations declined during this period (15.2%), while associations showed a slight increase (2.4%).

2.2 Successful operating models—changes in total revenue

In 2024, the total revenue of traditional civil society organisations was HUF 1,402 billion, while the total revenue of the entire non-profit sector reached HUF 4,469 billion. In real terms¹⁰, traditional civil society organisations increased their revenues by a total of 79.7% since 2010, while the entire non-profit sector saw an even greater increase of 101.5%. Accordingly, although revenues increased in real terms, the share of traditional civil society organisations in the total revenues of the non-profit sector decreased proportionally (from 35.2% to 31.4%). Revenues are also characterised by a high degree of concentration. As can be seen in the diagram below, in 2024, 27.3% of non-profit organisations had annual revenues of less than HUF 500,000, 38.8% had revenues between HUF 500,000 and HUF 5 million, 24.9% had revenues between HUF 5 and HUF 50 million, and 9% had revenues of more than HUF 50 million (Figure 2). It is important to note, however, that the latter, i.e. the 9% of organisations with the highest revenues, accounted for 93.1% of total revenues.

¹⁰ Cumulative inflation was 84.5% by 2024.

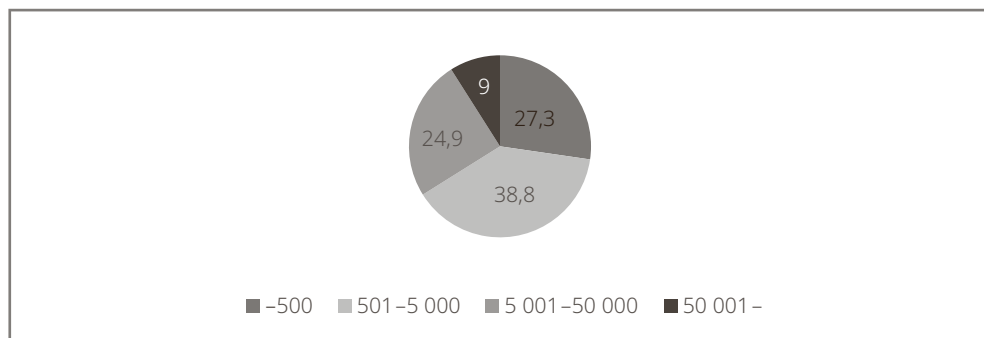

Figure 2: Distribution of non-profit organisations by revenue (thousand HUF) (%), 2024)

Source: Own compilation based on HCSO non-profit data series

Among the classic forms of civil organisations, associations had revenues of HUF 839 billion and foundations had revenues of HUF 563 billion in 2024. Compared to the previous year, this represents an 8.1% increase¹¹ in real terms for associations, taking into account 3.7% inflation, and an 8.9% decrease in real terms for foundations. Since 2010, associations have increased their revenues by 99.8% in real terms, while foundations have increased theirs by 56.2%.

In NIOK's experience, the overall modest growth of civil society organisations compared to the sector as a whole, and the stagnation and decline of foundations, is no coincidence. It took considerable civil society efforts to prevent this from becoming more pronounced. Few organisations have been able to achieve real growth in the recent period, and the gap with the non-profit sector as a whole is widening. The larger organisations that were able to access international funding or were able (and willing) to be close allies of government efforts were best able to respond relatively well, thus ensuring and strengthening the continuity of their domestic activities.

Under the current circumstances, the organisations that have typically been able to develop are those that fall into one or more of the following categories:

1. they receive significant tax breaks (e.g. corporate income tax earmarking scheme – TAO),
2. receive special state subsidies and normative funding (e.g. churches),
3. are known internationally,
4. have a strong domestic brand and/or social base,
5. have close ties to the government,
6. they have marketable services,
7. (among smaller organisations) rely on volunteer work and have a very low budget.

¹¹ In NIOK's view, the increase in the total revenue of associations may be largely due to the growth of civil society organisations linked to large aid organisations receiving hundreds of millions of forints in state support for social services.

2.3 High concentration of revenues and direction of international funding—main figures for revenue types

When examining the individual types of revenue¹² between 2010 and 2024, we find different trends among traditional civil society organisations and within the non-profit sector as a whole. In the non-profit sector as a whole, the proportion of public funding and economic activities is higher than in the case of traditional civil society organisations. At the same time, the proportion of private support and income from core activities is higher in traditional civil society organisations. Since 2010, the total amount of all types of income has increased in real terms for both traditional civil society and non-profit organisations, but to different degrees, so their share of total income has changed differently (Figure 3).¹³

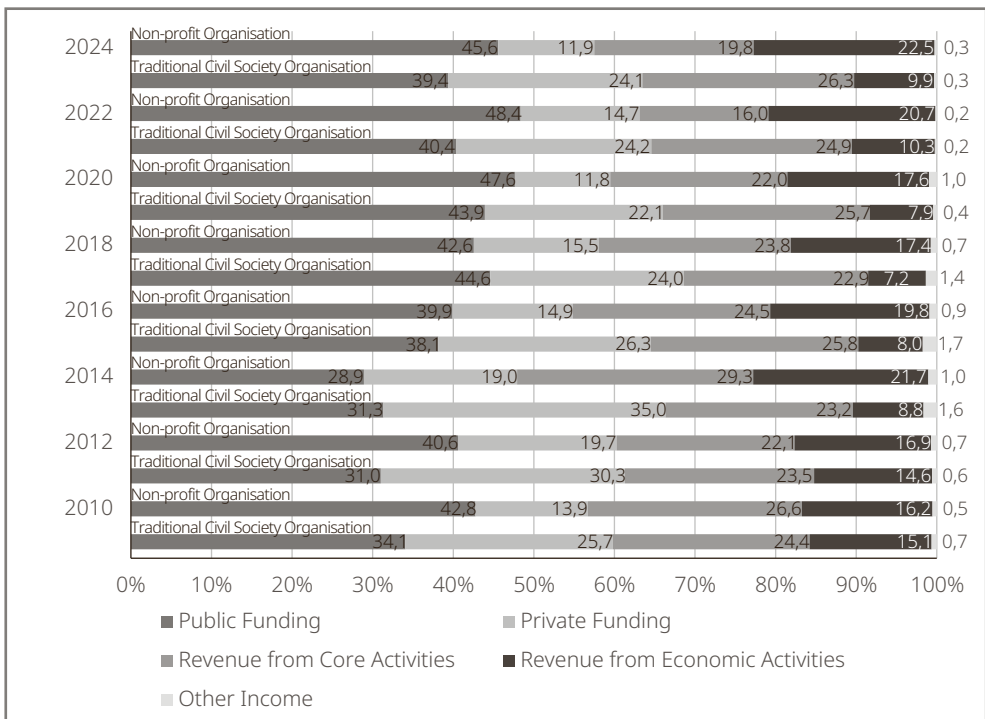

Figure 3: Development of revenue types in the total non-profit sector and within traditional civil society organisations (%; 2010–2024)

Source: Own compilation based on HCSO non-profit data series

¹² For detailed subcategories of domestic private support and international support, see here.

¹³ Public funding can be considered the most significant source of income, and their share has increased both for traditional civil society organisations and for non-profit organisations as a whole. However, the proportion of private funding decreased in both groups. The proportion of revenue from core activities decreased overall for non-profit organisations, while it increased for traditional civil society organisations. The proportion of revenue from economic activities decreased for traditional civil society organisations, while it increased for the non-profit sector as a whole. See Figure 9 of the detailed analysis.

The high concentration of revenues can also be seen in terms of the share of certain types of revenues, since although the majority of organisations receive public funding, only 2.7% of the entire non-profit sector receives at least HUF 100 million in public funding, and they account for 90.4% of all state support. This proportion is lower in the case of traditional civil society organisations, with 1.5% receiving HUF 100 million or more in state support, accounting for 73.1% of all state support. Overall, traditional civil society organisations receive 27.1% of all state support to the non-profit sector.

Domestic private support is common, with more than half (58.9%) of traditional civil society organisations receiving this type of income, but only 3.3% receive international support. In terms of the amount of support, traditional civil society organisations receive the majority (83.3%) of all domestic private support, while only 37.8% of international support goes to them. Over the years, the share of traditional civil society organisations in domestic private support has increased, while their share in international support has decreased compared to other non-profit legal forms.¹⁴ This shows that the civil sector is not the main beneficiary of international funding, as they receive barely a third of such funding, while domestic private donors seek them out almost exclusively.

2.4 Just over 1 employee per civil society organisation—more employees, fewer volunteers

In 2024, traditional civil society organisations employed a total of 67,647 people, which represents a significant increase of 81.8% compared to 2010.¹⁵ Non-profit organisations employed a total of 177,019 people, which is 23.4% higher than in 2010. The proportion of civil society organisation employees in relation to the total non-profit sector increased significantly, from 25.9% in 2010 to 38.2% in 2024.

Between 2010 and 2024, associations showed the largest growth among traditional civil society organisations, with the number of employees increasing by 86.7%. In the case of foundations, there was a moderate increase until 2023, followed by a sharp rise in 2024, resulting in an overall increase of 75.5% since 2010. In proportional terms, non-profit companies remained the largest employers between 2010 and 2024, although their share declined slightly. (Figure 4)

¹⁴ See Figure 17 of the detailed study.

¹⁵ The number of employees includes the number of full-time, part-time and temporary employees employed in the given year.

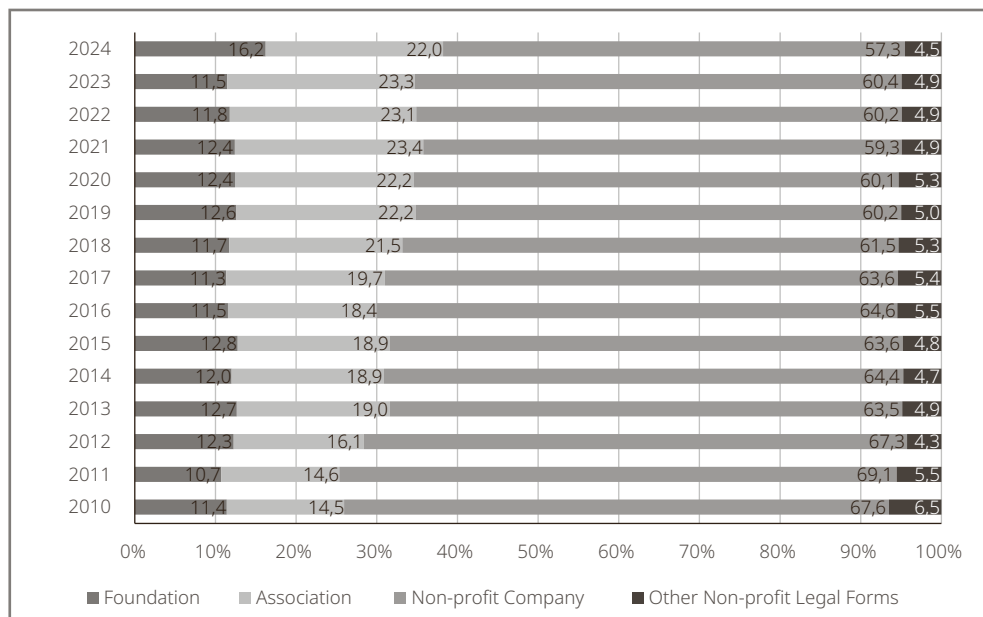

Figure 4: Changes in the proportion of employees by legal form (% , 2010–2024)

Source: Own compilation based on HCSO non-profit data series

In 2024, the number of volunteers in the traditional civil sector was 350,682, which is 94.3% of the total number of volunteers in the non-profit sector. There has been a decline since 2010: the number of volunteers in the traditional civil sector has fallen by a total of 10.9%. This trend can basically be explained by the decline in the number of volunteers in associations with a larger number of volunteers (23.2%), while in the case of foundations, there has been a 44.4% increase.

2.5 Sports has grown more than fivefold—characteristics by activity group

In 2024, the most significant areas of activity in terms of the number of traditional civil society organisations were sport (18.7%), leisure and hobbies (18.2%) and culture (16.9%). Between 2010 and 2024, the largest increase occurred in the field of sport, but significant growth can also be seen in the categories of culture and environmental protection.¹⁶

In real terms, the revenues of traditional civil society organisations increased most significantly in the sports category between 2010 and 2024, more than quintupling (437.4%). There was also significant growth in the areas of culture, social services and education. Revenues also increased in the areas of religion, leisure,

¹⁶ For the percentage change in each indicator examined, see Figure 40 in the detailed analysis.

hobbies, environmental protection, legal protection, international relations and healthcare. In contrast, several areas showed a decline in real terms: civil protection and firefighting, economic development and labour affairs, public safety, urban development and housing, politics, research, multi-purpose grant distribution and non-profit associations, as well as professional and economic interest representation. By 2024, sport will become dominant (29.4%), while social welfare (19.3%) and education (15.5%) will remain prominent, as in previous years (Figure 5).

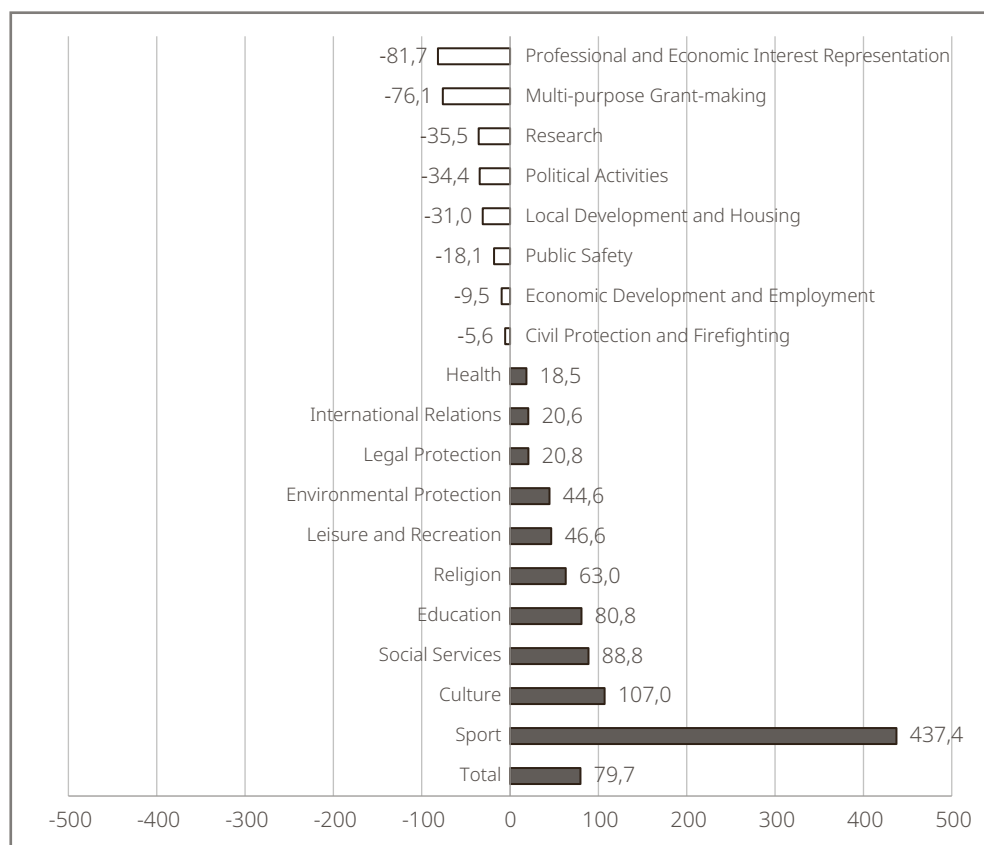

Figure 5: Percentage change in the real value of the total income of traditional civil society organisations by activity group (% , 2010–2024)

Source: Own compilation based on HCSO non-profit data series

Between 2010 and 2024, the number of people employed in the traditional civil sector grew most significantly in the areas of sport (415.7%) and culture (358.8%), while significant growth was also seen in social welfare (88.4%). There was more moderate growth in the categories of religion, leisure, hobbies, legal protection, public safety, education and environmental protection. In contrast, there was a significant decline in civil protection and firefighting, multi-purpose grant distribution,

non-profit associations and professional and economic interest representation. In addition, employment also declined in the areas of healthcare, research, politics, urban development and housing, international relations and economic development, and labour affairs. In proportional terms, the highest number of volunteers in 2024 was in the field of social care (30.9%), but sport (22.1%) and culture (16.8%) also had a high proportion.

In terms of volunteering, there was a significant increase in environmental protection, religion, education, culture, social welfare and professional and economic advocacy, while there was a dramatic decline in multi-purpose grant-making and non-profit associations, legal advocacy and politics. In 2024, the highest number of volunteers was in the areas of culture (15.9%), leisure and hobbies (15.8%), social care (14.9%) and sport (11.8%).

In summary, based on data from the Hungarian Central Statistical Office (KSH), the area of sport has seen the most development among traditional civil society organisations. Significant development can also be identified in the areas of culture and environmental protection, as all indicators examined in this chapter (number of organisations, real value of total revenue, number of employees, number of volunteers) show an increase for organisations belonging to these activity groups. Despite the declining number of organisations, we can also see growth in the areas of social welfare, education and religion in terms of the other indicators. Some activity groups (such as leisure, hobbies, legal protection and healthcare) declined in some respects, while their other indicators strengthened. At the same time, other areas (such as public safety, professional and economic interest representation, international relations, civil protection, research, economic development and labour affairs, urban development and housing, politics and multi-purpose grant distribution, and non-profit associations) have experienced a decline in most or all respects.

2.6 The most disadvantaged at the forefront—regional differences

From a regional perspective, the ERKE 2025 study provides a more detailed analysis of the development of the situation of traditional civil society organisations between 2014 and 2023 (ERKE, 2025). According to the analysis, at the county level, the number of organisations is most closely related to the size of the population and the number of settlements - mainly towns and “urban” settlements, and the social and economic development of the county in question is also a relevant factor, as the number of organisations is higher in the case of a higher number of settlements, districts and their inhabitants classified as disadvantaged (i.e. in a worse situation) in terms of development.¹⁷

¹⁷ In our opinion, in addition to (or instead of) the greater local activity described in the studies, targeted development grants and other tender advantages may also be encouraging this.

The differences between settlement types are also summarised in the above-mentioned study. According to this, the number of organisations registered in villages increased¹⁸ between 2014 and 2023, but decreased in county seats¹⁹.

3. Civil society organisations' fundraising opportunities in the light of various studies

In this chapter, based on the literature and NIOK's own data, we look behind the figures of the Hungarian Central Statistical Office (HCSO) and examine the opportunities available to civil society organisations in each area of fundraising.

One important issue in civil society is securing funding. The conditions for this are determined partly by the external environment—i.e. the available resources—and partly by the organisations' own fundraising knowledge and capacity. Here we focus primarily on external opportunities: what financial opportunities are available to civil society organisations in Hungary today?

The operation of civil society organisations is guided by the pursuit of non-profit, social and community goals. Securing the necessary financial resources is one of the fundamental conditions for this, but at the same time it remains "only" a means to fulfil the mission. Since most public benefit activities cannot be operated on a for-profit basis, civil society organisations usually rely on external support to maintain their operations.

The Hungarian Central Statistical Office (HCSO) distinguishes between five types of revenue sources for civil society organisations²⁰ (HCSO, 2024b):

- state support
- economic activities
- private support
- income from core activities
- other activities.

In this report, we highlight and discuss the following sources of income in more detail:

- Among the subsidies and resources received from the state
 - We highlight the topic of civil society organisations performing public tasks in relation to normative subsidies. The reason for this is that, according to our 2024 literature review, the relationship between the state and civil society was

18 This may be due, for example, to an increase in available support (e.g. Rural Civil Fund grants).

19 This may be due to municipal subsidies, the availability of European Union funds, and the narrowing of the scope of local governments' tasks and financial management, which affects foundations the most.

20 The KSH questionnaire, which all registered civil society organisations are required to complete by 2025 (mandatory data reporting), lists the sources of income of civil society organisations in the main and subcategories found here. The Civil Law structures the sources of income of civil society organisations slightly differently.

a prominent and frequently discussed topic last year. On the other hand, the results of a large-scale study on civil society organisations performing public tasks are now available, which we consider worth discussing and presenting in more detail (Kákai, 2024).

- We write about the 1% tax, a key source of income for civil society organisations in Hungary. As the developer and promoter of the first domestic 1% campaign and the entire system, the NIOK Foundation focuses on the potential and results of this source of income every year.
- Of the revenues from private donations, we specifically take into account the support received from natural persons. In this subchapter, we used and analysed data from fundraising campaigns run on the www.adjukossze.hu fundraising portal, which operates as a service of the NIOK Foundation, in order to gain an understanding of the characteristics of fundraising by Hungarian civil society organisations. We also used our own research results.

3.1 Opportunities for civil society in a centralised public service system²¹

As part of the report, we also conducted a systematic literature review of the latest research on the situation of the sector in Hungary, published in 2024²². Among the topics of the 70 publications examined, the role of the state appeared most frequently, and within this, the centralising, illiberal tendencies of recent years (Nonprofit.hu, 2025). This topic appeared in 19 sources, primarily in international journals. Other frequently mentioned topics were the role of higher education institutions, volunteering, leisure, sport, migration, healthcare and participatory cooperation with local governments.

Among the research topics, we highlight the most frequently examined topic, the relationship between the state and civil society. In this context, we present in more detail the study by László Kákai (Kákai, 2024), which examines the role and opportunities of civil society organisations in an increasingly centralised public service system.

²¹ This is the picture that emerges from research conducted in recent years and recent reports from civil society organisations.

²² A systematic review of the literature was conducted using English and Hungarian keyword searches for the keywords civil organisation, civil society, non-profit organisation, non-profit sector, third sector, association and foundation, as well as their English equivalents, in international and domestic literature databases (Web of Science, Scopus, MTMT and Google Scholar), as well as by reviewing the 2024 issues of relevant domestic journals (including Civil Szemle, Esély, Socio.hu, Szociológiai Szemle, Corvinus Journal of Sociology and Social Policy, Tér és Társadalom, Önkéntes Szemle). After cleaning the data and deleting articles that were not relevant to the research question and case studies on a given organisation, a total of 70 publications were analysed.

Centralisation processes

According to Kákai (2024), the issue of centralisation-decentralisation is fundamentally linked to the redefinition of the role of the state in a broader context. Although it is difficult to establish generally applicable laws due to the complexity and variability of the topic, it can be stated that the level of decentralisation is generally higher in countries with strong economic performance (Kákai, 2024).

The specific focus of the study is the development path of the Hungarian non-profit sector, which differs significantly from that of Western European countries. Since the 1990s, legislation has been enacted to strengthen decentralisation, expand the role of local governments and support the involvement of non-profit organisations in public tasks. During this period, the sector expanded spectacularly. Nevertheless, the participation of grassroots civil society organisations in the provision of services remained low, with local governments often outsourcing services to non-profit organisations they had founded themselves (Bocz, 2009). This duality can be considered one of the fundamental characteristics of the Hungarian non-profit sector, typically observed between organisations using the legal form of non-profit companies (public benefit companies before 2006) and traditional (“classic”) civil society organisations. Another problem in the development of the sector is that funding has often taken the form of more uncertain and shorter-term grants rather than longer-term service contracts. In addition, the low amount of normative (formula-based) public funding did not cover operating costs, and no government has implemented a coherent and comprehensive strategy for cooperation with the civil sector (Tóth, 2011; Szalai and Svensson, 2018).

The situation has changed significantly since 2010. As Kákai (2024) emphasises, the new 2011 Local Government Act and the measures that followed reversed the previous decentralisation trends and moved towards centralisation. The state gradually took over the maintenance of educational, health and other public service institutions. With the introduction of the task-based financing system in 2013, previously freely usable subsidies were replaced by fixed-use, expenditure-oriented subsidies, calculated as the difference between average planned expenditure and expected revenue (Kákai, 2024). The declining role of local governments in maintaining institutions has made it more difficult for civil society organisations to access resources at the local level (USAID, 2018).

The number of civil society organisations began to decline in the 2010s, a change that in certain, primarily “conflict-oriented” areas—such as legal protection, professional and economic interest representation, and multi-purpose grant distribution—“may also threaten the cessation of the given area of activity” (Kákai, 2024, p.97). However, it is worth noting the spectacular increase in revenue observed in the case of sports organisations. In 2005, these organisations accounted for only 4.8% of total revenue within the non-profit sector. By 2024, this figure had risen to 11.3%. In the case of traditional civil society organisations, this figure rose from 11.2% in 2005 to 29.4% in 2024. a similar trend can be observed in the case of organisations dealing with population

policy and demographic issues, where total revenue nearly tripled between 2011 and 2018 (Kapitány 2019, cited in Kákai 2024). The study emphasises that the novelty is not necessarily the additional revenue secured for the areas mentioned above, but the fact that a significant portion of the subsidies go to organisations created by the government (Kákai and Solymári 2023, cited in Kákai 2024). These changes reflect the strengthening of the areas of activity preferred by the government (Gerő, 2020). As Gerő (2020) states, “the state is not simply closing itself off, but—as the metaphor of shrinking space indicates—it is taking up space at the expense of civil society organisations and associations” (p. 8).

Civil society organisations involved in public services

Kákai (2024) examines the characteristics and development of a more concentrated group of organisations, namely civil society organisations involved in public services²³, the so called KKC organisations²⁴, comparing them with indicators for the civil sector as a whole. Based on an analysis of data from 2011 to 2022, KKC organisations differ significantly from the civil sector as a whole in several respects, but common trends can also be observed.

The average number of KKC organisations during the period under review was 3,600. Although this group of organisations accounted for approximately 7% of the entire sector, it had 27% of the total revenue. Compared to the sector as a whole, civil society organisations involved in public services are more dependent on the state: nearly 60% of the revenue of these CSOs came from state sources, while private support accounted for 20% and own revenue for 18%. Employment intensity is also higher in their case: 42% of them employed paid staff. As Kákai (2024) put it, employment is “more than six times ‘more intense’ among them than among all foundations and associations” (Kákai 2024, p. 97). In terms of activities, social welfare services dominate (16.8%), followed by organisations active in the fields of culture (16.6%), education (15.4%) and sport (14%), but public safety also plays a significant role (10.2%).

During this period, employment grew by about 15%, and the importance of volunteering (after an initial decline) also increased; thus, organisations grew stronger in terms of human resources. The revenue of KKC organisations increased from HUF 116 billion in 2011 to HUF 155 billion in 2016. This was followed by an extraordinary increase in revenue: in 2022, this group of organisations had a revenue of HUF 417

²³ When defining public services, the author applies a narrow interpretation of the concept to services that generate economic or social value, „which does not include activities carried out by public authorities” (Kákai, 2024, p.92).

²⁴ The definition of civil society organisations involved in public services is based on data collected by the Hungarian Central Statistical Office (KSH) using two criteria: the organisation receives normative (formula-based) public funding from the state or local government, or benefits from the Social Security Fund; or the organisation has a contractual relationship with the local government to perform public tasks.

billion. This dramatic change meant that the average revenue per organisation increased from HUF 18 million to HUF 61.6 million. The growth is mainly due to an increase in state subsidies, which account for approximately 60% of total revenue (Kákai, 2024).

In addition to NIOK's experience, interviews with civil society organisations²⁵ also confirm that there are a few dozen truly large CSOs in the KKC sector. These operate primarily in the social sphere, but have also built up a significant service base in the fields of education, culture and sport.

Another characteristic of this special organisational circle is that the proportion of church-run civil service providers is constantly growing. The historical churches have sought out and taken over institutions (along with all their accumulated assets) from impoverished local governments and civil organisations in both the public education and social welfare sectors, and have begun to operate them as church-run institutions. There are two reasons for this. On the one hand, state subsidies do not cover the full cost of most services and benefits, providing funding for only 50–60% of operating costs, according to a report published by Magyar Hang (Magyar Hang, 2024). This means that additional resources (grants, donations, local government assistance, income from businesses, etc.) must be found to make up the shortfall. On the other hand (as already mentioned in Chapter 2), the church is also entitled to supplementary support in addition to the normative standards. Church-run institutions can thus manage budgets that are up to 83% higher than those of non-church-run institutions. Overall, this means that there is no equality of opportunity among operators, as the organisations of the historical churches have a competitive advantage over other operators. It is particularly strange that they do not even have to account for this increased additional support in the same way as local government and civil society actors. As a result, employees of the church institution in question often do not receive better services or higher salaries, but the additional resources are used for other purposes, for example, part of it remains with the maintaining church (Gyarmati, 2022).

Kákai's (2024) study also examines the population's perception in this area, based on two representative population surveys (from 2018 and 2023) conducted by the National University of Public Service. According to the research, the majority of the population considered local governments to be important in providing public services and considered them more suitable than the state because of their better knowledge of local needs. At the same time, the majority rejected centralisation and did not support the state taking over tasks. In addition, the majority of respondents agreed that civil society organisations should be more involved in the provision of services. However, the assessment of the role of church service providers was not the focus of the studies. According to a 2023 public opinion survey conducted by Political Capital, the population relies on civil society not only in public services

²⁵ We spoke with several KKC leaders and interviewed them in the autumn of 2025 on this topic.

but also in monitoring government activities: 70% of respondents considered the monitoring and critical role of civil society to be important. In contrast, only 30% believed that civil society should not criticise the state or the government (Political Capital, 2023).

Summary

Based on Kákai's study, the role of civil society organisations in public services has changed in parallel with centralisation trends, with "the proportion of organisations closer to the state's goals and resources within the total population increasing" (Kákai, 2024, p.110). Similar to the rise of non-profit companies, this indicates a strengthening of the "duality" of the sector. The economic strengthening of the non-profit sector is not due to the growth of civil society organisations' resources, but primarily to the increasing share of state subsidies and other revenues concentrated in non-profit companies and organisations linked to state objectives. At the same time, centralisation does not enjoy clear social support from the population, and there is a significant demand for strengthening the role of local governments and civil society organisations in providing public services.

3.2 1% tax

In addition to normative (formula-based) public funding from the budget, the subcategory of state support also includes, among other things, 1+1% of personal income tax²⁶. The amount of 1% tax donations accounted for barely 1.2% of civil society organisations' revenues in 2024. Nevertheless, this income is vital for many civil society organisations in Hungary, as it is one of the guarantees of their operation and survival. According to the NIOK survey (see Chapter 3.3.2), this is also one of the most stable sources of income for fundraising organisations. This can be an important source of income for civil society organisations because they can use the funds they receive more freely for their public benefit activities.

In September 2025, the statistics for the 2025 1% personal income tax donations were published, on the basis of which the NIOK Foundation published a quick analysis again this year (Nonprofit.hu, 2025). In 2025, the number of donations increased by nearly 3.5% compared to 2024, meaning that civil society organisations received a total of HUF 20,273,260,339, which is almost HUF 3 billion more than last year. The number of donors increased only slightly, but the amount of donations increased significantly, by nearly 15%. This increase is still significant even when viewed in real terms (as inflation was around 5% between the two tax returns). Based on the

²⁶ Any private individual who is liable for tax can donate 1% of their personal income tax, and any foundation or association with at least two closed financial years* is eligible to collect this. (*In addition, organisations must meet certain conditions.)

2025 data, it can be said that, as in previous years, paediatric and animal welfare organisations continue to be in the majority among the largest collectors. At the same time, it is also becoming increasingly clear that support for independent media is an important preference for those who declare 1%.

Looking ahead, there is considerable uncertainty surrounding the 1% tax as a source of revenue. Changes to family tax allowances and the introduction of income tax exemptions for mothers with multiple children are expected to reduce the amount of this support. Furthermore, if independent newspapers that previously focused on business solutions are forced to maintain a permanent presence in the areas of fundraising and 1%, they will capture a significant share of civil society's 1% (since other civil society organisations do not have their own media platforms with high reach, putting them at a significant disadvantage) (Átlátszó, 2025).

3.3 Private donations based on civil society organisation fundraising data

A significant portion of civil society organisations' revenues, 24.1% in 2024, came from private donations, which for many organisations is the basis of their sustainability. According to data from Adjudossze.hu, the most active period for donations is December, with the most common donation amount being 5,000–10,000 forints, and an average community fundraising campaign raising approximately 630,000 forints. A 2025 survey of civil society organisations conducted by NIOK confirmed that the role of private donations is growing, becoming a stable and predictable source of income for an increasing number of organisations.

According to data from the Hungarian Central Statistical Office (HCSO) for 2024, almost a quarter of the income of traditional civil society organisations comes from private donations²⁷. In NIOK's experience, private donations are a very important and indispensable guarantee of sustainability for many civil society organisations, especially those that have no or only very limited access to forms of state support.

The NIOK Foundation launched its fundraising portal in 2013, which is now the largest such service in the country. On the adjukossze.hu platform, civil society organisations can collect private donations in several ways. In the following, we analyse data from community fundraising²⁸ and credit card fundraising²⁹ and use the results of our own questionnaire survey to provide a comprehensive picture that

27 In the HCSO records, private donations include donations from companies, social organisations and private individuals, as well as donations from abroad.

28 Community fundraising or crowdfunding: short-term fundraising for a specific purpose on a fundraising platform. The type of donation is a one-off donation.

29 Credit card fundraising: long-term and continuous fundraising on the organisation's own credit card payment platform (either on its own website or on the Adjudossze website). The type of donation can be a one-off (non-regular) or regular donation.

may be useful for any organisation planning or carrying out fundraising. Adjudkössze's data provides information on private donations from individuals.

3.3.1 Analysis of Adjudkössze.hu data

Over the past 14 years (between 2011 and 2024), a total of 569 organisations have collected donations on the Adjudkössze platform. Of these, 223 organisations participated in credit card fundraising and 424 organisations participated in community fundraising, with a total of 976 community fundraising campaigns. The total number of donations was 193,545. In the following, we will make statements based on this data.

Most active month for donations

Based on the monthly distribution of donations, November and December (11.2% and 15.3% of total annual donations) are the two most active months. The trend reflecting the increased willingness to donate during the holiday season has been stable for years. In the case of fundraising campaigns running throughout the year, an increase in the number of donations can already be seen from September onwards.

Organisation's headquarters, scope of activities—number of donations

Adjudkössze's data primarily reflect the activities of small and medium-sized fundraising organisations, as larger, more developed organisations typically have their own fundraising platforms. The figures clearly show that a small or medium-sized organisation that is able to effectively reach out to its community with a well-structured campaign and a strong supporter base can collect significant, above-average donations in any county in Hungary. Although Adjudkössze's data shows that the average number of transactions³⁰ is highest in Budapest, there is no significant difference in the number of donations between county seats, towns and villages.

However, when examining the main areas of activity, there are significant differences in the number of transactions received per donation. The social sector has high values for both one-off and regular bank card transfers. Animal welfare³¹ also shows similarly high values, especially in the area of one-off bank card transactions. Community fundraising campaigns in the areas of animal welfare, legal protection and culture have the highest number of transactions (Figure 6).

³⁰ Number of transactions or donations: how many successful transfers are made by donors to given organisations.

³¹ Organisations classified as „other” also show outstanding values, but the „other” category can include any area (it includes organisations that did not specify their own area of operation).

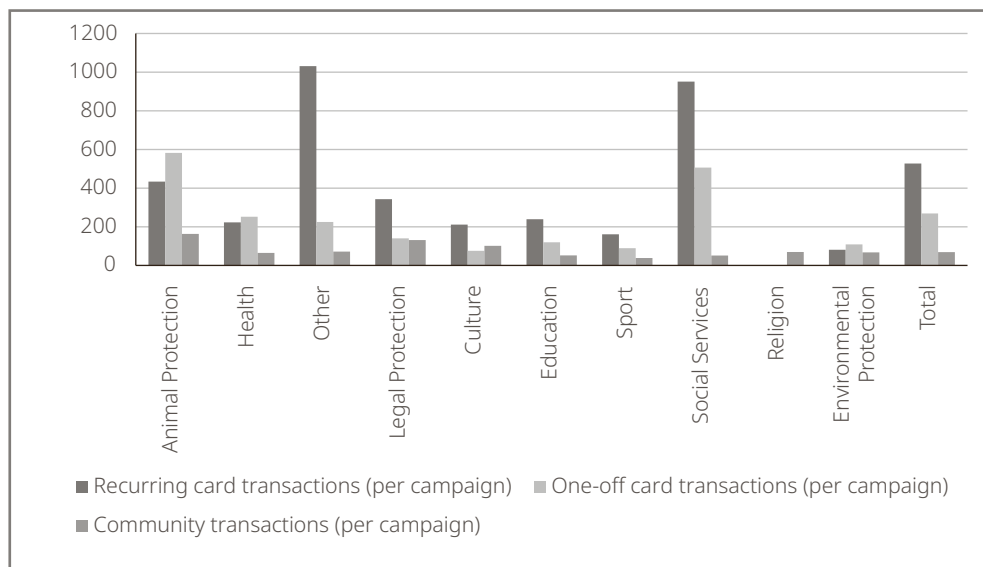

Figure 6: Number of transactions per fundraising campaign by thematic category

Source: Own compilation based on the adjukossze.hu database

Most common donation amounts

Data showing the most common donation amounts can be of significant help to civil society organisations in determining the donation tiers (pre-defined donation amounts) used in fundraising.

Of the five most common amounts for non-regular (one-off) bank card transfers, the 1,000 forint amount was removed in 2024. Donors are therefore now thinking in terms of much higher amounts.

There has been no significant change in the amount of monthly bank card donations in recent years, but here too, the 1,000 forint donation amount has fallen into the background: in 2023 and 2024, it was only the third most common regular amount, and the top five now includes a monthly donation of 10,000 forints.

In the case of donations made in community campaigns, the amount of the donations may also reflect the awareness of the donors: although the same amounts, 5,000 and 10,000 forints, have been in the top two places for years, much larger amounts appear in third to fifth place (Figure 7).

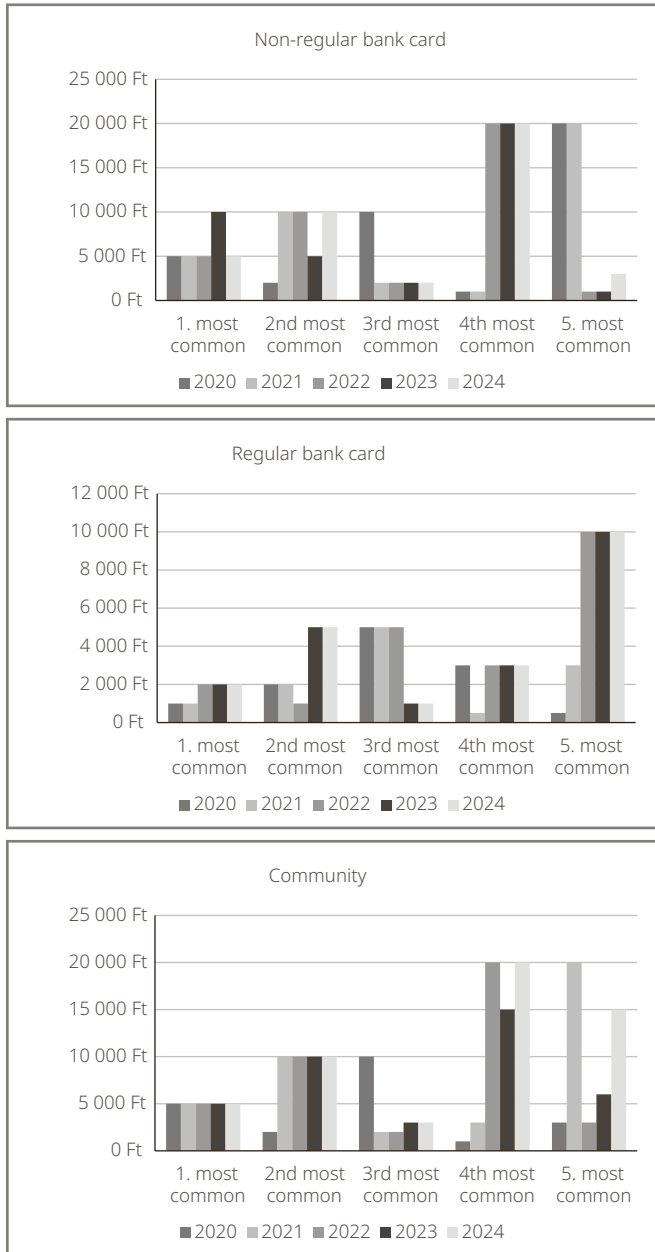

Figure 7: Most frequently transferred amounts (1 to 5) by type, 2020–2024

Source: Compiled by the author based on data from adjukossze.hu

Average results of community fundraising campaigns

Especially in the case of community fundraising, it is worth checking³² to see how much money a campaign raises on average and how many people contribute to it.

In recent years, short-term campaigns lasting 1–3 months and collecting for a specific purpose have raised an average of approximately 630,000 forints from an average of 45 donations.

Trends in regular donations

Between 2018 and 2024, the number and amount of regular donations on Adjukössze.hu increased year on year. The growing importance of regular donations is also evident in the fact that the proportion of such donations has increased compared to one-off donations. This trend may indicate a desirable and achievable goal for all civil society organisations, as regular donations can provide predictable income for organisations. A sustainable and predictable background is key to the functioning of civil society organisations.

3.3.2 Characteristics of fundraising organisations—NIOK Foundation survey 2025

In 2025, NIOK repeated its 2022 fundraising survey, which involved around 200 organisations (Nonprofit.hu, 2025). Based on the responses, it can be said that the vast majority of organisations received financial donations from private individuals. Although these private donations continue to play a minor role in financing the operations of most organisations, they already account for more than 50% of the income of 10–15% of organisations. Interestingly, in every organisational group³³ there are also organisations where more than 70% of their income comes from private donations.

The survey showed that where more time and capacity can be devoted to fundraising, the number of private donations is higher and the organisation feels more competent in this area. In addition, for all groups, even those that collect few donations, 1% and private donations have been the most stable sources of income in recent years.

A significant change is that the role of membership fees has strengthened: while in 2022 it was among the three most reliable sources of income for 17% of organisations, by 2025 this proportion had increased to 28%. For 40% of novice fundraisers, membership fees are considered a particularly stable source of income.

According to the 2025 results, private donations have continued to grow: 43% of organisations saw an increase, while less than 20% saw a decrease in revenue

32 It is worth emphasising this set of data because it covers a well-defined period of time during which concentrated communication takes place, meaning that the data is comparable.

33 Based on the respondents' own classification and the characteristics they provided, we have identified three main groups: organisations that are new to fundraising, emerging organisations, and advanced organisations.

from this source. The proportion of those who received such support in the past year was exceptionally high (88.15%).

Summary

The 2025 NIOK Civil Report aims to provide a comprehensive overview of the current situation of the Hungarian civil society, the political, legal and economic environment that determines its operation, and the latest statistical trends.

According to the report, civil society organisations are currently operating in an increasingly narrow space: tightening regulations, the stigmatisation of international funding (as “foreign influence”) and possible sanctions, the role of the Office for the Protection of Sovereignty, and stigmatising government rhetoric increase uncertainty and limit autonomous operation. In 2024–2025, this pressure intensified, leading to project suspensions, revenue declines, donor uncertainty and difficulties in retaining staff at several organisations.

In 2024, foundations and associations continued to make up the vast majority of the non-profit sector (87.7%). The situation of traditional civil society organisations is mixed: some indicators have improved, while others have declined. The number of organisations has declined moderately since 2010, although there was some growth in 2024. There has been significant progress in employment: in 2024, 67,647 people worked for traditional civil society organisations, an increase of 81.8% compared to 2010. Revenues also grew strongly: by 79.7% in real terms since 2010, while the growth rate for the entire non-profit sector was 101.5%. Another positive feature according to NIOK’s research is that traditional civil society organisations are becoming increasingly strong in collecting private donations. In 2024, traditional civil society organisations received 37.8% of international funds, while 83.3% of domestic private donations went to them—in other words, domestic donors primarily support them, while international funds are less likely to reach them. The 1% donations in 2025 broke records, continuing to provide stable income for a specific group of organisations.

The favourable trends are tempered by a decline in the number of volunteers and the fact that traditional civil society organisations accounted for only 31.4% of the total revenue of the non-profit sector in 2024. Revenues within the civil sector are highly concentrated: only 1.5% of traditional civil society organisations receive at least HUF 100 million in public funding, accounting for 73.1% of all state support. Meanwhile, increasing revenues is becoming increasingly difficult: in the case of 1% donations, for example, a kind of competition has developed, as this source is becoming increasingly important not only for civil society organisations but also for the maintenance of independent media.

According to public opinion polls, society would like to see civil society organisations play a greater role in public services and state control, but in the centralised

system, a significant proportion of services are now operated by church-run organisations, reinforced by state subsidies. Areas treated as priorities by the government, such as sport and family policy, are growing significantly, while other segments are finding it increasingly difficult to operate.

Among traditional civil society organisations, sport developed most dynamically between 2010 and 2024, with a 437.4% increase in real terms in revenue. In addition to sport, culture and environmental protection also showed significant growth according to the indicators examined in the report. Although the number of organisations in the areas of social welfare, education and religion decreased, other indicators also rose in these areas. The areas of leisure, hobbies, legal protection and healthcare declined in some respects, while other indicators strengthened, and many other areas (such as public safety, professional and economic representation, international relations, civil protection, research, economic development and labour, urban development and housing, politics and multi-purpose grant distribution, and non-profit associations) experienced a decline in most or all respects.

Overall, the strength and commitment of the Hungarian civil society remains significant, but its room for manoeuvre is narrowing due to the political and financial environment. The structure of the civil sector is becoming polarised: the largest civil and church-run organisations are growing stronger, while many smaller organisations are finding it increasingly difficult to survive.

We would like to express our gratitude to the staff of the NIOK Foundation: Anikó Porkoláb and Andrea Sczigel, who participated in the analysis of the Adjudössze data, as well as Renáta Scheili and Balázs Tóth for their work in proofreading the report. Special thanks go to Gábor Héra, the professional editor of the study, who contributed to the professional foundation of the report with his valuable comments and advice.

References

Az Európai Bizottság 2025. évi jogállamisági jelentése, Eur-Lex (2025): Bizottsági szolgálati munkadokumentum.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025SC0917>

Az Európai Bizottság kontra Magyarország benyújtott keresete (2024), Eur-Lex: (C/2025/124) dokumentum.

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62024CN0829:HU:PDF>

Az Európai Unió Civil Stratégiája (2025)

https://commission.europa.eu/document/download/8c30975d-bc1c-4415-8dcd-a71cb28f3662_en?filename=JUST_template_comingsoon_standard.pdf

- Az Európai Unió Tanácsa, Sajtóközlemény. 2024. november 19.
<https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/11/19/environmental-social-and-governance-esg-ratings-council-greenlights-new-regulation/>
- Bartal, Anna Mária és Molnár, Klára és Vida, Vivien (2025) *Dilemmák idején – a magyar nagyvállalatok társadalmi felelősségvállalásának jellemzői egy felmérés tükrében (2025)*. ÖNKÉNTES SZEMLE, 5 (2). pp. 28-55. ISSN 2786-0620
- Bitá Dániel (2025): Orbán Viktor március 15-i beszéde. *24.hu*, 2025. március 15.
<https://24.hu/belfold/2025/03/15/marcius-15-orban-viktor-beszed/>
- Bocz János (2009): *A nonprofit szektor strukturális átalakulása Magyarországon. A magyar nonprofit szektor az 1990-es évek elejétől a 2000-es évek közepéig*. PhD-értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológiai Doktori Iskola, Budapest.
https://phd.lib.uni-corvinus.hu/375/1/bocz_janos.pdf
- Bódis András (2022): Állampárti Civil Alap: az igénylők 5 százaléka kapta a támogatások kétharmadát. *Válasz Online*, 2022. április 29.
<https://www.valaszonline.hu/2022/04/29/varosi-civil-alap-2022-lista/>
- Civilizáció kiállítás: Itt maradunk – mindannyiunkért Budapesten, Pécsen, Miskolcon és Szegeden is kiálltunk a leszámolási törvény tervezete ellen.
<https://civilizacio.net/hu/tevekenysegek/programelem/erted-veled-miattad>
- Civilizáció (2025): EU-s civil stratégiát alkotott az Európai Bizottság!
<https://civilizacio.net/hu/hirek-jegyzetek/eu-civil-strategia-bizottsag-2025>
- Cristian González Cabrera (2025): Budapest Pride 2025: A Record Crowd Stands Up for Democracy. Human Rights Watch, 2025. június 30.
<https://www.hrw.org/news/2025/06/30/budapest-pride-2025-a-record-crowd-stands-up-for-democracy>
- Civilizáció Koalíció, Political Capital (2023): Civil szervezetek társadalmi megítélése. Kutatási jelentés, 2023.
https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/pc_civilizacio_civil_szervezetek_tarsadalmi_megitelese_kutatasi_jelentes_2023.pdf
- Czinkóczi Sándor (2025): Itt van Orbán nagytakarítása: listázással, pénzek zárolásával és az 1 százalékos támogatás elvesztésével büntetne a kormány. *444.hu*, 2025. május 14.
<https://444.hu/2025/05/14/itt-van-orban-nagytakaritasa-listazassal-penzek-zarolasaval-es-az-1-szazalekos-tamogat-as-elvesztesevel-buntetne-a-kormany>
- Debreciner.hu (2025): Megadták az új debreceni akkumulátorgyár engedélyét. *Szabad Európa*, 2025. január 24.
<https://www.szabadeuropa.hu/a/megadtak-az-uj-debreceni-akkugyar-engedelyet-majd-a-kormanyhivatal-leszedte-a-hirdetmenyt/33287297.html>
- Differences in employment, volunteering, revenues, number of organisations, legal form and activity group: KSH Statinfo v40
- Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület – ERKE (2025): A civil szervezetek helyzete Magyarországon a statisztikai adatok tükrében. *erke.hu*, 2025. június 29.
<https://erke.hu/2025/06/29/a-civil-szervezetek-helyzete-magyarorszag-a-statisztikai-adatok-tukreben/>

- Esély és Részvétel Közhasznú Egyesület – ERKE (2025): A KSH jelentése a nonprofit szektor helyzetéről. *erke.hu*, 2025. február 20.
<https://erke.hu/2025/02/20/a-ksh-jelentese-a-nonprofit-szektor-helyzeterol/>
- ÉTA Országos Szövetség (2025): Ne kerüljenek hátrányba a közhasznú civil szervezetek dolgozói: levél és támogató állásfoglalás a döntéshozók felé. 2025. október 30.
<https://eta-szov.hu/2025/10/30/ne-keruljenek-hatranynba-a-kozhasznu-civil-szervezetek-dolgozoi-level-es-tamogato-allasfoglalas-a-donteshozok-fele/>
- Fazekas Pálma (2025): A Szuverenitásvédelmi Hivatal listája a külföldről támogatott civilekről. *Szabad Európa*, 2025. május 14.
https://www.szabadeuropa.hu/a/szuverenitascedelmi_hivatal_lista_kulfoldrol-tamogatott_civilek_media/33413278.html
- Forbes (2025): Ellehetetlenítési törvény – meglepő hátraarc a kormánytól. *Forbes.hu*, 2025. június 19.
<https://www.forbes.hu/tarsadalom/kormany-visszavonulo-ellehetetlenitesi-torveny/>
- Forbes (2025): Erre már kiadta az utasítást Orbán Viktor, meglepő? *Forbes.hu*, 2025. március 21.
<https://www.forbes.hu/uzlet/poloska-lista-nik-orban-viktor/>
- Földi Kitti (2025): Sulyok Tamás aláírta a Pride betiltásáról szóló törvényt. *444.hu*, 2025. március 19.
<https://444.hu/2025/03/19/sulyok-tamas-alairta-a-pride-betiltasarol-szolo-torvenyt>
- Gerő Márton (2020): *Elzárkózás és fojtogató ölelés. a civil szervezetek és az állam átalakuló kapcsolata az erősödő kontroll korszakában.* In: Fejős A.–Szikra D. (Szerk.): Támogatás és támadás. Női civil szervezetek az illiberális demokráciában. Társadalomtudományi Kutatóközpont, 8–30.
https://szociologia.tk.hu/uploads/files/2021/tam_tam.pdf
- Gerő Márton, Kerényi Szabina (2020): *A civil társadalom változó szerepei és a társadalmi integráció.* In: Kovách Imre (szerk.): Integrációs mechanizmusok a magyar társadalomban. Budapest, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum. 195–227.
https://real.mtak.hu/118646/1/integmech_teljes1.pdf
- Gulyásné dr. Kerekes Rita (2014): *Civil szervezetek kommunikációs kihívásai.* In: „Marketing megújulás”: Marketing Oktatók Klubja 20. Konferenciája előadásai, SZTE Egyetemi Kiadványok
http://acta.bibl.u-szeged.hu/57660/1/marketing_megujulas_250-258.pdf
- Gyarmati Andrea (2022): Az idősellátásban dolgozó munkavállalók helyzete az Európai Unióban és Magyarországon.
<https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/19035.pdf>
- Gyermejközi Civil Koalíció (2025): Szolidaritási nyilatkozat a Szuverenitásvédelmi Hivatal jelentése kapcsán.
<https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/egyeb-erdekervenyesito-eszkozok/szolidaritasi-nyilatkozat-a-szuverenitasvedelmi-hivatal-jelentesekapcsan/>
- Helsinki Bizottság (2024): Szuverenitás: fogalma, helyzete Magyarországon. 2024. január 8.
<https://helsinki.hu/szuverenitas/>

- Helsinki Bizottság (2025): Feketelistákból még nem épült ország. 2025. május 15.
<https://helsinki.hu/feketelistakbol-meg-nem-epult-orszag/> ;
<https://444.hu/2025/05/15/feketelistakbol-meg-nem-epult-orszag>
- Helsinki Bizottság (2025): Kutatás a szuverenitásvédelmi törvény hatásairól. 2025. február 12.
https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2025/04/Kutatas_a_szuverenitasvedelmi_torveny_hatasairol.pdf
- Humeyra Pamuk (2025): Trump administration scraps over 80% of USAID programs, top diplomat Rubio says. *Reuters.com*, 2025. március 10.
<https://www.reuters.com/world/us/trump-administration-scraps-over-80-usaid-programs-top-diplomat-rubio-says-2025-03-10/>
- Hungarian Helsinki Committee (2022): Information note on Hungary's Lex NGO 2021.
<https://helsinki.hu/en/information-note-on-hungarys-lex-ngo-2021/>
- Iván-Nagy Szilvia (2025): 21 Kutatóközpont: Még a fideszesek között is van olyan, aki teljesen elutasítja az ellehetetlenítési törvényt. *Telex.hu*, 2025. május 29.
<https://telex.hu/belfold/2025/05/29/21-kutatokozpont-partizan-felmeres-atlathatosagi>
- Jogtár: 2023. évi LXXXVIII. törvény.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300088.tv>
- Jogtár: 489/2013. (XII. 18.) Korm. rendelet az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok állami támogatásáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300489.kor>
- Júlia Szalai – Sara Svensson (2018). On Civil Society and the Social Economy in Hungary. *Intersections*. EEJSP, 4(4): 107–124.
<https://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/view/471/236>
- Kapitány Balázs: Egy cili alszektor 'Államosítása'. Népesedési, népesedéspolitikai célokkal foglalkozó civil szervezetek Magyarországon 2011–2018. *Civil Szemle*, 16(4). 61–79.
https://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/03/61_Civil_Szemle_2019_4.pdf
- Katona Mariann (2024): „Mi hosszú távra álmodunk”. *hang.hu*, 2024. január 28.
<https://hang.hu/magyar-hang-plusz/szimbiozis-alapitvany-barathelyi-majorsag-riport-fogyatekosok-miskolc-civilek-161025>
- Kákai László (2024): Nonprofit szervezetek lehetőségei az egyre inkább centralizálódó közszolgáltatási rendszerben. *Civil Szemle*, 21(3), 89–115.
<https://ojs.mtak.hu/index.php/civilszemle/article/view/17063/14079>
- Kiss Julianna (2025): A klasszikus civil szervezetek helyzetének alakulása 2010 és 2024 között a statisztikai adatok tükrében – részletes elemzés.
- K-Monitor blog (2024): Társadalmi egyeztetés: igény volna rá.
https://k.blog.hu/2024/10/22/tarsadalmi-egyeztetes-igeny_volna_ra
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2024a). *Nonprofit szektor. Helyzetkép*. Elérhető: Helyzetkép | 2023
- Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2024b). *Kérdőív az éves statisztikai jelentéshez*.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2024/kerdoiv/k241156.pdf>

- Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2024c). *Kitöltési útmutató az éves statisztikai jelentéshez*.
<https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/2024/kitoltesi/d241156.doc>
- Központi Statisztikai Hivatal: 9.1.1.12. A nonprofit szervezetek működési jellemzők szerinti száma és bevétele szervezeti forma szerint
- Központi Statisztikai Hivatal: 9.1.1.13. A nonprofit szervezetek száma és bevételei bevétel-nagyság szerint
- Központi Statisztikai Hivatal: 9.1.2.7. A nonprofit szervezetek száma szervezeti forma és kiemelt tevékenységcsoport, vármegye és régió szerint
- Magyar Ádám (2025): Eltökéltek a pécsi Pride szervezői: akármilyen történik, idén is megtartják a felvonulást. *Euronews.com*, 2025. július 2.
<https://hu.euronews.com/2025/07/02/eltokeltek-a-pecsi-pride-szervezoik-akarmilyen-tortenik-iden-is-megtartjak-a-felvonulast>
- Mikecz Dániel (2020): *Semmit rólunk nélkülünk – Tüntetések, politikai aktivizmus az Orbán-rendszer idején*. Budapest, Napvilág Kiadó.
<https://www.szaktars.hu/napvilag/view/mikecz-daniel-semmit-rolunk-nelkulunk-tuntetesek-politikai-aktivizmus-az-orban-rezsim-idejen-2020/>
- Mizsur András (2024): A Szuverenitásvédelmi Hivatal jelentése alapján a Fidesz is a CIA-ként működő globális hálózat kreálmánya. *Telex.hu*, 2024. október 30.
<https://telex.hu/belfold/2024/10/30/szuverenitasvedelmi-hivatal-jelentes-atlatszo-cia-egyesult-allamok-transparency-international-magyarorszag-korrupcio>
- MTI-fidesz.hu (2025): Nyilvános az Európai Bizottság „civilnek mondott” szervezetekkel kötött szerződéseinek listája. *Fidesz.hu*, 2025. július 31.
<https://www.fidesz.hu/hirek/nyilvanos-az-europai-bizottsag-civilnek-mondott-szervezetekkel-kotott-szerzodeseineket-listaja>
- NJT (Nemzeti Jogszabálytár) (2017): 2017. évi LXXVI. törvény.
<https://njt.hu/jogszabaly/2017-76-00-00>
- NJT (Nemzeti Jogszabálytár) (2025): 101/2025. (V. 14.) Korm. rendelet a bevett egyház és annak belső egyházi jogi személye által fenntartott köznevelési és szakképző intézményeket érintő 2025. évi egyszeri kiegészítő költségvetési támogatásról.
<https://njt.hu/jogszabaly/2025-101-20-22>
- NJT (Nemzeti Jogszabálytár) (2025): 2025. évi III. törvény.
<https://njt.hu/jogszabaly/2025-3-00-00>
- Nonprofit.hu (2020): Az online térbe költözés a legnagyobb gond – koronavírus felmérésünk megállapításai. 2020. május 13.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/Az-online-terbe-koltozes-a-legnagyobb-gond-koronavirus-felmeresunk-megallapitasai>
- Nonprofit.hu (2022): ÁSZ-vizsgálat – elindult az ellenőrzés a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek körében. 2022. május 19.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/ASZ-vizsgalat--elindult-az-ASZ-ellenorzes-a-kozelet-befolyasolasara-alkalmas-tevekenyseget-vegzo-civil-szervezetek-koreben>

- Nonprofit.hu (2025): Elemzés a közélet átláthatóságáról szóló törvénytervezet civil szervezetekre gyakorolt hatásairól. 2025. augusztus 6.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/Elemzes-a-kozelet-atlathatosagarol-szolo-torvenytervezet-civil-szervezetekre-gyakorolt-hatasairol>
- Nonprofit.hu (2025): Formáljuk együtt az EU Civil Stratégiát! – Szakértői esemény.
https://www.nonprofit.hu/esemenynaptar/Formaljuk-egyutt-az-EU-Civil-Strategiat--Szakertoi-esemeny-es-kozos-gondolkodas_2
- Nonprofit.hu (2025): EU-s civil stratégiát alkotott az Európai Bizottság! 2025. december 3.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/EU-s-civil-strategiat-alkotott-az-Europai-Bizottsag>
- Nonprofit.hu (2025): Milyen típusú bevételei lehetnek a nonprofitoknak? 2025.március 5.
<https://www.nonprofit.hu/tudastar/milyen-tipusu-bevetelei-lehetnek-nonprofitoknak>
- Nonprofit.hu (2025): SZJA 1% fogadása – Útmutató civil szervezetek részére. 2025. szeptember 12.
<https://www.nonprofit.hu/tudastar/utmutato-nonprofit-szervezetek-reszere-szja-1-fogadasa>
- Nonprofit.hu (2025): Több mint 20 milliárd forint jut el a civil szervezetekhez idén az adófizetők 1% felajánlásaiból. 2025. szeptember 15.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/Tobb-mint-20-milliard-forint-jut-el-a-civil-szervezetekhez-iden-az-adofizetok-1-felajanlasiabol>
- Nonprofit.hu (2025): Adománygyűjtő szervezetek jellemzői – NIOK Alapítvány felmérés 2022 és 2025. 2025. szeptember 23.
<https://www.nonprofit.hu/hirek/Adomanygyujto-szervezetek-jellemzoi---NIOK-Alapitvany-felmeres-2022-es-2025>
- Nosza.hu: A civil szervezet, társadalmi szervezet, civil társaság – az új civil törvény fogalmi újításai.
<https://nosza.hu/civil-szervezet-tarsadalmi-szervezet-civil-tarsasag-az-uj-civil-torveny-fogalmi-ujitasai/>
- Papp Roland (2025): Az Európai Bizottság az átláthatósági törvény visszavonását kérte. *Népszava.hu*, 2025. május 23.
https://nepszava.hu/3280950_europai-bizottsag-atlathatosagi-torveny-visszavonas-orban-kormany
- Parlament.hu: T/11923 számú irómány. 2025. május 13.
<https://www.parlament.hu/irom42/11923/11923.pdf>
- Péteri Gábor – Szilágyi Bernadett (2022): Egyházak a köznevelési költségvetésben. *Educatio* 31 (3), pp. 461–478 (2022), Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jog és Közmenedzsment Tanszék, Debrecen
<https://akjournals.com/view/journals/2063/31/3/article-p461.pdf>
- Portfolio.hu (2025): Tárvágás a magyar erdőkben – Hiába tiltakoztak az akadémikusok, elfogadták a törvénymódosítást. 2025. június 11.
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20250611/tarvagasa-magyar-erdokban-hiaba-tiltakoztak-az-akademikusok-elfogadtak-a-torvenymodositast-767393>
- Prekácza Judit (2012): Gondolatok a civil törvény rendelkezéseiről I. (CH, 2012/9., 12-14.)
<https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1265648>

- Radakovic Mijat (2025): ENSZ-bírálat Magyarország gyülekezési jogi eljárásai miatt. *Index.hu*, 2025. március 22.
<https://index.hu/kulfold/2025/03/22/ensz-magyarorszag-parlament-orzaggyules-gyulekezesi-jog-pride-lmbtq/>
- Regional differences: 9.1.2.7. A nonprofit szervezetek száma szervezeti forma és kiemelt tevékenységcsoport, vármegye és régió szerint
https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0041.html
- Szabó Krisztián (2025): Civil szja 1%-lista: tarolta független sajtó, köszönjük a támogatásokat! Átlátszó.hu, 2025. szeptember 16.
[https://atlatszo.hu/adat/2025/09/16/civil-szja-1-lista-tarolta-a-fuggetlen-sajto-koszonjuk-a-tamogatasotokat/](https://atlatszo.hu/adat/2025/09/16/civil-szja-1-lista-tarolta-fuggetlen-sajto-koszonjuk-a-tamogatasotokat/)
- Szlavkovits Rita (2025): A Magyar Pszichológiai Társaság is felkerült a Szuverenitásvédelmi Hivatal feketelistájára. *Szeged.hu*, 2025. február 10.
<https://szeged.hu/cikk/a-magyar-pszichologiai-tarsasag-is-felkerult-a-szuverenitasvedelmi-hivatal-feketelistajara>
- Szuverenitásvédelmi Hivatal: Az Erasmus+ program és a külföldről finanszírozott nyomásgyakorló hálózatok. 2025. október 20.
<https://szuverenitasvedelmihivatal.hu/dokumentumok/az-erasmus-program-es-a-kulfoldrol-finanszirozott-nyomasgyakorlo-halozatok.pdf>
- Transparency International Magyarország: Törvénytörtő a Szuverenitásvédelmi Hivatal jelentése. 2024 október 15.
<https://transparency.hu/hirek/torvenyserto-a-szuverenitasvedelmi-hivatal-jelentese/>
- Szuverenitásvédelmi Hivatal: Az Európai Bizottság CERV Programja – Így nyitotta meg Brüsszel a pénzcsapot a Soros-hálózat finanszírozására. 2025. január 29.
<https://szuverenitasvedelmihivatal.hu/dokumentumok/Az-Europai-Bizottsag-CERV-programja-Igy-nyitotta-meg-Brusszel-a-penzcsapot-a-Soros-halozat-finanszirozasara.pdf>
- Szuverenitásvédelmi Hivatal: Vizsgálati jelentés – Az Átlátszó tevékenységének hatása a magyar szuverenításra. 2024. október 28.
<https://szuverenitasvedelmihivatal.hu/dokumentumok/az-atlatszo-tevekenysegenek-hatasa-a-magyar-szuverenitasra.pdf>
- Tóth Laura – Varga Éva – Varga Péter (2011): A társadalmi vállalkozások helyzete Magyarországon, Budapest: NESST Kézikönyv sorozat
<https://tarsadalmivallalkozasoknapja.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/05/2011-nesst-country-assessment-hungary-hu.pdf>
- USAID (2018). 2017 CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia, Washington: U.S. Agency for International Development.
<https://www.fhi360.org/wp-content/uploads/drupal/documents/resource-csosi-2017-report-europe-eurasia.pdf>

HÁNY ÉVÜNK VAN HÁTRA A (CIVIL) VILÁGVÉGÉIG? – JOGKORLÁTOZÁS A CIVIL TÁRSADALMON KERESZTÜL

Nagy Ádám – Béres-Áfra Zsuzsa – Szalóki Viktor

■ Bevezetés

A 21. század autoriter rendszereinek egyik legfontosabb közös vonása a civil társadalom szisztematikus leépítése. Míg Oroszország már a 2000-es évek közepétől kezdve célzott jogi és adminisztratív eszközökkel igyekezett megszüntetni a nem állami szervezetek autonómiáját, addig Magyarországon a Fidesz 2010-es hatalomra kerülését követően indult el egy hasonló folyamat – valamivel lassabb, de világosan felismerhető mintázat szerint. Az utóbbi években egyre többen hívják fel a figyelmet arra, hogy Magyarország tudatosan követi a putyini rezsim modelljét – nemcsak ideológiai, hanem konkrét jogalkotási eszközökben is (Sajó, 2019; Kazharski & Macalová, 2020; Sz. Bíró, 2025).

Az alábbi elemzés célja, hogy modellszerűen feltérképezze ezt a másolási folyamatot, és megbecsülje, hogy amennyiben a jelenlegi trendek változatlanul folytatódnak, mikorra éri el Magyarország ugyanazt a szintet, ahová Oroszország 2023–2024-re jutott: vagyis a civil társadalom gyakorlatilag teljes felszámolásának állapotába.

Laissez faire-től az autokrátiáig: civilek célkeresztben

Az 1990-es rendszerváltás utáni magyar liberális demokrácia időszakában (1990–2010) a kormányok – bár gyakran szakmailag ellentmondásos és következetlenül – általában „laissez-faire” módon viszonyultak a civil társadalomhoz, kiterjesztve a szervezetek létrehozásának, a közhasznú jogállás megszerzésének és a finanszírozás diverzifikálásának lehetőségeit. Ez a felállás kétségtelenül szembesült bizonyos növekedési nehézségekkel: a bíróságok meglehetősen önkényesen értelmezték a szervezetek bejegyzésével kapcsolatos feltételeket (korábbi kutatások többször dokumentáltak ellentmondásos bírósági döntéseket stb.), a finanszírozás korántsem volt pártatlan; ez a részlegesség azonban a szakmai-politikai döntéshozatal alacsonyabb szintjein maradt, és nem vált rendszerszintű mechanizmussá (Bíró, 2002).

2010-ben, nyolc év ellenzékben töltött időszak után a Fidesz kétharmados többséget szerzett, és meghirdette a Nemzeti Együttműködés Rendszerét, a NER-t, amely több területen – a civil szektorban is –, jelentős változásokat hozott. A nemzeti együttműködésről szóló politikai nyilatkozatában a Parlament felhívása és e rendszer kulcsmondata a következő: „Legyen béke, szabadság és egyetértés.” Már ez a 2010-es nyilatkozat is a militáns retorika eszközeit használja, amikor olyan kifejezéseket alkalmaz, mint „visszaszereztük az önrendelkezés jogát”, „a magyar nemzet sikeresen forradalmasította magát”. Az új „társadalmi szerződés” célja, hogy az országot erőssé és sikeressé tegye a következő jelszavak köré építve a rendszert: munka, otthon, család, egészség és rend (OGY politikai nyilatkozata, 2010).

A 2010 óta regnáló NER-rezsim – a 2014 óta kifejezetten „illiberalizmusnak” nevezett irányítás alatt – saját narratívát hozott létre, kizárólagosságot követelve, központosítva és saját céljaira felhasználva a közpénzeket (adók, EU-s támogatások és még a polgári kötelezettségek is), miközben lebontotta a kölcsönös felügyeletet biztosító demokratikus intézményrendszert (az Alkotmánybíróságtól az ombudsmani intézményeken, a Köztársasági Elnöki Hivatalon át a legfőbb ügyészségig gyakorlatilag minden közhatalmi szerv hierarchikus – alárendelt – struktúrába van rendezve), kizárta és egyre lehetetlenebbé tette a független, kritikus sajtót. Különösen szembetűnő az emberi jogi szervezetek példáján keresztül az állam és a civil szervezetek közötti kapcsolat 2010 óta bekövetkezett változása (Gerő et al., 2020).

A változást négy fő terület jellemzi: megszűntek a kormányzati és civil konzultációk, beszűkültek a képviselői csatornák, megvonták az erőforrásokat a civil szervezetektől, kormányzati kampány indult az emberi jogokra fókuszáló civil szervezetek ellen. Deák (2024) a 2010 utáni kormányzati politikát egy új típusú autoriter rezsimként írja le, amely „elutasítja a demokratikus játékszabályokat, tagadja a politikai ellenfelek legitimizását, és hajlandó korlátozni ellenfelei szabadságát” (Deák, 2024: 117). Ez a hozzáállás a civil szektort alapvetően érintette, amelynek vagy alkalmazkodnia kell az új „játékszabályokhoz” vagy szembe kell néznie a kooptálással, marginalizálódással, kényszerítéssel vagy kormányzat által létrehozott entitásokkal való felváltással (Deák, 2024).

A NER-struktúra kulcsfogalma a függőség, míg az „autonómia” pejoratív kifejezésé válik. Nem csoda tehát, hogy ennek a rendszernek az egyik legjellemzőbb fejezete a civil társadalommal való bánásmód. Érthető módon, hiszen a hatalomtól független társulások idegenek a hierarchikus társadalmi szerveződés számára: a médiától a kultúrán át a profitorientált szektorig a rendszer elsődleges célja a függőség megteremtése, egy hierarchikus rend beágyazása. A civil társadalom azonban mindaz, ami nem hierarchia és függőség: éltető eleme az autonómia, az együttműködési hálózatok, az önkormányzás. Alapja a korlátozott és elszámoltatható közhatalom által jellemzett magatartásmód, az állam vagy a profitorientált szektor által nem biztosított feladatok felvállalása, a részvétel-nyilvánosság-szabadságok gyakorlása. A civil társadalom lényegében egy politikai kultúraforma, a jogállamiságon, demokrácián, állampolgári felelősségen, tolerancián alapuló „civilizált” közélet. Ez – nem is annyira látenszen – bizonyos értékek iránti elkötelezettséget feltételez, azaz e terület összetartó ereje az állampolgári attitűd megnyilvánulása, amely gyakran nonprofit szervezetekbe integrálódik, de sokszor a civil együttműködés talaján marad (Nagy, Nizák & Vercseg, 2014).

Így a NER logikája szerint ennek az autonóm világnak a lebontására, tagjainak szabályozására, hatókörének korlátozására és ellehetetlenítésére irányuló nyomás elkerülhetetlen, hiszen a civilitás, az állampolgári attitűd (potenciálisan) teret teremtene a szabad eszmecserének. A rendszer ezért megmérgezi ezt a civil világot mind jogi környezetében, mind a közvélemény alakításában, mind a finanszírozásának torzításában. Az Orbán-kormány 2010-es hatalomra kerülése óta egyértelmű erőfeszítések figyelhetők meg a civil szektor feletti politikai kontroll megszerzésére és a civil társadalmat gyengítő kormányzati gyakorlat folytatására (Körösi, 2015). Ez – és az alább tárgyalt jelenségek – az, amit az irodalom „szűkülő tereknek” nevez, amelyet a lehetőségek hiánya határoz meg, ahol a civil szervezetek működése súlyosan korlátozott, sőt bizonyos esetekben ellehetetlenített. Fontos látni, hogy a lehetőségek szűkülése nem egyedi a NER-re nézve, Európában is – bár jóval mérsékeltebb módon – növekvő tendencia figyelhető meg a civil szervezetek korlátozására (Gerő, 2020).

Tanulmányunkban – módszertanilag az irodalomkutatás és dokumentumelemzés pilléreire építve, több esetben „rossz gyakorlat” elemekkel kiegészítve – bemutatjuk, hogy ennek a modellnek az értelmezhetősége 2010, de különösen 2014 óta hogyan strukturálódott és szilárdult meg a civil szervezetek jogfosztásának folyamatában és keretrendszerében. Összefoglalva, célunk bizonyítani, hogy a NER filozófiája alapvetően nem a fent említett „laissez-faire” megközelítésre épül, hanem egy restriktív logikára, konkrétan az orosz modell követésére.

Hangsúlyozandónak tartjuk, hogy munkánk semmiképp nem ajánlás, vagy itiner, sokkal inkább figyelemztetés, segélykiáltás!

Magyarország civil terének változásai a NER-ben

Magyarország Alaptörvénye VII. cikke szerint mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni és ahhoz csatlakozni. Ezt az alapvetést, ennek szabadságát alapjaiban rendezte újra a 2011-es CLXXV – az egyesülési szabadságról, a közhasznú jogállásról, a civil szervezetek működéséről és finanszírozásáról szóló – törvény, amely sokrétűen szabályozza a nonprofit szervezetek működését. Többek közt meghatározza a csőd-, a fel- és végelszámolási, törlési eljárásokat, a törvényességi ellenőrzést, a civil szervezetek nyilvántartását, gazdálkodását, beszámolási kötelezettségét, könyvvezetését, meghatározza a közhasznúsági jogállás szabályait, rendelkezik a civil információs centrumokról, a civil szervezetek állami támogatásának szabályairól, valamint a Nemzeti Együttműködési Alapról is. Szabályozza a civil szervezetek bejegyzését, működését és megszűnését is. Ezzel párhuzamosan lépett hatályba a 2011. évi CLXXXI. törvény, amely a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az eljárási szabályokról szól. Egy szintén 2011. évi kormányrendelet (350/2011) pedig a civil szervezetek gazdálkodását, az adománygyűjtést és a közhasznúságot szabályozza. A jogszabályok alapján a civil szervezetek éves beszámolásra kötelezettek, amelyből önmagában is kiderül, hogy honnan és mennyi pénz érkezik egy civil szervezethez. Fontos, hogy a civil szervezetek átláthatóan működjenek – akár csak más szektorok –, hiszen sokszor közfeladatokat ellátó szervezetekről beszélünk, de e törvényi szabályozás előtt is biztosított volt a civil szervezetek transzparenciája. A törvény ugyanakkor látszatközhasznúsági szabályokat írt elő, miközben eltörölte a saját maga számára szolgáltató („önhasznú”), a mindenki számára szolgáltató (közhasznú), az állami feladatot ellátó (kiemelkedően közhasznú), korábbi logikus rendszerét.

A helyzet radikálisan 2014-től változott meg, amikor elhangzott a miniszterelnöki, úgynevezett „tusványosi beszéd”: *„Ha megnézem a magyarországi civil világot, ... akkor azt látom, hogy itt fizetett politikai aktivistákkal van dolgunk. És ezek a fizetett politikai aktivisták ráadásul külföldiek által fizetett politikai aktivisták. Meghatározható külföldi érdekkörök által fizetett aktivisták, ... befolyást kívánnak adott pillanatban és adott kérdésekben gyakorolni a magyar államéletre. ... föl is állt a magyar parlamentben egy olyan bizottság, amely a külföldi befolyásszerzésnek a folyamatos figyelésével, nyilvántartásával és nyilvánosságra hozatalával foglalkozik.”* (Orbán, 2014) – ezzel egyértelműen célkeresztbe állítva a civil szervezeteket.

A vadászat nyitánya a 2014-es úgynevezett „norvég ügy” volt. 2011-ben a magyar állam Norvég Civil Támogatási Alap kapcsán kétoldalú együttműködési megállapodást írt alá, amely rögzítette a Magyarországra érkező fejlesztési támogatás céljait, mértékét és területeit – összesen 12 területet/programot. A támogatónak prioritás volt a civil szektor támogatása és fejlesztése. A civil program kezeléséért a brüsszeli székhelyű Finanszírozási Mechanizmus Iroda volt felelős, amely kétfordulós pályázat útján választotta ki a program hazai lebonyolítóját, az Ökotárs Alapítványt (Autonómia, n.d.). Végül ez a civil szervezet a figyelem középpontjába – 2014-ben – mint „rossz civil” került, amely a külföldi pénzek újracsatolásával „befolyásoló” hatással bír(t) (lásd: később).

A következő lépés a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény, amely regisztrálni kötelezte azokat a szervezeteket, amelyek éves szinten 7,2 millió forint feletti külföldi támogatásban részesültek. A csak „külföldi ügynöktörvényként” emlegetett jogszabályban azt is előírták, hogy e szervezetek részletesen közöljenek adatokat valamennyi külföldi támogatójukról – legyen szó akár magánadományról –, valamint a nyilvántartáson kívül honlapjaikon és megjelenő anyagaikon is kötelesek voltak feltüntetni a külföldről támogatott jelleget.

Pikáns részlet, hogy az EU Erasmus+ programja is a törvény hatálya alá tartozott, így az E+ program kedvezményezettjei is kénytelenek voltak külföldről támogatott szervezetként regisztrálni. A jogszabályt az Európai Unió Bírósága is kritizálta (NIOK, 2021), így az 2021-ben hatályát veszítette. A jogszabály jelentős negatív hatása a civil szervezetek megbélyegzése (TASZ, 2017), amely – bár a jogszabály már nincs hatályban – nem múlt el nyomtalanul, hiszen éveken keresztül azt sugalmazta a civil szféráról, hogy a külföldi támogatásokkal bírók a közösségi célok és magyarországi érdekek helyett, sőt annak ellenében külföldi érdekeket szolgálnak (ki). Ráadásul a jogszabály kivette a szervezeti hatály alól a sport- és vallási egyesületeket, a pártokat, a szakszervezeteket, valamint a köz- és pártalapítványokat, így jelenítve meg „jó” civileket és „rosszakat” és kezdte meg a különbségtételt.

A 2011-es CLXXV. törvény 2018-as módosítása (2018. évi XLVI. törvény) és a 2018. évi VI. törvény az úgynevezett „Stop Soros” törvénycsomagban büntethetővé tette azokat, akik menekülteknek segítenek és támogatást nyújtanak. Noha ez a törvénycsomag is elbukott az Európai Unió Bírósága előtt, mivel az sértette az uniós jogszabályokat – egyfelől abban, hogy bűncselekménynek tekinti a menekülteknek nyújtott segítséget, másfelől a menedékkérelem elfogadhatatlanságában (Arató, 2021) –, de még jelenleg is hatályos. Ugyancsak pikáns részlet, hogy a jogszabályt június 20-án, a menekültek világnapján fogadták el. Bár még az Alkotmánybíróság álláspontja szerint sem lehet börtönbüntetéssel fenyegetni a menekülteket támogató civileket, a tényállás azonban, hogy jogellenes a menekülteket segíteni, nem változott – ezzel megfélemlítve minden olyan civil szervezetet, amelyek információval, jogi képviseléssel nyújtottak segítséget (Civilizáció, 2023). A törvénycsomag ráadásul célba vette a Soros György által vezetett Nyílt Társadalom Alapítványt, amely több magyarországi civil szervezetet is támogatott (függetlenül attól, hogy menekültekkel foglalkozó szervezetekről volt-e szó vagy sem), így a jogszabályváltozást kísérő médiaoffenzívában a Soros-bérenc bélyeg minden ilyen szervezetet érintett.

A 2021. évi XLIX. törvény tovább szigorított: a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezeteket vette célkeresztbe. A törvény szerint a 20 millió forint feletti éves bevétellel rendelkező szervezetek pénzügyi szabályzatai, belső dokumentumai az Állami Számvevőszék (továbbiakban: ÁSZ) által külön is ellenőrizhetők. Ennek következtében az ÁSZ 2022-ben több civil szervezet ellen is vizsgálatot indított, általában 8(!) napos határidőt adva a dokumentumok átadására, amely adott esetben az alkalmazottak nélkül, önkéntesekkel működő civil szervezetek esetében egyértelműen a működés kárára megy.

Ugyancsak 2021-ben lépett hatályba az a gyermekvédelmi jogszabály (2021. évi LXXIX. törvény), amely – összemosva a pedofíliát az LGBTQ kérdésekkel – az ezzel a témával foglalkozó szervezetek működését szándékozott ellehetetleníteni. A mintegy 11 paragrafusból álló gyermekvédelmi rész¹ tiltja a szexuális és nemi kisebbségek megjelenítését, a szexualitás öncélú ábrázolását az iskolákban, reklámokban, különböző médiafelületeken, de a könyvesboltokban is. Ennek következtében az iskolákból teljesen kiszorultak azok a szervezetek, amelyek a nemi identitással és egyenlőséggel, a társadalmi nemekkel foglalkoztak, de a jogszabály itt nem állt meg: a törvényre hivatkozva a Nemzeti Múzeum World Press fotókiállítását nem látogathatták 18 éven aluliak (Helsinki, 2023).

2023-ban (2023. évi LXXXVIII. törvény) a szuverenitásvédelmi törvény alapján megalakult a Szuverenitásvédelmi Hivatal, amely preambuluma szerint ugyan pusztán Magyarország szuverenitását hivatott védeni azáltal, hogy kiemelt figyelmet fordít azokra, akik külföldről kapnak támogatást, de valójában üldözendőnek bélyegzi többek közt a választói akarat befolyásolását – értsd: választói jogtudatosítást – külföldi forrásból segítő szervezeteket, újabb civil szervezeti tevékenységeket ellehetetlenítve. A hivatal felállása után elég gyorsan elkezdte munkáját, két szervezetet is vizsgálat alá vonva: a Transparency International Magyarországot, valamint az Átlátszót.

A törvény nem csak írott malaszt maradt, az állam élt is a jogszabályok által biztosított közhatalmi eszközeivel: a civil szervezetek a hatósági vegzálás és más represszív intézkedések alanyai lettek. Pár példát említünk:

A Norvég Civil Támogatási Alappal (NCTA) kapcsolatos konfliktus 2014-ben kezdődött, amikor a magyar kormány igyekezett befolyást szerezni az autonóm források felett (a programot a szabad piachoz való hozzáféréseinek ellentételezése-képp a Norvég Kormány finanszírozta, és olyan szervezeteket támogatott, amelyek a demokratikus értékek védelmével foglalkoztak) (Kákai, 2020). Az alap forrásainak elosztását az Ökotárs Alapítvány koordinálta, ami a kormány szerint politikailag elfogult volt, mivel olyan szervezeteket támogatott, amelyek kritikát is megfogalmaztak az állam működését illetően, mint például a Transparency International és a K-Monitor. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) több házkutatást is tartott az Ökotársnál és más civil szervezeteknél, egyes civileket bilincsben vittek el, ám szabálytalanságokat nem találtak (Glied & Kákai, 2017; Bíró, 2019). A támogatási rendszert végül 2021-ben bezárták, miután a program folytatásáról a magyar és a norvég kormány nem tudott megállapodni.

¹ Magyarország első gyermekvédelmi törvénye (1997. évi XXXI. törvény) 190 paragrafuson át tárgyalja a gyermekek védelmét és a gyámügyi igazgatást.

Különösen aktív szerepet vállal a kormányzat a jog- és érdekvédő szervezetek körében, amelyek – bár függetlenül működnek a politikai pártoktól – mégis sokszor ugyanabban a mezőben értelmezhető a tevékenységük. Az úgynevezett „Soros-kampány” – amely a gazdag mecénás által támogatott civil szervezeteket célozta – során számos jogvédő civil szervezet került a kormány támadásainak célpontjává. Kifejező példa erre, hogy a kormány által meghirdetett „Nemzeti Konzultáció a Soros-tervről”-ben (444, 2017) nevesítve tünteti fel az Amnesty International Magyarországot és a Helsinki Bizottságot mint olyan szervezeteket, amelyek az ország szuverenitását veszélyeztetik² (Kákai, 2020). A civil szervezetekhez kapcsolódóan célként a pozitív nyilvánosság lerombolása, illetve a stigmatizáció narratívája erősödik fel a médiában (Móra et al., 2021). 2013 nyarán jelent meg a Heti Válasz nevű hetilapban egy lista (Bódis, 2013), amely 13 olyan szervezetet nevezett meg, amelyek úgynevezett „Soros-támogatott szervezetek” voltak az Open Society Foundations-tól (OSI) és a Center of American Progressen át, a Center for Reproductive Rights-on keresztül, a Trust for Civil Society-ig. A cikk egyfajta nemzetközi összeesküvéseleméletet tár fel, melynek fő mozgatórugója Soros György, aki Amerikából finanszírozza a magyar érdekekkel szembenálló „rossz civileket”. Később, a 2018-as úgynevezett „Stop Soros” törvénycsomaghoz kapcsolódó médiakampányban (lásd: később) az OSI-hoz kapcsolódó szervezetek nemcsak az országos, de a regionális és helyi média kereszt-tüzébe is kerültek, a közösségimédia-felületek pedig felerősítették a „Soros-iroda”, „Soros-fészek”, „Soros-katona” stb. hívószavak és sztereotípiák megjelenését, elterjedését és megerősödését. A NER részeként működő médiacsatornákon időről időre fel-feltűnnek ezek a hívószavak. Például az amerikai nagykövetség látogatása kapcsán: Pressman eligazítást tartott a debreceni Soros-fészekben (Magyar Nemzet, 2024), Soros-bérencekről is olvashatunk véleménycikket (Magyar Nemzet, 2024), de még 2023-ban is Soros-katonákról – harci helyzetre jellemző retorikával – beszélt nyilvános közösségimédia-felületén Orbán Balázs, a miniszterelnök politikai igazgatója, amikor a Nyílt Társadalom Alapítvány bejelentette, nagyobb hangsúlyt helyez az Európán kívüli térségekre (Orbán, n.d.). Lokális példát nézve külön Facebook-oldal jött létre a „Soros-iroda” ellen: Nem akarunk Soros irodát Debrecenbe néven (Nem akarunk, n.d.), de a szintén debreceni 1693.hu oldalon is találkozhatunk a helyi „Soros-fészek” bemutatásával (1693, n.d.).

A NER a szociális civil szervezetek esetében egészen szélsőséges formát képviselt. A Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség (MET), valamint az Oltalom Karitatív Egyesület és a kormány közötti feszültséget a kormány úgy kívánta

² A 2017 októberében indított nemzeti konzultáció 5. állítása úgy szólt, hogy „Soros György azt is el akarja érni, hogy a migránsok enyhébb büntetést kapjanak az általuk elkövetett bűncselekményekért”. A magyarázatban említik a két szervezetet: „Soros György jelentős összegekkel támogat olyan szervezeteket, amelyek segítik a bevándorlást és védik a törvénytelenégeket elkövető bevándorlókat. Ilyen például a Helsinki Bizottság, amely a határzár tiltott átlépése kapcsán azzal érvelt, hogy aggályosnak tekinthető a jogellenes belépéssel kapcsolatos súlyos jogkövetkezmények alkalmazása. Egy másik Soros-szervezet, az Amnesty International többször is követelte annak az Ahmed H-nak a szabadon bocsátását, aki kövekkel támadt a határt védő magyar rendőrökre, és ezért elítélték. Az Amnesty még kártérítést is fizettetne a magyar állammal”.

megoldani, hogy a szervezettől 2011-ben megvonta az egyházi státuszt. Az ezzel kapcsolatos törvény szerint a nem tételesen megnevezett vallási közösségeknek újra kellett kérvényezniük egyházi elismerésüket, azonban a MET nem kapta meg a hivatalos elismerést. Ennek következményeképpen a szervezet elvesztette azokat a jogokat és anyagi támogatásokat, amelyek korábban intézményeik – köztük iskolák, szociális szolgáltatások és hajléktalanszállók – fenntartásához szükségesek voltak. A konfliktus eredményeként a MET számos szociális és karitatív szolgáltatásának működése is veszélybe került, 2024-ben, hat nappal az iskolakezdés előtt vonták meg a MET által működtetett iskolák működési engedélyét (MET, 2024). Bár az Európai Emberi Jogi Bíróság megállapította, hogy a magyar kormány megsértette a MET vallásszabadsághoz való jogát, ennek ellenére a hazai jogi és politikai helyzet változatlan maradt, a kormány 2011 óta szabotálja a vallási közösség egyházi státuszának visszaállítását.

A Szuverenitásvédelmi Hivatal (SZH) – amely statútuma szerint a nemzeti szuverenitást veszélyeztető külföldi beavatkozásokra hivatott reagálni – első tevékenysége mégis az Átlátszó nevű oknyomozó hírportál és a Transparency International Magyarország vizsgálata volt (Szabadeurópa, 2024). Az Átlátszó régóta a magyar közélet egyik legfontosabb független ellenőrző szereplője, gyakran leplez le korrupciós ügyeket és nemzetközi szinten is elismert független médiumként működik. A Hivatal azonban azzal vádolta a szervezetet, hogy külföldi érdekek szolgálatában áll. Ezek a vizsgálatok nemcsak adminisztratív terheket rónak az Átlátszóra, hanem a szervezet hírnevét is igyekeznek csorbítani, aláásva a felépített közbizalmat. A Transparency International Magyarország (TI) szintén a Hivatal célpontjává vált. A korrupcióellenes szervezet, amely a jogállamiság és az átláthatóság mellett kötelezte el magát, az elmúlt években számos, a kormányzatot érintő ügyet hozott nyilvánosságra. A Hivatal a TI esetében is a külföldi finanszírozásra hivatkozva indított vizsgálatokat. Az SZH megállapítása szerint „a szervezet egy több mint harminc éve működő globális lobbihálózat részeként, a hálózat mögött meghúzódó nagyhatalmi érdekek mentén fejt ki politikai nyomásgyakorló tevékenységét” (SZH, 2024), miközben amerikai érdekeket szolgál. Továbbá azt is kimondta, hogy a TI „próbálja Magyarországot és a magyar államigazgatási szerveket rossz színben feltüntetni. A szervezet az Európai Bizottságnak készített, dezinformációt tartalmazó árnyékjelentéseivel valódi politikai, gazdasági és társadalmi károkat okoz Magyarországnak”, ami egyfelől kísértetiesen hasonlít a 2010-es évek oroszországi civil szervezeti meghurcolására, másfelől a 2010-es évek előtt a NER mai korifeusai előszeretettel hivatkoztak a TI jelentéseire. Leginkább azonban ott érhető tetten az SZH domesztikációs feladata, hogy szuverenitásvédelem címszó alatt vizsgálatot indított a Göd-ÉRT Környezetvédelmi és Városvédő Egyesület ellen, amely elsősorban a település mellett működő akkumulátorgyárral kapcsolatos jogsértések feltárásában volt érintett (Gulyás, 2024).

Külön változást hozott a média civilekkel szembeni nyomásgyakorlásában a közösségi médiát szervezeten tematizálni igyekvő Megafon megjelenése. A „jobboldali digitális szabadságharcot” magáénak valló hálózat szerint szükséges felerősíteni

a jobboldal hangját és ellensúlyozni a balliberális mainstream uralmát a neten (Megafon, k.n.). Képzéseken túl a napi szintű tartalomgyártás is feladatuk közé tartozik, és ezeknek a híreknek az országosan fontos szervezetek mellett a régiós központú civilek is áldozatul esnek. Jól kiépített struktúrával nemcsak országos szinten, általánosságban erősítik fel a civilelles retorikát, de lokális szinten is kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy a felépített narratíva ne halványuljon. Mindenki és bárki a célkeresztbe kerülhet, mint például az ország keleti részén a helyi állami beruházások transzparenciájáért küzdő Mikepércsi Anyák a Környezetért Egyesület, akik – a propaganda értelmezésében – munkájukkal kiemelt beruházások, így a magyar gazdaság ellen vannak, külföldi támogatással befolyásolva a hazai érdekeket.

A putyini rezsim és a civil társadalom felszámolásának jogi és politikai logikája

Az orosz állam civil társadalomhoz fűződő viszonyát a putyini korszakban egyre nyíltabb ellenőrzési és elnyomási logika jeleníti meg. Vlagyimir Putyin hatalomra kerülését követően a Kreml stratégiai célként kezelte a civil szféra feletti befolyás megszilárdítását, különösen azokban az esetekben, amikor a civil szervezetek külföldi támogatásban részesültek vagy rendszerkritikus tevékenységet folytattak. Mint az alábbi felsorolásból látható, a civil társadalmat potenciális politikai kockázatként értelmező állami megközelítés az idők során egyre kiterjedtebb jogi és adminisztratív eszköztárral dolgozott. Az alábbiakban az orosz civil társadalmat és a független médiát érintő kormányzati gyakorlatokat és törvényeket vizsgáljuk korszakokra bontva.

Legfontosabb törvények:

- 2006 – NGO-törvény (FZ-18, 2006. jan 10.): Átfogó szabályozás az NGO-k regisztrációjáról, auditálásáról, pénzügyi jelentéseiről. Az Igazságügyi Minisztérium fokozott ellenőrzési jogosításokat kapott.
- 2012 – „Külföldi ügynök” törvény (121-FZ, 2012. júl. 20.): Azoknak az NGO-knak, amelyek politikai tevékenységet folytatnak és külföldi támogatásban részesülnek, regisztrálniuk kell magukat külföldi ügynökként.
- 2015 – „Nemkívánatos szervezetek” törvénye (129-FZ, 2015. máj. 23.): Lehetővé teszi a külföldi vagy nemzetközi szervezetek betiltását, ha azok veszélyeztetik az alkotmányos rendet vagy az állambiztonságot.
- 2017 – „Külföldi ügynök” törvény kiterjesztése a médiára (327-FZ, 2017. nov. 25.): A külföldről finanszírozott médiacsatornákat is kötelezik az „idegen ügynök” megjelölésre.
- 2019 – „Külföldi ügynök” törvény kiterjesztése magánszemélyekre (426-FZ, 2019. dec. 2.): Magánszemélyeket, mint pl. újságírókat vagy aktivistákat is lehet „külföldi ügynökként” regisztrálni.
- 2022 – A háborús időszak: totális kriminalizáció (31-FZ és 32-FZ, 2022. márc. 4.)

2006 – A kontroll első hulláma: adminisztratív szigorítás az NGO-k ellen

2006 májusában Vlagyimir Putyin orosz elnök aláírta azt a törvényt, amely jelentősen szigorítja a civil szervezetek működését. A törvény értelmében a Szövetségi Regisztrációs Szolgálat és az Igazságügyi Minisztérium széles körű ellenőrzési jogköröket kapott, beleértve a civil szervezetek céljainak és tevékenységeinek felülvizsgálatát, valamint pénzügyi jelentéseik ellenőrzését (Volk, 2006). A törvény háttérében a Kreml posztszovjet térségben lezajlott „színes forradalmaktól” való félelme állt (pl. Grúzia, Ukrajna, Kirgizisztán), ahol a civil szervezetek jelentős szerepet játszottak (Ljubownikow, Crotty & Rodgers, 2013). A Kreml különösen aggódott a nyugati civil szervezetek és a külföldi finanszírozás miatt.

A törvényjavaslat benyújtása után széles körű hazai és nemzetközi tiltakozás indult. Az Egyesült Államok elnöke, George W. Bush, valamint más nyugati vezetők is aggodalmukat fejezték ki. A nyomás hatására a törvény néhány rendelkezését enyhítették, például elvetették a követelményt, hogy a külföldi civil szervezetek orosz közpolitikai egyesületeként regisztráljanak. Ennek ellenére a törvény végleges változata új kötelezettségeket írt elő, mint például a külföldi civil szervezetek számára a beérkező pénzeszközök és azok felhasználásának jelentési kötelezettségét, valamint szankciókat helyezett kilátásba a jelentési kötelezettségek elmulasztása esetén.

Jo Crotty, Sarah Marie Hall és Sergej Ljubownikow 2014-ben publikált kutatásuk szerint a 2006-ban elfogadott NGO-törvény szigorúbb szabályozást vezetett be az oroszországi civil szervezetek működésére vonatkozóan, különösen a külföldi finanszírozású szervezetek esetében. A törvény következtében jelentősen csökkent az aktív civil szervezetek száma, és korlátozódott a civil társadalom fejlődése. A kutatás rámutat, hogy az NGO-törvény bevezetése óta az orosz civil társadalmat egyre inkább az állam által finanszírozott és ellenőrzött csoportok dominálják. Ez a tendencia szerintük aláássa a civil társadalom autonómiáját és pluralizmusát, ami hosszú távon negatív hatással van Oroszország demokratikus fejlődésére (Crotty et al., 2014).

2012 – A „külföldi ügynök” törvény: a megbélyegzés bevezetése

A 2012-es 121-FZ törvény vízválasztó volt: létrehozta a „külföldi ügynök” címkét, amelyet minden olyan NGO-nak viselnie kellett, amely külföldi támogatásban részesült és „politikai tevékenységet” folytatott (Richter, 2021). Ezt a politikai tevékenységet az állam szándékosan homályosan definiálta, hogy szükség szerint bármely társadalmi vagy emberi jogi szervezetet meg lehessen bélyegezni. A címke nemcsak adminisztratív terhet jelentett – külön könyvelés, külön jelentések –, hanem társadalmi megbélyegzést is. Oroszországban a „külföldi ügynök” fogalma a szovjet korszakból származik, ahol a kémeket, árulókat illették ezzel a szóval.

Geir Flikke 2018-as tanulmánya (Flikke, 2018) az oroszországi civil szervezetekre vonatkozó szigorító törvények háttérét és következményeit vizsgálja. A tanulmány

fő állítása, hogy az a civil szervezetek feletti fokozott ellenőrzés nem csupán a civil társadalom korlátozását jelenti, hanem mélyebb kormányzási modellek közötti konfliktust tükröz az orosz politikai rendszerben. Ez a konfliktus a bürokratikus modernizáció és a patrónusi politika között feszül.³

A 2012-es „külföldi ügynök” törvény és a 2015-ös „nemkívánatos szervezetekről” szóló törvény (lásd lentebb) jelentősen szűkítette a civil szervezetek mozgásterét, különösen azokat, amelyek külföldi finanszírozásban részesültek vagy politikai tevékenységet folytattak. Ezek az intézkedések a civil társadalom pluralizmusának csökkenéséhez és az állami kontroll erősödéséhez vezettek (Flikke, 2018).

A legnagyobb presztízsű szervezetek is a törvény célpontjaivá váltak: a Memorial, amely a sztálini terror áldozatainak állított emléket, és a választási visszaéléseket feltáró GOLOS, mind „ügynök” címkét kaptak, és működésüket gyakorlatilag ellehetetlenítették.

2015 – A „nemkívánatos szervezetekről” szóló törvény: külföldi NGO-k kriminalizálása

2015-ben a Kreml új eszközt vezetett be: lehetővé tette a főügyészség számára, hogy külföldi vagy nemzetközi szervezeteket „nemkívánatosnak” nyilvánítson. Ennek alapján ezek a szervezetek nem működhetek Oroszországban, és azok, akik velük kooperálnak – akár csak egy konferencián való részvétel erejéig – adminisztratív vagy akár büntetőjogi eljárásnak lehetnek kitéve.

Ez már nem csupán kontroll, hanem egyértelmű leválasztási mechanizmus volt, amely Oroszországot fokozatosan elszigetelte a nemzetközi civil társadalomtól. „Nemkívánatos” listára került például: National Endowment for Democracy (USA), Open Society Foundations, Greenpeace, WWF, Meduza, The Moscow Times, TV Rain.

A törvényt úgy fogalmazták meg, hogy bármilyen, az állami narratívától eltérő tevékenység „az állambiztonságot” sértheti (Flikke, 2018). Ez a gumiparagrafus lehetővé tette a teljesen szabad értelmezést.

2017-ben az orosz parlament módosította a törvényt, lehetővé téve, hogy külföldi finanszírozású médiumokat „külföldi ügynökként” jelöljenek meg (Richter, 2021). A módosítás értelmében az érintett médiumoknak minden publikációjukban fel kell tüntetniük „külföldi ügynök” státuszukat, ami szintén jelentős adminisztratív terheket és társadalmi megbélyegzést eredményezett.

A Velencei Bizottság 2016-os véleményében (CDL-AD (2016)020) élesen bírálta a törvényt, rámutatva, hogy annak meghatározásai túlságosan homályosak és tágak, ezáltal visszaélésekre adnak lehetőséget. A Bizottság szerint az ilyen típusú

³ Bürokratikus modernizáció: Medvegyev elnöksége alatt a Kreml törekedett a civil szervezetek közpolitikai folyamatokba való integrálására, világos jogi keretek és működési szabályok kialakításával. Patrónusi politika: Putyin harmadik elnöki ciklusában a hangsúly a lojalitásra és az államnak való alárendeltségre helyeződött, ami a civil szervezetek autonómiájának csökkenéséhez vezetett.

jogszabályok sértik a nemzetközi emberi jogi normákat, különösen az egyesülés és a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint aránytalan terheket rónak a civil társadalomra. A törvény hivatalos fordítása (CDL-REF (2016)037) világossá teszi, hogy a „nemkívánatos” státusz bármely külföldi szervezetre alkalmazható, amely – a hatóságok értelmezése szerint – „veszélyt jelent Oroszország érdekeire”.

E jogi környezet szerves része az internetes szólásszabadság korlátozása is. A Human Rights Watch 2017-es jelentése szerint (Online and On All Fronts) Oroszországban egyre több állampolgárt büntettek meg vagy zaklattak online tevékenysége miatt, többek között a közösségi médiában tett megjegyzések vagy megosztások kapcsán. A hatóságok több száz weboldalt blokkoltak, míg a törvények egyre több szolgáltatót köteleznek felhasználói adatok átadására, ezzel súlyosan sértve a magánélethez való jogot és a szabad véleménynyilvánítást.

A Human Rights Watch 2015-ös világjelentése szintén arra mutat rá, hogy az orosz kormány célzottan korlátozza a civil társadalom függetlenségét és pluralizmusát. A „külföldi ügynök” státusz megbélyegzi a szervezeteket, és visszafogja a lakosság részvételét a közéletben. E folyamat különösen az Ukrajnával kapcsolatos konfliktusok és a 2014 utáni geopolitikai események árnyékában erősödött fel.

2019 – A jogszabályi szorítás kiterjesztése magánszemélyekre

2019-ben további módosításokkal a törvény hatályát kiterjesztették magánszemélyekre is, beleértve az újságírókat és bloggereket. Ez lehetővé tette, hogy azokat a személyeket is „külföldi ügynökként” jelöljék meg, akik külföldi finanszírozásban részesülnek vagy külföldi médiumokkal működnek együtt. A törvény alkalmazása során a hatóságok nem kötelesek bizonyítani a külföldi befolyást, elegendő, ha valakit „külföldi befolyás alatt állónak” minősítenek (Barata & Dairbekov, 2019).

Ezek az intézkedések jelentős hatással voltak a független médiára és az újságírókra. Számos médium, mint például a Meduza és a Dozhd TV, kénytelen volt külföldre költözni vagy bezárni, míg több újságíró megbírságot vagy börtönbüntetésre ítélték a törvény megsértése miatt. A törvény alkalmazása során a hatóságok gyakran célzottan léptek fel a kritikus hangok ellen, korlátozva ezzel a szabad véleménynyilvánítást és a sajtószabadságot.

Andrei C. Richter „Foreign Agents in Media Regulation: Russia and Beyond” című tanulmányában részletesen bemutatja, hogyan alkalmazta Oroszország a „külföldi ügynök” törvényt a médiára, és milyen konkrét példákon keresztül valósult meg ez a gyakorlat. A Radio Free Europe/Radio Liberty-t (RFE/RL) az orosz hatóságok 2021-ben „külföldi ügynökként” jelölték meg, és több mint 500 jogi eljárást indítottak ellene, összesen több millió rubel bírságot kiszabva, mivel az tartalmain nem tüntette fel megfelelően a „külföldi ügynök” státuszt. A Lettországból működő független, orosz nyelvű hírportált, a Meduzát 2021-ben „külföldi ügynökként” minősítették, majd 2023-ban „nemkívánatos szervezatként” betiltották Oroszországban. A Proekt

egy oknyomozó újságírói projekt, 2021-ben került a hatóságok célkeresztjébe, amikor „nemkívánatos szervezetként” betiltották, miután magas rangú orosz tisztviselők vagyonát vizsgálták. Több újságírójukat „külföldi ügynökként” jelölték meg, és házkutatásokat tartottak náluk. A The Insider hírportál 2021-ben került a „külföldi ügynökök” listájára, majd 2022-ben „nemkívánatos szervezetként” betiltották. Az orosz állam szerint tevékenységük veszélyt jelent az ország biztonságára. A Sota Vision független médiaorgánium több újságíróját is „külföldi ügynökként” jelölték meg, és több esetben letartóztatták őket tudósítás közben. 2023-ban a szervezetet hivatalosan is felvették a „külföldi ügynökök” listájára.

2021-re ez már gyakorlatilag általános fenyegetettséget jelentett a jogvédőknek, újságíróknak, elemzőknek. Lev Ponomaryov, ismert aktivista, kénytelen volt elhagyni az országot, miután „külföldi ügynökként” megbélyegezték.

2022 – A háborús időszak: totális kriminalizáció

Az orosz civil társadalom 2022-től drámaian szűkülő mozgástere az autoriter konszolidáció mélyülésének jele. A „külföldi ügynök” és „nemkívánatos szervezet” jogi kategóriák alkalmazása olyan eszközzé vált, amelynek segítségével a Kreml szisztematikusan felszámolja az autonóm szervezeteket, a független médiát és a jogvédő struktúrákat. A tendencia 2021 decemberében ért látványos forduloponthoz, amikor az orosz legfelsőbb bíróság elrendelte a Memorial Human Rights Centre és a Memorial International megszüntetését. A döntés indoklása szerint a szervezetek megsértették a „külföldi ügynök” törvényt, noha azok a szovjet korszak állami erőszakcselekményeinek dokumentálásával és az emberi jogok védelmével foglalkoztak (Human Rights Watch, 2021).

2022-ben, az Ukrajna ellen indított teljes körű inváziót követően a belső represszió új szintre lépett. Számos független médiumot, köztük a Deutsche Welle moszkvai irodáját is bezárták, miközben a civil szervezetek egyre nagyobb része került a „nemkívánatos szervezetek” listájára. A háborús propaganda jegyében a kritikus álláspont kriminalizálódott, az ellenvélemények terjesztőit gyakran kémkedéssel, hazaárulással vagy szélsőséges tevékenységgel vádolták meg (DW, 2022; RSF, 2024). Az „ügynöktörvények” alkalmazási köre kiterjedt a magánszemélyekre is, megtiltva számukra például a passzív jövedelemhez jutást, ami egzisztenciálisan is ellehetetleníti a független újságírást (IPI, 2025).

A digitális térben a nyomás nem kevésbé jelentős: 2023-ban a brit hatóságok nyilvánosságra hozták, hogy az orosz állammal összefüggésbe hozott Coldriver (más néven Star Blizzard) hacker csoport célzott spear-phishing támadásokat hajtott végre NGO-k, diplomaták és újságírók ellen. Ezek a kiberhadviselési technikák nemcsak az adatlopásra irányultak, hanem a megfélemlítés és a zsarolás eszközei is lettek, új szintre emelve a civil társadalom elleni fellépést (Forbes, 2024). Eközben a Memorial elleni nyomozások is folytatódtak: 2023-ban újabb büntetőeljárás indult

az egyik korábbi vezetőjük ellen, az állami narratívával szembemenő háborús emlékezetpolitikára hivatkozva (HRW, 2023).

2024-re a hatalomgyakorlás logikája elérte kvázi-totalitárius formáját: több mint 200 szervezetet nyilvánítottak „nemkívánatosnak”, ami nemcsak a tevékenységüket tiltotta be, hanem kriminalizálta az azzal való kapcsolattartást is, akár szimbolikus szinten is (DW, 2024; Kyiv Independent, 2024). A szólásszabadság korlátozásai egyre szélesebb társadalmi rétegeket érintettek, beleértve a nem állami oktatási és kutatási szférát, a szakszervezeteket, és minden olyan szereplőt, aki autonóm diskurzusokat próbált életben tartani. A külföldi támogatás démonizálása, az adminisztratív szankciók, valamint a médiumokat és civil szervezeteket sújtó adózási és pénzügyi korlátozások (pl. passzív jövedelemtől való eltiltás) együttesen olyan nyomásrendszert hoztak létre, amely lényegében ellehetetleníti a civil nyilvánosság bármilyen fennmaradó terét (Trust.org, 2025; CPJ, 2025; HRW, 2024).

Az orosz és a magyar modell összevetése

A 2010-es évektől kezdődően mind Oroszországban, mind Magyarországon megfigyelhető a civil társadalomra nehezedő kormányzati nyomás fokozódása, különös tekintettel a civil szervezetek és a független média működésének korlátozására. Mindkét országban hasonló jogi eszközöket alkalmaztak a civil szféra ellenőrzésére és korlátozására, amelyek számos ponton mutatnak egyezést. Az alábbiakban részletesen bemutatjuk a párhuzamokat, valamint a két modell közti különbségeket is.

A leginkább szembetűnő a két modell kapcsán, hogy mindkét esetben a stigmatizálás, az adminisztratív szorítás és a kriminalizálás hármassága teszi egyre szűkösebbé és ellehetetleníti el a civil szférát. A két modell hasonló stratégiát követ, mégpedig azt, hogy az idegen érdek(ek), a külföldi finanszírozás nemzetbiztonsági kockázattal jár, amely az autoriter rendszerek értelmében a civil szektor autonómiájának felszámolását kívánja meg.

1. táblázat: Civiltörvények – az orosz és magyar modell

Oroszország			Magyarország		
Mi?	Mikor?	Célja?	Mi?	Mikor?	Célja?
NGO-törvény (FZ-18)	2006	Az NGO-k regisztrációjának, működésének és pénzügyi átláthatóságának teljes kontrollja	CLXXV civil törvény	2011	A civil finanszírozás átalakítása, független civilek kiszorítása a forráselosztásból
„Külföldi ügynök” törvény (121-FZ)	2012	Külföldi támogatású és politikai NGO-k megbélyegzése és társadalmi hiteltelensítése	2017. évi LXXVI. törvény a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról	2017	Az NGO-k megbélyegzése, külföldi pénzekkel dolgozó szervezetek bizalmatlanságba taszítása
„Nemkívánatos szervezetek” törvénye (129-FZ)	2015	Bármely külföldi szervezet betiltható, ha veszélyesnek ítélik	„Stop Soros” törvéncsomag	2018	A migrációval és jogvédelemmel foglalkozó szervezetek kriminalizálása
„Külföldi ügynök” státusz kiterjesztése médiára (327-FZ)	2017	A független média is „külföldi ügynök”, jogi és presztízszzankciókkal	2021. évi XLIX. törvény	2021	A közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek átláthatóságát célozza.
„Külföldi ügynök” státusz kiterjesztése magánszemélyekre (426-FZ)	2019	Aktivisták, kutatók, újságírók megfigyelése és megbélyegzése	2023. évi LXXXVIII. a szuverenitásvédelmi törvény	2023	Szuverenitásvédelmi Hivatal felállítása
Háborúellenes hangok elnémítása (31-FZ és 32-FZ)	2022	Totális kriminalizáció	SZH-0353/2024	2024	A Szuverenitásvédelmi Hivatal jelentése: Az Atlátszó oknyomozó hírportál beállítása külföldi ügynöknek.
			SZH-104/2025	2025	A Szuverenitásvédelmi Hivatal a jelentésében már konkrét személyeket is megjelöl (pl.: Gizzey Péter).
			Törvénytervezet a közélet átláthatóságáról (T/11923)	2025	Átláthatósági törvény

Forrás: saját szerkesztés

A fentebb tárgyalt törvénykezéseket, valamint az összefoglaló táblázatot elemezve öt fő hasonlóságot vélhetünk felfedezni a két modellben:

1. általános NGO-kontroll, ami jogszabályi alapot biztosít az államnak a civil szektor feletti átfogó, adminisztratív jellegű ellenőrzéshez,
2. külföldi pénz miatti megbélyegzés: ez egyfajta nyilvános stigmatizálást jelent, amelyben az külföldről való támogatottság, mint idegen érdek kiszolgálása jelenik meg fő narratívaként,
3. kriminalizálás, amelynek jellemzően tematikus célpontjai vannak, úgynevezett nemkívánatos szervezetek, mint például a menekültüggyel vagy a választási jogtudatosítással foglalkozó civilek stb.,
4. jogcsomagok kiterjesztése a médiára és a magánszemélyekre: azt jelenti, hogy a nem propagandista, független szervezetek, de akár már magánszemélyek, aktivisták is a célkeresztbe kerülhetnek,
5. retorzív végrehajtás: lényege, hogy a jogszabályok mellé hatósági intézkedések is társulnak – például házkutatás, hivatali vizsgálatok stb.

A hasonlóságok mellett fontos azonban a két modell közti különbséget is látni. Ilyen például az a nemzetközi fék, amely Magyarország esetében az Európai Unió tagság miatt fennáll – még akkor is, ha például a „Stop Soros” törvénycsomag az Európai Bizottság kritikája ellenére továbbra is érvényben van. Különbséget kell tenni a szankcionálás súlyosságát tekintve is, hiszen míg Oroszország esetében a nemkívánatos szervezeteket már a teljes betiltás érinti, addig Magyarországon a megbélyegzés és anyagi ellehetetlenítés, kivéreztetés veszélyezteteti leginkább a civil szférát, csak egy következő lépcsőfok lehet a teljes betiltás. A két modell narratív keretében is különbséget kell tennünk, hiszen míg az Oroszországban használt „külföldi ügynök” kifejezés a szovjet világban az áruló szinonimája volt, Magyarországon ezzel szemben a nemzeti szuverenitásra épül a narratíva, és habár az üzenet hasonló, az ellenségkép más a két esetben. Meg kell azonban említeni egy történelmi kontextusát tekintve fontos mérföldkövet a narratívában. Orbán Viktor az átláthatósági törvényt 2025. március 15-i beszédében vezette fel, amikor is a nemkívánatos személyekre poloskáként hivatkozott. Ez nemcsak egyszerű dehumanizáció a megbélyegzettekkel szemben, ennek a kijelentésnek Magyarország történetét tekintve hasonló súlya van, mint az oroszországi külföldi ügynök = áruló párhuzamnak.

A különbségeket sorra véve a végrehajtásban is találunk eltéréseket: Oroszországban NGO-k és médiumok is tömegesen szűntek meg, valamint bebörtönzésekre is sor került, ezzel szemben Magyarországon – ahogy ezt a szankciók súlyosságánál is jeleztük – finansziális és hatósági zaklatásról beszélhetünk.

A két modell időbeli eltérését vizsgálva kérdéses, hogy a nemzetközi fék mennyire tud erős és hatásos lenni a magyar modellt illetően, hiszen átlagosan 5-6 éves csúszások voltak megfigyelhetők a civilelles törvényeket tekintve Oroszország és Magyarország között, azonban a tervezett átláthatósági szigorítás „csak” 3 évet

váratott magára az orosz háború utáni kriminalizáló törvényhez képest. A felgyorsult történések aggodalomra adhatnak okot, de nem szűnnek meg s tűnnek el azonnali hatállyal civil szervezetek, sokkal inkább az alábbi lépcsőfokok valószínűsíthetők:

- Pénzügyi kivéreztetés, vagyis a külföldi támogatások ellehetetlenítése, újabb átláthatósági és adatszolgáltatási kötelezettségek, a hazai források szűkítése vagy kormányzati lojalitáshoz kötése.
- Nyilvános működés ellehetetlenítése, tehát a rendezvények korlátozása, közterületi jelenlét akadályozása, nyilvános szereplések kriminalizálása vagy hatósági zaklatása.
- Adminisztratív és rendőri eljárások és hatósági vizsgálatok, házkutatások, bírságolás, büntetőeljárások indítása.
- Társadalmi megbélyegzés, amely azt jelenti, hogy a kormányzati narratíva továbbra is „idegen érdekek” kiszolgálóiként ábrázolja a civil szervezeteket.
- Kapcsolattartás kriminalizálása, amely veszélyezteti, vagy akár korlátozza a nemzetközi együttműködések, konferencia-részvételeket, vagy akár a külföldi finanszírozás bűncselekménnyé nyilvánítása.
- Nemzetközi források elvágása akár pénzmosás-ellenes vagy „szuverenitásvédelmi” indokkal.

Összegzés

Tanulmányunk célja az volt, hogy feltárja és összehasonlítsa a civil társadalom jogkorlátozásának magyarországi és oroszországi modelljét, különös tekintettel arra, hogy milyen mértékben és milyen eszközökkel követi a magyar gyakorlat az orosz mintát. Kutatásunk során dokumentumelemzésre és modellalapú összehasonlításra építettünk, amely lehetővé tette a jogi, politikai és adminisztratív eszközök részletes vizsgálatát, valamint a két ország között megfigyelhető párhuzamok és eltérések feltárását.

A két rendszer közös vonása a civil szféra működésének fokozatos korlátozása a stigmatizáció, az adminisztratív terhek és a kriminalizáció eszközeivel. Míg Oroszország esetében ez a folyamat bizonyos esetekben a teljes betiltásig és egyes szervezetek felszámolásáig jutott, addig Magyarországon elsősorban a mentális hadviselés, a pénzügyi ellehetetlenítés, a jogi szigorítások és a politikai retorikai keretezés jellemző. A két modell közötti lényeges különbség, hogy Magyarország esetében az Európai Unió jogi és politikai környezete korlátozó tényezőként hat, amely lassítja vagy mérsékli a folyamat radikalizálódását.

Összességében elmondható, hogy a magyar modell – időbeli eltolódással és mérsékeltebben, de – strukturális hasonlóságokat mutat az orosz gyakorlattal. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a civil társadalom autonómiája szűkül, ami a demokratikus intézményrendszer és a társadalmi részvétel jövője szempontjából meghatározó következményekkel jár(hat).

Felhasznált irodalom

- 1693 (n.d.). *Malter, avagy a debreceni „Soros-fészek”*. <https://1693.hu/malter-avagy-a-debreceeni-soros-feszek/> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- 444 (2017). *Itt a teljes Nemzeti Konzultációs kérdőív*. <https://444.hu/2017/09/28/itt-a-teljesen-nemzeti-konzultacios-kerdoiv> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- Arató, L. (2021). *Az Európai Bíróság szerint a „Stop Soros” törvény sérti az uniós jogszabályokat*. <https://hu.euronews.com/my-europe/2021/11/16/az-europai-birosag-szerint-a-stop-soros-torveny-serti-az-unios-jogszabalyokat> (utolsó letöltés: 2024. 10. 20.)
- Autonómia Alapítvány (n.d.). *Hogyan működik a Norvég Civil Támogatási Alap?* <https://autonomia.hu/en/hogyan-mukodik-a-norveg-civil-tamogatasi-alap/> (utolsó letöltés: 2024. 10. 20.)
- Az Országgyűlés 1/2010 (VI. 16.) OGY politikai nyilatkozata a nemzeti együttműködésről. https://2010-2014.kormany.hu/download/d/56/00000/politikai_nyilatkozat.pdf#!DocumentBrowse (utolsó letöltés: 2025. 02. 05.)
- Barata, J., & Dairbekov, R. (2019). *Federal Law No. 426-FZ Amending the Law of the Russian Federation on Mass Media and the Federal Law on Information, Information Technologies and Information Protection*. Stanford University, World Intermediary Liability Map (WILMap). <https://wilmap.stanford.edu/entries/federal-law-no-426-fz-amending-law-russian-federation-mass-media-and-federal-law> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Bíró, E. (2002). *Nonprofit Szektor Analízis – Civil szervezetek jogi környezete Magyarországon*. Emla Egyesület.
- Bíró, E. (2019). Az egyesülési jog ötven árnyalata. *Civil Szemle*, XVI(1): 93-117.
- Bódis, A. (2013). Soros, nyiss nekem tért... *Heti Válasz*, 2013. július-augusztus (13. évfolyam, 27-35. szám) 2013.0815 / 33. szám, 12-15.
- Civilizáció (2023). *Hajtsa végre a kormány a civileket védő ítéleteket! – 5 éves a Stop Soros*. <https://civilizacio.net/hu/hirek-jegyzetek/ot-eves-a-stop-soros> (utolsó letöltés: 2024. 10. 12.)
- Committee to Protect Journalists (2025). *Russia preps to block income of „foreign agent” journalists*. <https://cpj.org/2025/02/russia-preps-to-block-income-of-foreign-agent-journalists/> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Crotty, J., Hall, S. M., & Ljubownikow, S. (2014). Post-Soviet Civil Society Development in the Russian Federation: The Impact of the NGO Law. *Europe-Asia Studies*, 66(8), 1253–1269. <https://doi.org/10.1080/09668136.2014.941697>
- Deák, I. (2024). *Acivilszervezetek szabadsága és egyenlősége: alkotmányjogiszabályozási modellek*. [Ph.D. értekezés], Debrecen <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/ce967dea-5d52-4d1f-853c-e841e07ab7c8/content> (utolsó letöltés: 2024. 10. 21.)
- Deutsche Welle (2022). *Russia to close DW’s Moscow office*. <https://www.dw.com/en/russia-to-close-dws-moscow-office/a-60652988> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Deutsche Welle (2024). *Russia tightens undesirable organizations law*. <https://www.dw.com/en/russia-tightens-undesirable-organizations-law/a-69780289> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Flikke, G. (2018). Conflicting Opportunities or Patronal Politics? Restrictive NGO Legislation in Russia 2012–2015. *Europe-Asia Studies*, 70(4), 564–590. DOI: 10.1080/09668136.2018.1455806

- Forbes (2024). *Russia-linked Phishing Attacks Targeted NGOs and Ex-US Ambassador*. <https://www.forbes.com/sites/emmawoollacott/2024/08/14/russia-linked-phishing-attacks-targeted-ngos-and-ex-us-ambassador/> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Gerő, M. (2020). Elzárkózás és fojtogató ölelés. A civil szervezetek és az állam átalakuló kapcsolata az erősödő kontroll korszakában. In A. Fejős & D. Szikra (Eds.): *Támogatás és támadás. Női civil szervezetek az illiberális demokráciában*. (pp. 8-30.) Társadalomtudományi Kutatóközpont.
- Gerő, M., Susánszky, P., Kopper, Á. & Tóth, G. (2020). Strategies for Survival: Human Rights Organizations' Responses to the Closing of Political Opportunity Structures in Hungary. *Politologický Casopis/Czech Journal of Political Science* 27(2) pp. 119-139. <https://doi.org/10.5817/PC2020-2-119>
- Glied, V. & Kákai, L. (2017). Sketch of the Hungarian nonprofit sector after the regime change. *Civil Szemle*, XIV(3): 13-33.
- Gulyás, Á. (2024). Célba vette a Szuverenitásvédelmi Hivatal a gödi Samsung necces ügyeit felszínen tartó civil szervezetet. *Telex.hu*, <https://telex.hu/belfold/2024/09/12/ujabb-ket-civil-szervezetet-vett-celba-a-szuverenitasvedelmi-hivatal> (utolsó letöltés: 2024. 10. 05.)
- Human Rights Watch (2015). *World Report 2015: Russia Section*.
- Human Rights Watch (2017). *Online and On All Fronts: Russia's Assault on Freedom of Expression*.
- Human Rights Watch (2021). *Russia: Court Orders Shutdown of Memorial*. <https://www.hrw.org/news/2021/12/28/russia-court-orders-shutdown-memorial> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Human Rights Watch (2023). *Russia Opens New Case Against Memorial*. <https://www.hrw.org/news/2023/03/21/russia-opens-new-case-against-memorial> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Human Rights Watch (2024). *'Foreign Agent' Laws: An Authoritarian Playbook*. <https://www.hrw.org/news/2024/09/19/foreign-agent-laws-authoritarian-playbook> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- IPI (2025). *Foreign agents banned from accessing passive income in Russia*. <https://ipi.media/alerts/foreign-agents-banned-from-accessing-passive-income-in-russia/> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
- Kazharski, A. & Macalova, S. (2020). Democracies. "Sovereign" and "Illiberal". The Russian-Hungarian Game of Adjectives and Its Implications for Regional Security. *Journal of Regional Security* 15(2): 235-262. DOI:10.5937/jrs15-24079
- Kákai, L. (2020). Kettős szorításban a magyar civil szervezetek. *Pólusok folyóirat*. I. évf.; 2. sz.
- Körösényi, A. (2015). A magyar demokrácia három szakasza és az Orbán-rezsim. In K. Arató (Ed.): *A magyar politikai rendszer - negyedszázad után*. Osiris Kiadó.
- Kyiv Independent (2024). *Russia deems record number of organizations 'undesirable' in 2024*. <https://kyivindependent.com/russia-deems-record-number-of-organizations-undesirable-in-2024/>
- Ljubownikow, S., Crotty, J., & Rodgers, P. W. (2013). The State and Civil Society in Post-Soviet Russia: The Development of a Russian-Style Civil Society. *Progress in Development Studies*, 13(2), 153–166. <https://doi.org/10.1177/1464993412466507>

- Magyar Evangéliumi Testvérközösség (2024). *A Wesley kincsei és a Máv telepi Wesley iskola működési engedélyének visszavonásáról*. <https://metegyhaz.hu/2024/08/met-kozlemeny-a-wesley-kincsei-es-a-mav-telepi-wesley-iskola-mukodesi-engedelyenek-visszavonasarol/> (utolsó letöltés: 2024. 10. 05.)
- Magyar Helsinki Bizottság (2023). *Gyermekevédelmi törvény: hogyan szigorították?* <https://helsinki.hu/gyermekevedelmi-torveny/> (utolsó letöltés: 2024. 10. 12.)
- Magyar Nemzet (2024). *Pressman eligazítást tartott a debreceni Soros-fészekben*. <https://magyarnemzet.hu/belfold/2024/02/pressman-eligazitast-tartott-a-debreceni-soros-feszekben> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- Megafon (n.d.) <https://megafon.hu> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- Móra, V., Kádár, A., Léderer, A., Demeter, Á. & Kapronczay, S. (2021). Shrinking Civil Space in Hungary, 2016-2020 – Trends and Characteristics. *Civil Szemle*, 18(4.), 75-92.
- Nagy, Á., Nizák, P. & Vercseg, I. (2014). *Civil társadalom, nonprofit világ*. UISZ Alapítvány.
- Nem akarunk Soros irodát Debrecenbe* (n.d.): <https://www.facebook.com/NemAkarunkSorosIrodatDebrecenbe> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- NIOK (2021). *Hatályát veszti a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló 2017. évi LXXVI. törvény*. <https://www.nonprofit.hu/hirek/Hatalyat-veszti-a-kulfoldrol-tamogatott-szervezetek-atlathatosagarol-szolo-2017-evi-LXXVI-torveny> (utolsó letöltés: 2024. 10. 12.)
- Orbán Balázs facebook oldala (n.d.). <https://www.facebook.com/orbanbalazsandrass/posts/pfbid0aB3jqwqxUuFy7mdYLSBTiCN9B1gYbhztGpdQnToVkBhMw9GhFDpw5yUt6kSVzFql> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- Orbán, V. (2014). *A munkaalapú állam korszaka következik*. <https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/a-munkaalapu-allam-korszaka-kovetkezik> (utolsó letöltés: 2024. 10. 05.)
- Reporters Without Borders (2024). *Russia: Independent media are primary targets of Kremlin's laws against 'foreign agents' and 'undesirable organizations'*. <https://rsf.org/en/russia-independent-media-are-primary-targets-kremlin-laws-against-foreign-agents-and-undesirable>
- Richter, A. C. (2021). "Foreign agents" in media regulation: Russia and beyond. *Otázky žurnalistiky* 64(1–2), 14–33. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=975885>
- Sajó, A. (2019). The Constitution of Illiberal Democracy as a Theory About Society. *Polish Sociological Review*, 4(208)19, 395-412. DOI:10.26412/psr208.01
- Szabadeurópa(2024). *Vizsgálatot indított a Transparency és az Átlátszó ellen a Szuverenitásvédelmi Hivatal*. <https://www.szabadeuropa.hu/a/vizsgalatot-inditott-a-transparency-ellen-a-szuverenitasvedelmi-hivatal/33008711.html> (utolsó letöltés: 2024. 10. 05.)
- Sz. Bíró, Z. (2025). *Putyin már megtette, amit Orbán Viktor tavaszra ígér – így néz ki egy politikai nagytakarítás*. https://qubit.hu/2025/03/31/putyin-mar-megtette-amit-orban-viktor-tavaszra-iger-igy-nez-ki-egy-politikai-nagytakaritas?utm_source=Facebook&utm_medium=Qubit_txt&fbclid=IwY2xjawKSVu1leHRuA2FibQIxMQABHitVFRnLQUaG2IXao3-Pqzmc3ePIYVP6cLoYzf8_gIUWM9oITZndDtbWhcSv_aem_56vCusuWDggAK0i4F-ZEPQ (utolsó letöltés: 2025. 08. 20.)

- Szuverenitásvédelmi Hivatal (2024). *A Transparency International Magyarország káros tevékenységet fejt ki és dezinformációt terjeszt*. <https://szuverenitasvedelmi hivatal.hu/hirek/a-transparency-international-magyarorszag-karos-tevekenyseget-fejt-ki-es-dezinformaciott-terjeszt> (utolsó letöltés: 2024. 10. 20.)
- TASZ (2017). *Minden, amit a civil törvényről tudnod kell*. <https://tasz.hu/minden-amit-a-civil-torvenyrol-tudnod-kell/> (utolsó letöltés: 2024. 10. 12.)
- Trust.org (2025). *How 'foreign agent' laws are silencing independent media*. <https://www.trust.org/2025/04/01/how-foreign-agent-laws-are-silencing-independent-media/>
- Venice Commission (2016). *Federal Law No. 129-FZ (Official Translation)*. CDL-REF(2016)037.
- Venice Commission (2016). *Opinion on Federal Law No. 129-FZ on Undesirable Activities*. CDL-AD(2016)020.
- Volk, Y. (2006). *Russia's NGO Law: An Attack on Freedom and Civil Society*. The Heritage Foundation. <https://static.heritage.org/2006/pdf/wm1090.pdf>

Magyar jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról <https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100175.tv> (utolsó letöltés: 2024. 10. 21.)
2011. évi CLXXXI. törvény a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról <https://njt.hu/jogszabaly/2011-181-00-00.3> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
- 350/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet a civil szervezetek gazdálkodása, az adománygyűjtés és a közhasznúság egyes kérdéseiről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100350.kor> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
2017. évi LXXVI. törvény a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2017-76-00-00> (utolsó letöltés: 2025. 06. 08.)
2018. évi XLVI. törvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény és az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény módosításáról <https://njt.hu/jogszabaly/2018-46-00-00> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
2018. évi VI. törvény egyes törvényeknek a jogellenes bevándorlás elleni intézkedésekkel kapcsolatos módosításáról <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800006.TV> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
2021. évi XLIX. törvény a közélet befolyásolására alkalmas tevékenységet végző civil szervezetek átláthatóságáról <https://njt.hu/jogszabaly/2021-49-00-00.1> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)
2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról <https://njt.hu/jogszabaly/2021-79-00-00> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)

2023. évi LXXXVIII. törvény a nemzeti szuverenitás védelméről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300088.tv> (utolsó letöltés: 2024. 10. 23.)

Orosz jogszabályok

2006 – NGO-törvény (18-Φ3, 2006. január 10.) <https://sozd.duma.gov.ru/bill/233364-4>

2012 – „Külföldi ügynök” törvény (121-Φ3, 2012. július 20.) <https://sozd.duma.gov.ru/bill/121825-6>

2015 – „Nemkívánatos szervezetek” törvénye (129-Φ3, 2015. május 23.) <https://sozd.duma.gov.ru/bill/717602-6>

2017 – „Külföldi ügynök” törvény kiterjesztése médiára (327-Φ3, 2017. november 25.): <https://sozd.duma.gov.ru/bill/284122-7>

2019 – „Külföldi ügynök” törvény kiterjesztése magánszemélyekre (426-Φ3, 2019. december 2.). <https://sozd.duma.gov.ru/bill/757423-7>

2022 – Szövetségi törvények a „hamis hírek” és a hadsereg „lejárataának” büntetéséről (31-Φ3 és 32-Φ3, 2022. március 4.). <https://sozd.duma.gov.ru/bill/84938-8>

THE ROLE OF THE CIVIL SECTOR IN THE PREVENTION AND MANAGEMENT OF CYBERBULLYING

Viktória Bene

Introduction

The digital revolution has fundamentally transformed our everyday lives and the dynamics of human relationships. Young people are coming into contact with cyberspace at an increasingly early age, and their intense online presence makes them even more vulnerable and exposed. In cyberspace, numerous dangers lurk—from data protection issues to cyberbullying. These can have serious social, psychological (Körmendi & Szklenárik, 2012), and legal consequences. Although there are initiatives from formal education and state institutions to introduce preventive and intervention programs against cyberbullying, their methodological repertoires and capacities are limited. Effective intervention is further hindered by overregulation and a lack of trust toward these institutions. In contrast, civil society organizations and professionals enjoy greater methodological freedom and can offer more flexible and direct support to those in need.

For my research, I used semi-structured and in-depth interviews as tools of qualitative research methodology. These were conducted with support professionals and individuals over the age of 18 who had been affected, allowing me to gain a comprehensive view of the effectiveness and necessity of prevention and intervention activities.

My study aims to explore the role civil actors play in the prevention and management of cyberbullying, and to examine the experiences they have, which may

complement or compensate for the shortcomings of formal institutional actors. In this study, I define civil actors as professionals, staff members, and volunteers who are not involved as market or state institutional participants, but instead carry out their activities within foundations, associations, or other nonprofit organizations. I seek to answer the questions: what methods do civil actors use in their work, what differences can be observed between civil and state actors, and what experiences and insights do those affected have regarding the prevention and intervention work of civil actors? The research includes perspectives from representatives of nonprofit organizations engaged in human rights education, mediation, youth work, child protection, and children's rights, as well as individual professionals working in internet law and digital parenting.

The structure of my study is as follows: first, I present the theoretical framework and relevant research, followed by the research methodology, results, and conclusions.

Theoretical Overview

The Role of Civil Society in Developing Media Literacy

Civil society encompasses social activities carried out by individuals or groups who are not affiliated with or controlled by state authorities (Civil society organisation, n.d.). The Hungarian literature (Nagy et al., 2014; Balázs, 2019) also highlights the volunteer-based nature of civil society, as well as its flexibility and adaptability.

Media literacy is the ability to access, analyze, and evaluate content presented in various forms, as well as to communicate using such messages ourselves. Programs aimed at developing media literacy cultivate the skills necessary to correctly interpret media messages and become critical media consumers (Kovács & Fejes, 2024). Jenkins et al. (2009, cited by Bokor, 2015) describe that media education need not be confined to formal schooling but also includes non-formal educational activities, such as those carried out by civil organizations and other non-formal settings. When discussing formal education, it can be said that the school-based learning process is structured and takes place within predetermined frameworks, which is an organizational advantage. However, this advantage often hinders development, the formation of needs-based approaches, and the dissemination of modern learning organization methods and tools (Váczy, 2012, cited by Bene, 2018). Non-formal learning plays a significant role in the lives of 14–18-year-olds, offering opportunities to develop key competencies such as critical thinking, problem-solving, and communication. It also allows them to explore their interests and passions, gain real-world experience, build social relationships, and develop a sense of community responsibility (Bene & Töviskes, 2025).

As mentioned earlier, civil actors have greater freedom in methods and approaches than professionals working in public education, which enables them to act as a

bridge between families, schools, and other institutions dealing with these topics. H. Tomesz and Balázs (2024) state that alongside governmental and economic sectors, civil organizations can meet a wide range of social needs. Hungarian civil organizations are characterized by high responsiveness, reacting quickly and sometimes contrary to previously accepted general trends to changes.

Experiences of Civil Actors in the Prevention and Management of Cyberbullying

Hungary's Digital Child Protection Strategy (2017) also emphasizes that civil organizations can quickly respond to changes brought about by the digital world due to their operational principles, goals, and tools. Equipped with the necessary knowledge and experience, civil actors can achieve significant results and play a key role in promoting digital child protection. The Children's Rights Civil Coalition's (2024) recommendations titled "What Hungarian Child Protection Demands: 40 Proposals for the Renewal of the Child Protection System" stress the need for children's rights education. It is especially important that those working in the child protection system receive ongoing training and supervision, with particular focus on children's rights, trauma-informed approaches, children's needs, recognition and handling of abuse, while they also need practical guidance on laws, procedures, methodological issues, and best practices. Children's rights education must be provided to children, professionals, parents, and the broader public.

According to a 2022 UNICEF Hungary survey, 85% of respondents reported being victims of school bullying, and 88% had experienced online bullying in some form. Most cyberbullying occurred via private messages (67%), with Instagram (34%) and Facebook (26%) also common platforms. The Blue Line Child Crisis Foundation (2024) reports that many children—based on 500 consultations—suffer from peer bullying that not only occurs at school but continues in cyberspace, where victims are accessible 24/7. Due to changing social habits, online dating often involves sending intimate pictures, known as sexting. Out of 379 consultations, 59 centered on this issue. The organization was also contacted concerning grooming and blackmail involving intimate images.

These points highlight the importance of civil organizations' work in both research and good practice. In Hungary, numerous civil organizations work on bullying issues and are open to cooperation with educational institutions. In my research, I aimed to gather as many civil perspectives as possible to obtain a comprehensive understanding of the phenomenon and system. Civil actors play an indispensable role not only in prevention but also in intervention, as reflected in the interview analyses. As mentioned earlier, this section presents the views of representatives from nonprofit organizations working in human rights education, mediation, youth, child protection, and children's rights, as well as individual professionals specializing in internet law and digital parenting.

Following this theoretical overview, I describe the methodology used in the research and discuss the ethical considerations and dilemmas weighed during sampling and data collection.

Methodology

Methodological Framework

To gain a deeper understanding of the phenomenon, I conducted interviews with support professionals and individuals who had participated in sexting. As qualitative research tools, I used semi-structured and in-depth interviews throughout the study. Data collection took place between 2019 and 2023. The interviews typically lasted between 40 minutes and 1.5–2 hours. Due to the geographical location of the participants, interviews were conducted both in person and via video chat. The conversations were recorded using a voice recorder. I assured all participants that the material would be handled in accordance with general research ethics guidelines. Based on Klenke (2008, cited by Mitev, 2015), the following main points can be outlined here: informing participants, voluntary participation, ensuring confidentiality and anonymity, and avoiding emotional distress to participants. In accordance with these principles, I assured all interviewees that their data would be treated anonymously, responses would be processed collectively rather than individually, and all recorded materials would be deleted after the study was completed. Given the sensitive nature of the topic, I informed participants at the beginning of each interview that they were free to “pass” on any questions—if they felt uncomfortable or did not wish to talk about something, they could indicate this, and I would fully respect their decision.

The interviews were processed using thematic analysis, which is a widely used method. The six-step framework developed by Braun and Clarke (2006, cited by Ahmed et al., 2025) is applied across multiple disciplines, including the social sciences. I also applied this framework in my analysis. The six-step framework consists of the following main points: familiarization with the data, generating codes, topic search, topic review, topic definition and naming, and report writing. I used open coding during the analysis. In open coding, the data are broken down into discrete parts, examined closely, and compared for similarities and differences. From this, questions are formulated based on the data to better understand the phenomenon (Strauss & Corbin, 1990, cited by Babbie, 2008).

I interpreted my role as a researcher reflectively and took into account the possibility of researcher involvement in qualitative research, because, as Mitev (2015) writes, researchers must strive to set aside their own perspectives until the end of the research process.

Sample Description

In this research, I used non-probability sampling: snowball and maximum variation techniques. My goal during the research was to collect a number of interviews sufficient to enable an in-depth analysis of the examined phenomenon. I set the sample size at 50 people in advance and conducted the interviews accordingly.

In total, I conducted 50 interviews: 29 in-depth interviews with individuals who had participated in sexting, and 21 semi-structured expert interviews with support professionals. Initially, I reached participants through social media platforms. Subsequently, the data collection process became self-organizing via the snowball method. Interviews were conducted by phone, video chat, and in person. Anonymity was particularly important to participants; in fact, some chose not to turn on their cameras or even share their names, which is not surprising given the sensitivity of the topic.

As previously noted, 29 individuals shared their experiences related to sexting. The respondents included 16 women and 13 men. For ethical reasons, all respondents were over the age of 18. The women were between 19 and 42 years old, while the men were between 22 and 49 years old. Regarding sexual orientation, seven of the respondents were members of the LGBT+ community, three of whom were women and four were men. In terms of educational attainment, 22 respondents held higher education degrees while seven had secondary-level qualifications. In terms of place of residence, 10 respondents lived in county seats, five in the capital, nine in smaller towns or rural areas, and five lived abroad.

In addition, I conducted expert interviews with support professionals involved in prevention and intervention efforts. During the selection process, I aimed to include representatives from diverse sectors, ensuring a comprehensive and realistic picture of the phenomenon. I interviewed 21 professionals, including mediators, lawyers, media literacy educators, trainers, human rights educators, social workers, child rights experts, school psychologists, law enforcement professionals, dormitory teachers, school administrators, and teachers from both primary and secondary education. By *support professionals*, I refer to experts working in civil society, education, or state institutions who are engaged in prevention and intervention activities—either professionally or on a voluntary basis. The characteristics of the participants are summarized as follows (see Table 1):

Table 1: Characteristics of Participants in the Research (self-compiled)

Role	Number of Participants	Sector
Support professionals	21	Civil society, formal education, and other public institutions
Affected individuals	29	Private individuals

Ethical Grounds

Topics such as sexting, safe internet use, and harassment required a particularly sensitive approach, and it was essential to ensure the participants' anonymity and their right to refuse to answer any questions. In the study, I interviewed individuals over the age of 18 who had participated in sexting-related activities in some form. ***I insisted on this age threshold to fully protect the rights of minors.*** It was important to avoid any potential external pressure arising from the adult-child dynamic, where participants might feel compelled to answer uncomfortable questions or may not yet fully understand that they are free to decline without consequences. Moreover, I wanted to ensure that children were not exposed to trauma or placed in situations where they might have to relive unpleasant or harassing experiences.

Research Questions

In examining the role of civil society actors, I sought to answer the following research questions:

1. *What roles do civil society actors play in the prevention and management of cyberbullying?*
2. *What methods do they use, and how do these differ from those applied in formal education and by other state institutional actors?*
3. *What professional challenges do they encounter in their everyday work?*

The analysis was conducted along the following dimensions:

1. *Professional Context*
2. *Digital Environment and Personal Experiences*
3. *Problem Identification and Case Management*
4. *Professional Competence and Challenges*
5. *Prevention, Training, and Recommendations*

My research questions regarding the individuals affected are as follows:

1. *What forms of social capital can individuals rely on in the event of a problem?*
2. *In what form does sexting appear in relationships that are created and maintained in cyberspace?*
3. *To what extent did they consider aspects of safe internet use?*

The analysis regarding the affected individuals was conducted along the following key dimensions:

1. *Media usage*
2. *Relationships in cyberspace*
3. *Online dating*

4. *Practices and primary motivations for sexting*
5. *Risks and negative experiences*
6. *Resilience in digital environments*

In the following sections, I present the results of the interviews with civil experts, followed by the perspectives of affected individuals, with particular emphasis on support-seeking possibilities and the role of civil actors in the prevention and management of cyberbullying.

Findings – Experiences of Civil Experts in Managing Cyberbullying

Based on the interviews conducted, it can be clearly stated that—with the exception of the organisation working in mediation—most civil professionals engage with the target group primarily during the prevention phase, often through special sessions, training workshops, or professional development events. A common theme among respondents is that they initially started their civil involvement as volunteers, and in the absence of grant funding, they deliver prevention programs out of personal dedication and on a voluntary basis. In addition to their experiences related to cyberspace, respondents also described incidents that took place offline. In this study, I focus on abuse caused by cyberspace. Civil society actors reported the following types of incidents related to cyberspace (see Table 2):

Table 2: Case Types (self-complied)

Type	Definition
Exclusion	A member of an online group is deliberately excluded or ignored. (Mit jelent a cyberbullying? n.d.)
18+ content	Adult (pornographic) films.
Dissing/Denigration	Spreading false information or rumors with the intent to damage someone's reputation or friendships. (Coloroso, 2020; Csemáné Váradi, 2023: Mit jelent a cyberbullying? n.d.).
Sexting	Sending sexually provocative nude or semi-nude images or sexually explicit messages online. (Domonkos & Ujhelyi, 2015)
Happy slapping	Two individuals randomly attack a third person and record the incident on a mobile phone (Campbell, 2006).
Cyberbullying	Repeated, intentional, aggressive acts carried out through digital technologies. (Zsila – Demetrovics, 2018).

A Typical Case from a Civil Perspective – Exclusion as an Example

In the following, I present the phenomenon and the dynamics of cyberbullying through one type of case shared by civil society actors, namely the category of exclusion, and then I will discuss the prevention and intervention activities of civil society actors. As noted in Table 2, exclusion refers to the deliberate ostracisation of a member from an online community (Mit jelent a cyberbullying? n.d.):

“We’ve been contacted in cases where things had escalated badly... for example, in WhatsApp or Viber group chats within a class. There are several sub-groups, and they’d exclude someone, refuse to add them, or add them only to remove them again, while making very hurtful comments. One school’s teaching staff explained that by the upper grades, the way students treat each other online becomes a serious problem, and it’s incredibly hard for the school to handle it.”

— Staff member at a mediation-focused civil organisation

Cyberbullying victims are accessible 24/7, which can leave them in a constant state of fear—even when offline—since harmful or humiliating content can be posted about them at any moment (Moreno, 2015). Victims of harassment can suffer damage on several levels. The first level is the somatic level, where the damage affects the victims’ health and physical well-being. The second is the psychological level, which includes effects that harm the individual’s psyche, emotional state, and self-esteem. The third and final level, where damage can be suffered, is the level of social effects, which includes effects that harm the individual’s social relationships (Körmendi & Szklenárik, 2012).

“One girl had to change schools because her classmates in her previous school excluded her. There was a dominant girl no one could handle—not even after teachers spoke with her or invited her parents. The rest of the class followed her lead, constantly mocking the girl, stealing her pencilcase, etc. She became completely depressed, didn’t want to go to school, and felt terribly alone.”

— Volunteer at a child protection NGO

The above interview excerpt outlines the psychological and social effects on the victim, which are the most serious effects affecting victims. According to Salmivalli (2010), in addition to the victim and the perpetrator, there are also reinforcers among the actors of bullying, who support the perpetrator’s actions. Furthermore, in relation to the actors involved in bullying, it is important to draw attention to the category of bystanders, who are passive and do nothing. In this case, we can talk about passive bystanders based on Zsila et al. (2015):

*“What upsets me the most is the attitude of the majority! Bullying or intimidation never involves just two people—there’s always that damned third party: the hiding onlookers, the majority who watch and **DO NOTHING!** In every workshop or training I run on this topic, I start by talking about these third parties. Why don’t we have the courage to go up to the perpetrator and say, ‘... off!’?”*

— Leader of a youth-focused nonprofit organisation

As the speaker points out, fear of standing out often prevents bystanders from taking action. This is closely related to the phenomenon of conformity (Aronson & Aronson, 2023), which may play a role in passivity and may influence these events. With regard to those involved in the harassment, one respondent highlighted the perpetrator’s role and motivation:

“The internet has amplified this kind of bravado, because young people say, and this is really confirmed in the workshop, that when I sit in front of my smartphone or computer, I don’t see the other person’s reaction to my hurtful or offensive act, I don’t have to worry that something will happen or that they will be offended, I will see them cry. The fact that this is not the case gives them greater courage, but it is also important to note that it is not a black-and-white situation where someone is only and exclusively the perpetrator; very often, the perpetrator can become the victim, and the victim can become the perpetrator. These have a strong influence on each other, and it is not just a two-character story, but the whole community is involved, and it also affects the passive participants.”

— Internet law expert

The above interview excerpt reveals that anonymity contributes to a feeling of liberation and a loss of inhibitions online (Csepeli, 2014), and that perpetrators are not necessarily aware that cyberspace is a real space (Aiken, 2020) and that what happens there has an impact on other people. Furthermore, the perpetrator/victim category emerges (Ybarra & Mitchell, 2004; Cao & Lin, 2015, cited in Zsila, Ujhelyi & Demetrovics, 2015), as in certain cases, a former victim may support the perpetrator or become a perpetrator themselves because they want to avoid being harmed and experiencing further trauma. With regard to the victim profile, the respondents appear to have characteristics and traits that differ from the average in most cases:

„Obviously, very often, and this is also true of abuse in real life, it is those who are a little different, or whose physique shows that they are not exactly supermodel material.”

— Internet law expert

Media Literacy and the Development of Key Competencies in Civil Sector Practice

Methodological Freedom of Civil Actors

Civil actors employ non-formal educational methods that contribute to the development of key competencies among young people (Bene & Töviskes, 2025). The relevance of training methods and non-formal education has been demonstrated in several studies (Bene 2018, 2019a, b). These methods offer participants personal experiences and new insights into themselves, others, and how they relate to different situations, primarily through experiential learning. Trainers use various tools, such as games, situational exercises, and role-play activities (Légrádiné, 2006).

The interviewed civil actors mentioned a wide range of techniques they apply in their daily work, including drama pedagogy, training methods, thematic days, community organising, restorative practices, online support, and knowledge-sharing through articles.

"I believe that human rights education plays a key role in this process. Young people not only become more aware of their rights and learn to show tolerance toward disadvantaged groups, but they also help them develop a wide range of skills. For instance, these sessions are interactive — we sit in a circle, play games, and everyone gets a chance to share their opinion, etc. This way, children learn how to express themselves, how to argue their position without silencing others — that is, assertive communication. They also practice teamwork, learn to recognise connections, and express themselves creatively — for example, through drawing or role-play. Moreover, they get to know themselves and each other better, gain insight into different life situations, and develop a more comprehensive understanding of how the world works. Of course, a single session won't bring radical change, but it can plant a seed."

— Volunteer from a child protection NGO

The Dilemma of Competency Boundaries in Civil Engagement

The next interview excerpt highlights a methodological challenge: when external professionals are brought into a particular situation, they are expected to respond in real time, while respecting the boundaries of their role. At the same time, it reveals the importance of collaborative partnerships with institutional professionals:

"So we're aware of our own boundaries and frameworks. We know that we're in the classroom for one and a half hours, and there is that conflict surfaces, and

it's been resolved during that time. So, we would rather frame the session as something preventative. If there's already a specific issue — one that the teacher knows about and wants addressed — then we offer conflict resolution sessions rather than this bullying workshop. These are more preventative in nature. But if nothing has happened yet, it's a great opportunity for the students to reflect. Now, if something does emerge during the session — if a problem comes to light — we always make sure to report it to the teacher or school psychologist, or perhaps a school social worker, so we look for a way to calmly leave the scene after talking about bullying with a group, and if it turns out that there is something that would be good to talk about more, we report it to someone we know. And if the matter is heading towards conflict resolution or resolution, we indicate that we have a solution for this as well."

— Staff member of a human rights education organisation

Interdisciplinary Cooperation

Based on the conducted interviews, the respondents reported collaborations extend to parents, teachers, social workers, legal professionals, specialists, mental health experts, doctors, IT experts, AI specialists, media experts, the police, higher education institutions, as well as primary and secondary school and university students. As evidenced by the data, the civil actors operate with a broad and diverse network of contacts, many of whom a teacher would rarely encounter in the course of their work:

"And of course, if there were state funding available for teachers and social workers in the public sector to participate in training programs — not just ours, but any they find relevant — where they feel they receive up-to-date and practical knowledge... Because we hear from a lot of teachers that what is available, and covered by their employer, well... I'm not saying it's bad, but there's serious doubt about the quality. And I think what's really needed is training that helps professionals learn how to think in teams."

— Staff member of a mediation-focused organisation

According to Bacsa-Bán (2025), such collaboration is crucial because it can also contribute to cooperation between state education stakeholders and civil society organizations, which is key to increasing the social prestige of the teaching profession. Based on interviews with both teachers and civil professionals, it is evident that a reform of teacher education is urgently needed in order to equip educators to respond effectively to problems arising in digital spaces. Until such reform takes place, the presence of and cooperation with civil organisations remains

indispensable. They have the knowledge and methods that can help teachers deal with emerging problems:

"There needs to be a real alliance between universities, professionals, civil society, and the teaching community. The IBSZF [a civil initiative] could serve as a perfect model of how to teach, support, and learn from one another. It could take on the role of developing tools for conscious internet use and testing them in practice (e.g., games), developing methodologies, responding quickly to harassment, abuse, intimidation, and humiliation, and reporting incidents at the appropriate level of the reporting system."

— Director of a youth-focused nonprofit organisation

"...And, well, I was able to deliver a workshop for them — theoretically, they pretty much knew what to do, but it was obvious that it wasn't enough in practice. And of course, the current burden placed on teachers is simply not normal, and how much time is actually left to deal with classroom dynamics or anything else — that's another big question. And they also mentioned that parental involvement is desperately needed."

— Staff member of a mediation-focused organisation

Challenges in Daily Practice

The civil sector faces significant limitations due to a lack of financial and human resources, which not only hinder the implementation of new initiatives but can also threaten the very existence of their ongoing operations. This shortage of professionals is not only present in formal education systems but is also a pressing issue in the civil sphere, where many organisations rely on volunteers to run their programs. Furthermore, legislative and political obstacles often constrain their work, impeding efforts in prevention, which ultimately leaves the most vulnerable without the support they need. Respondents face numerous challenges, both professionally and due to external circumstances beyond their control. The stigmatization of civil society organizations might, in some cases, lead to institutional uncertainty and resistance:

"Of course, it's another question that in many cases, we have no control over our environment or over how everyday politics interferes with our work and lives — how it ideologises the work of our profession and tries to reshape it according to its own image. It's deeply frustrating when people who have never spent a minute working with real people try to dictate what we should do..."

— Director of a youth-focused nonprofit organisation

For professionals working in helping professions, supervision and mental health support are essential in order to prevent burnout and remain effective in their daily work. All of the interviewed civil actors reported that their organisations provide both individual and group supervision, as well as mentor networks where professionals can turn to one another for support when needed. Furthermore, both online and offline forums are offered for volunteers, allowing them to discuss current dilemmas and reflect on recent experiences. In certain cases, respondents also rely on their personal networks for supervision or mental health support — especially those working outside of formal organisational structures. All these measures contribute significantly to the mental and emotional well-being of the respondents, helping them avoid burnout and enabling them to carry out their preventive and, when necessary, intervention-related work effectively.

In addition to the experiences of civil society experts, it is also important to map the experiences of those affected. The reports of those affected focused on coping strategies, the forms of support available to them, or, in some cases, the lack thereof, which I will present in the following section.

Reflections of Affected Individuals on Help-Seeking Options

In analyzing the interviews conducted with affected individuals, I explored participants' willingness to seek help and their perceptions regarding whom they would turn to in case of a problem. In terms of social capital, it can be said that, compared to the number of acquaintances on their social media pages, the number of people they could ask for help if necessary is negligible. According to the majority, this number ranges from 1 to 10, which represents a small circle of family and friends.

Out of the 29 interviewees, only six had any knowledge about the legal consequences of online harassment. Sixteen respondents stated they would turn to a professional (e.g., psychologist, civil organization, police, platform operator), one person was unsure whom to contact, one would ignore the problem, and eleven would ask for help from their immediate social environment. One respondent said they would contact the platform administrators directly, and three stated that, in addition to turning to their close circle, they would also seek psychological support to cope with the emotional impact. Regarding law enforcement, only seven people indicated they would contact the police, and among them, four said they would only do so as a last resort due to concerns about victim-blaming, previous negative experiences, or the perceived or actual slowness of the system.

Notably, five respondents explicitly stated they would turn to civil organisations for support.¹:

¹ Specifically, Amnesty International Hungary, the Hungarian Civil Liberties Union (TASZ), the Patent Association, and the NANE Association were mentioned.

"Definitely a civil organisation, because I feel like the state itself is not capable of managing these situations. We're not good at protecting personal rights—we only seem to apply those principles when it's convenient for other purposes. But when it comes to real people, real citizens, the law offers us no help. I've always trusted the civil sector more, and I wouldn't act differently in this situation—I wouldn't go to the police or the legal system or anything like that."

— Liza, 22 years old, university graduate

The lack of awareness about alternative solutions is further illustrated by the fact that most respondents would not turn to the police unless absolutely necessary, or not at all. However, those who would approach the police typically said they would also recommend this option to others in their close environment. Additionally, one person would recommend seeking help from an IT specialist alongside other avenues. These responses suggest that trust in civil organisations is generally stronger than in state institutions.

Conclusion

This study examined the role of the civil sector in the prevention and management of cyberbullying. The aim was to map out the preventive and intervention activities of civil actors and to gain insight into how affected individuals perceive available help-seeking options. The findings align with previous literature, which emphasizes the flexibility and responsiveness of the civil sector. The research confirmed that these qualities enable civil organisations to respond more effectively to the challenges of the digital world and to cases of cyberbullying.

Thanks to their methodological autonomy and extensive networks, civil actors possess knowledge and information that often fill critical gaps in public and higher education. The non-formal educational approaches they use are more accessible to young people and create space for conversations and issues that may not surface in formal settings. From the perspective of those affected, there is a clear lack of information about the legal consequences of online harm and about the available support systems. Trust in authorities is low among respondents, with some explicitly identifying civil organisations as the only credible sources of help. Both expert and stakeholder interviews indicate that closer cooperation between civil and state actors is necessary. Such partnerships could enhance professional knowledge and expand the methodological toolkit of all parties involved, thereby increasing both effectiveness and public trust in institutions. It is especially urgent that victim support organisations, professionals, and state actors work more closely together to ensure that genuine support is available for one another, and for their target groups as well. This is particularly important because the fear of victim-blaming remains one of the greatest barriers to initiating formal procedures or seeking help

from authorities. The civil sector can compensate where parents, formal education, or other state institutions fall short. Without civil society involvement, the system of prevention and intervention remains incomplete.

This research clearly shows that civil organisations are not merely supplementary, but rather **key actors** in fostering digital self-protection. However, resource constraints — both human and financial — limit their reach. Addressing these limitations should be seen as **a matter of public interest**.

References:

- Ahmed, S. K., Mohammed, R. A., Nashwan, A. J., Ibrahim, R. H., Abdalla, A. Q., Ameen, B. M. M., & Khdir, R. M. (2025). Using thematic analysis in qualitative research. *Journal of Medicine, Surgery, and Public Health*, 6, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.glmedi.2025.100198>
- Aiken, M. (2020). *Cybercsapda: Hogyan változtatja meg az online tér az emberi viselkedést?* Harmat – Új Ember Kiadó.
- Aronson, E., & Aronson, J. (2023). *A társas lény*. HVG Kiadó.
- Babbie, E. (2008). *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó
- Bacsa-Bán, A. (2025). A civil társadalom és a pedagógusok közötti partnerség: nemzetközi példák és azok hatása a tanári pályára. *Civil Szemle*, (22)5 (Különszám) 107–123. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2025.05.7>
- Balázs, L. (2019). Civil szervezetek és vezetői sajátosságok – vizsgálati lehetőségek szervezetpszichológiai megközelítésből. *Civil Szemle*, 16(4), 25–43.
- Bene, V. (2019b). Ki lájkol a végén? Módszerek a biztonságos internethasználat fejlesztésére. Módszerek a biztonságos internethasználat fejlesztésére. In Hulyák-Tomesz (Ed.), *Generációs kérdések a kommunikációs készségfejlesztésben*. Hungarovox Kiadó. pp. 90–102.
- Bene, V. (2018). Az oktatásban dolgozó segítő szakemberek szerepe az biztonságos internethasználat kialakításában. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 9(26), 76–90. <https://doi.org/10.19055/ams.2018.9/26/5>
- Bene, V. (2019a). Az internetbiztonság oktatása a digitális generációra hangolva. In Polonyi, T., Abari, K., & Szabó, F. (Eds.). *Innovációk az oktatásban*. Oriold Kiadó. pp. 285–296.
- Bene, V., & Töviskes, I. (2025). Így írunk mi! – Középiskolások a média világában. In Hulyák-Tomesz (Ed.), *Kommunikációoktatás a változó társadalmi, technológiai és gazdasági környezetben*. Hungarovox Kiadó. pp. 213–220.
- Bokor, T. (2015). Médiaértés. In Aczél, P. (Ed.), *Műveljük a médiát!* Wolters Kluwer Kft. pp. 179–239.
- Campbell, M. A. (2006). Happy?? Slapping?. *Connections*. 23(4), 2–4. Queensland Guidance and Counselling Association Inc.
- Civil society organisation. (n.d.). <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/civil-society-organisation.html>
- Coloroso, B. (2020). *Bullying – Zaklatók, áldozatok, szemlélők*. Harmat Kiadói Alapítvány

- Csemáné Váradi, E. (2023). Az égetéstől az online agresszióig – interdiszciplináris kitekintés. In Nagy Zoltán (Ed.), *Az összehasonlító jog eszközével a gyűlölet ellen*. Mádl Ferenc Intézet Tudományos Közleményei. Ferenc Mádl Institute of Comparative Law <https://doi.org/10.47079/2023.nz.gyuloletbeszed.10> pp. 51–71.
- Csepeli, Gy. (2014). *Szociálpszichológia mindenkiben*. Kossuth Kiadó.
- Domonkos, K. & Ujhelyi, A. (2015). Az online zaklatás médiareprezentációja. *Neveléstudomány*, 2015(1), 77–92.
- Gyermekjogi Civil Koalíció (2024). „Mit kíván a magyar gyermekvédelem – Javaslatok 40 pontban a gyermekvédelmi rendszer megújításáról” <https://gyermekjogicivilkoalicio.hu/wp-content/uploads/2024/03/JAVASLATOK-GYERMEKVEDELEM-2024.-VEGLEGES-02.29.docx-2-1.pdf>
- H. Tomesz, T. & Balázs, L. (2024). Civil szervezet az oktatás és tudomány szolgálatában. *Civil Szemle*, 8(Különszám) 97–107. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2024.05.1>
- Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány (2024). *Hogy minden gyereknek legyen hova fordulnia! A Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány 2024. évi szakmai beszámolója* <https://kek-vonal.hu/wp-content/uploads/2024/03/Kek-Vonal-Gyermekkrizis-Alapitvany-2024-es-szakmai-beszamoloja.pdf>
- Kovács, Sz. & Fejes, Cs. (2024). Közösségi tudáskincs A médiaértés és kritikai gondolkodás oktatásának civil szervezetek bevonásával megjelenő perspektívái a felsőoktatásban. *Civil Szemle*, 8(Különszám) 63–81. <https://doi.org/10.62560/CSZ.2024.05.1>
- Körmendi, A. & Szklenárik, P. (2012). *Az iskolai zaklatás*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Légrádiné Lakner, Sz. (2006). Tréningmódszer a felsőoktatásban. *Tudásmenedzsment*, 7(1), 60–66.
- Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája (2017). <https://djkft.hu/wp-content/uploads/2017/06/Magyarország-Digitalis-Gyermekvedelmi-Strategiaja.pdf>
- Mit jelent a cyberbullying? (n.d.). <https://tabby-hun.weebly.com/mit-jelent-a-cyberbullying.html>
- Mitev, A. (2015). A kvalitatív kutatás békaperspektívából és madártávlatból – áttekintő, közel hozó rész. In Horváth Dóra & Mitev Ariel (Eds.): *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv*. Alinea Kiadó.
- Moreno, M. A. (2015). *Szex, drogok, Facebook. Internethasználati kalauz szülőknek*. Móra Könyvkiadó.
- Nagy, Á., Nizák, P. & Vercseg, I. (2014). *Civil társadalom – nonprofit világ*. Új Ifjúsági Szemle Alapítvány.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15, 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Unicef Magyarország (2022). *Középiskolások tapasztalatai az iskolai zaklatásról Közvélemény-kutatás*. MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Szolgáltató Kft. https://unicef.hu/wp-content/uploads/2022/11/median_unicef_2022_iskolai_zaklatas_jelentes.pdf
- Zsila, Á., Ujhelyi, A. & Demetrovics, Zs. (2015): Online zaklatás a legújabb kutatások tükrében. *Imágó*, 4(4), 50–64.
- Zsila, Á. & Demetrovics, Zs. (2018): Cyber-viktimizáció és cyber-agresszió A közösségioldal-használat összefüggései az online bántalmazással. *Médiakutató*, 19(1), 21–33.

CIVIL SOCIETY AND COASTAL GOVERNANCE: EMPIRICAL INSIGHTS FOR SHORELINE MANAGEMENT PLANNING IN TAMIL NADU, INDIA¹

Subburaj Sankara Subramanian – M. V. Ramana Murthy –
Satya Kiran Raju Alluri – V. Ramanathan

INTRODUCTION

Civil society now occupies a prominent place in contemporary governance studies. It forms a broad space between the state and private markets. It is made up of many different types of organisations such as community associations, cooperatives, nonprofit service groups, faith-based networks, social movements, and informal neighbourhood initiatives (Putnam 1993; Salamon and Anheier 1998). These groups connect government agencies and everyday citizens, particularly in areas where development pressures overlap with inequality, environmental risk, displacement, and contested resource use. Their work ranges from community

¹ The authors gratefully acknowledge the Secretary, Ministry of Earth Sciences (MoES), Government of India, and the Director, National Centre for Coastal Research (NCCR), for their continuous support and encouragement. Special thanks are extended to the Environment, Climate Change and Forests Department, Government of Tamil Nadu, for this project. The authors also sincerely thank the state government departments of all coastal districts, including their headquarters, District Collectors, and departmental Secretaries, for their active cooperation and facilitation of fieldwork and stakeholder consultations.

The authors are deeply grateful to all the Project Scientists and Scientists of the Coastal Processes and Shoreline Management (CPSM) Group of NCCR for their technical expertise, field support, analysis, methodological inputs, and map preparation, as well as their assistance in every aspect of this study. The doctoral committee and technical committee members are also acknowledged for their constructive feedback and guidance throughout the course of this research. Finally, the authors thank the coastal communities of Tamil Nadu for sharing their local knowledge and extending support during field surveys and stakeholder engagements.

mobilisation and public education to advocacy and direct service delivery. In doing so, civil society often improves trust, enhances legitimacy, and supports more grounded decision-making in governance processes. This has become very visible in environmental and climate-related fields, where problems are difficult to predict and have uneven impacts on different groups in society. In the Tamil Nadu coastal context, this connection is highly visible because civil society organisations regularly interact with fishers, local panchayats, and coastal settlements in ways that directly shape the interpretation and acceptance of shoreline interventions.

Many non-governmental organisations in coastal areas and other vulnerable regions interact closely with communities. They support conservation activities, help with ecosystem restoration, organise relief during disaster events, and bring local knowledge into policy dialogues in a way that government departments alone often cannot (Kearney et al. 2007; Reed 2008). Their involvement broadens the information that is available for planning and helps to reduce gaps between technical expertise and lived experience. Ostrom's work on polycentric governance (2009) provides strong support for this type of shared authority. When responsibilities and knowledge are distributed across multiple institutions, outcomes are usually more adaptable and resilient. In this sense, participation is not simply a theoretical aspiration. It is often a practical requirement in situations where climate and environmental risks are dynamic.

Coastal zones show these tensions clearly. Sea level rise, coastal erosion, storm surges, salinity intrusion, and cyclones all converge along India's coasts (IPCC 2019; Vousdoukas et al. 2020). Still, national coastal planning in India continues to rely heavily on engineering solutions such as seawalls, groynes, embankments, and port expansion projects. Civil society organisations tend to raise issues that do not always receive sufficient weight in purely engineering-based planning. These include the rights and livelihood needs of artisanal fishers, access to sanitation and drinking water, loss of coastal ecosystems, and community preparedness for extreme events. International evidence shows similar patterns. Community-based mangrove restoration in the Philippines and Bangladesh has improved both ecological resilience and social acceptance (Walters 2008; Rahman et al. 2021). In the Netherlands, structured participation within the Room for the River programme reduced conflict and increased trust (Roth et al. 2017). The Niger Delta shows the opposite case, where widespread exclusion of civil society created severe mistrust, conflict, and degradation (Badru et al. 2023).

India's coastline extends more than 7,500 km, and national assessments indicate that more than 40 percent is eroding (NCCR 2018). Shoreline Management Plans have been introduced in response to these challenges, but they still reflect a largely engineering-centred approach and do not adequately incorporate community knowledge or ecological processes (Glavovic et al. 2020). Tamil Nadu's coastline illustrates these limitations. The region supports extensive artisanal fishing communities, culturally significant coastal settlements, and ecologically important habitats.

It is also exposed to frequent cyclones and storm-related losses (MoEFCC 2018; IMD 2019). Within this landscape, civil society organisations are working in mangrove rehabilitation, coastal clean up, decentralised waste handling, disaster recovery, capacity building, and advocacy for basic public services. These contributions fill gaps that formal state agencies do not always have the capacity or mandate to address.

The present study, therefore, explores how civil society influences shoreline management outcomes in Tamil Nadu. The analysis indicates that civil society actors introduce social fairness, legitimacy, local knowledge, and distributive priorities into coastal planning discussions. Without their involvement, these aspects are often missing from mainstream SMP practice. The findings suggest that integrating civil society in SMP processes is not simply an optional extra but is necessary for developing coastal adaptation strategies that are fair, long-lasting, and socially accepted in India and in other coastal regions of the Global South. In India, the broader regulatory environment for coastal planning is still shaped by the Coastal Regulation Zone Notification 2019, which defines permissible and restricted development activities along the coast (MoEFCC, 2019).

2. Civil Society and Nonprofit Governance in Shoreline and Environmental Contexts

Civil society has gained increasing prominence in governance debates, especially in settings where state institutions face limits in capacity, legitimacy, or everyday reach. Positioned between the state and the market, it encompasses a wide range of voluntary organisations, including nonprofits, cooperatives, faith-based associations, unions, and informal neighbourhood collectives (Edwards 2011). These groups represent local interests, broaden participation, and help strengthen accountability in public decision-making. Within this broad landscape, the nonprofit sector forms an important institutional core. Nonprofits combine service delivery with advocacy and often introduce ideas that fall outside market incentives or standard bureaucratic routines (Salamon and Anheier 1998).

2.1 Civil Society and Governance

From a governance perspective, civil society contributes in several mutually reinforcing ways. It supports the state by filling gaps in areas such as disaster response, environmental management, health services, and education (Brown and Moore 2001). It also represents communities whose concerns may otherwise remain peripheral to policy discussions (Ebrahim 2003). In many regions, civil society enables collective action by bringing people together around shared concerns related to resource use, basic rights, and social well-being (Foley and Edwards

1996). These roles enhance both legitimacy and accountability. When local actors participate meaningfully in decision-making, governance responses tend to be more grounded, more accepted, and better aligned with local realities (Reed 2008). This is especially relevant in shoreline and wider environmental governance, where ecological processes, built infrastructure, and livelihoods intersect.

2.2 Civil Society in Environmental and Shoreline Governance

Environmental governance refers to the arrangements through which societies manage natural resources and ecological risks (Lemos and Agrawal 2006). Shoreline governance is a more specialised part of this field, focused on coastal change, erosion, habitat loss, climate-related hazards, and access to marine resources. These are complex problems that no single institution can address alone. They require cooperative arrangements involving government agencies, private interests, and community organisations (Glavovic et al. 2020).

Ostrom's work on polycentric governance (2009) provides an important way of understanding such shared systems. According to this perspective, socio-ecological outcomes improve when authority and knowledge are distributed across multiple centres rather than concentrated in a single agency. In coastal contexts, civil society contributes to such polycentric arrangements by providing local knowledge (Armitage et al. 2012), building trust among groups with different interests (Pretty and Smith 2004), and testing small, adaptive interventions that complement formal shoreline planning (Fabricius et al. 2004). These functions make environmental governance more flexible and responsive, particularly in settings where coastal risks evolve rapidly.

2.3 Global Experiences of Civil Society in Shoreline and Environmental Management

International experience consistently shows that civil society plays a central role in improving coastal and environmental outcomes. In the Philippines, fisher cooperatives and NGOs have worked together on mangrove restoration, strengthening ecological resilience while supporting local livelihoods (Walters 2008). In Bangladesh, local organisations have helped design hybrid coastal protection systems that combine embankments with mangrove planting, demonstrating that ecological and engineering approaches can work together (Rahman et al. 2021). In the Netherlands, the Room for the River programme incorporated structured community participation, leading to smoother implementation and greater public acceptance of adaptation measures (Roth et al. 2017). Conversely, experiences in the Niger Delta show that when civil society is excluded from decision-making, mistrust, conflict, and environmental decline often follow (Badru et al. 2023). Taken

together, these examples show that technical, state-driven approaches alone are rarely sufficient. Civil society makes environmental management both more adaptive and more socially credible.

2.4 Civil Society in Coastal and Shoreline Governance

Coastal zones are complex spaces where ports, fisheries, industries, ecological habitats, and settlements overlap within narrow geographic stretches. Because these interests intersect, shoreline governance cannot rely solely on top-down, engineering-oriented responses (Glavovic et al. 2020). Civil society plays a critical role in mediating between different interests, promoting fair access to coastal resources, and advocating for ecological sustainability. In many coastal regions, civil society groups take responsibility for issues that receive limited attention in formal shoreline plans. NGOs assist with community preparedness, early warning communication, and post-disaster recovery (Paul and Routray 2011). Women's self-help groups raise concerns about water supply, sanitation, housing, and women's safety—domains that shape the everyday resilience of coastal households. Community-level associations restore dunes, plant mangroves, and maintain natural buffers that complement engineered structures (Spalding et al. 2014). These activities illustrate a broader understanding of shoreline management as a socio-ecological process rather than an engineering task, shaped by local values, institutional relationships, and everyday experience. Civil society, therefore, provides an important lens for understanding how shoreline interventions are interpreted, supported, and sustained in practice. These activities show that shoreline management is not only a matter of engineering design but also a social process shaped by local knowledge, institutional relationships, and everyday experience. Civil society, therefore, offers an important perspective for understanding how shoreline interventions are interpreted and put into practice in different coastal settings.

Building on this discussion and on the wider literature on participatory and polycentric environmental governance, the study focuses on four questions. The first concerns how various civil society organisations, including non-governmental organisations, women's self-help groups, fisher cooperatives, and religious institutions, take part in shoreline governance along the Tamil Nadu coast. The second examines the roles these organisations play in explaining and supporting Shoreline Management Plans and the extent to which their contributions complement or differ from the technical emphasis of the existing SMP framework. The third explores how civil society involvement shapes the social acceptance, ecological relevance, and practical performance of shoreline interventions at the local level. The fourth considers how the patterns observed in Tamil Nadu compare with experiences reported from other countries where civil society has influenced coastal and environmental governance.

3. Materials and Methods

This study examined how civil society organisations contribute to shoreline governance along the Tamil Nadu coast. The material and methods are presented in three parts: the description of the study area, the data collection process, and the analytical approach adopted to interpret the findings. The sequence of research stages followed in this study is shown in the methodology flowchart (Figure 1). It illustrates how the work moved from identifying the coastal setting, to selecting stakeholder groups, gathering field information, processing and coding the material, and finally generating mapped outputs and comparative insights. Each step is connected so that field evidence directly informs the interpretation of the roles played by civil society in shoreline management.

3.1 Study Area

Tamil Nadu occupies the southeast coast of India, facing the Bay of Bengal, and has a coastline of roughly 1,076 km, stretching from Tiruvallur in the north to Kanyakumari at the southern tip. Coastal livelihoods are widespread, with more than one million people dependent on marine resources, particularly in around 600 fishing settlements (NCCR 2023). Marine capture fisheries, aquaculture, salt production, and small-scale tourism play prominent roles in the coastal economy.

The coastline also includes ecologically significant landscapes such as the Pulicat Lagoon, the Pichavaram and Muthupet mangroves, Point Calimere wetlands, and the Gulf of Mannar Biosphere Reserve, which supports coral and seagrass ecosystems. These areas provide natural coastal protection and hold high biodiversity. Over time, however, port expansion, industrial development, land reclamation, and rapid urban growth have modified shoreline form and disturbed sediment movement. Current assessments indicate that about forty-two percent of the coastline is undergoing erosion (NCCR 2020). Cyclonic storms such as Vardah (2016), Ockhi (2017), and Gaja (2018) have caused major losses to infrastructure and coastal villages (IMD 2019). In response, Shoreline Management Plans were introduced to improve erosion control and hazard mitigation. While SMPs have strengthened technical shoreline assessment work, they have not fully addressed community concerns and nature-based approaches. This makes Tamil Nadu a relevant context for studying how civil society contributions can influence more participatory forms of shoreline governance. Recent government coastline assessment confirms that Tamil Nadu continues to show rapid shifts in sediment budgets and erosion hotspots along multiple shoreline segments (NCCR, 2023).

3.2 Data Collection

Fieldwork was carried out during July and August 2023 across all fourteen coastal districts of Tamil Nadu. The study used qualitative enquiry, relying mainly on structured stakeholder consultations to document community perspectives on shoreline change and local governance needs. A total of 180 consultations were held with four categories of actors who are either directly involved in coastal issues or play an important role in local decision-making: non-governmental organisations, women's self-help groups, fisher cooperatives, and religious bodies.

NGOs were consulted because of their work in ecological restoration, public awareness campaigns, and disaster preparedness. Women's self-help groups were included as they address everyday concerns related to water supply, sanitation, and basic services in coastal households. Fisher cooperatives were approached because of their involvement in dredging requests, harbour facilities, and access to landing spaces. Religious associations, such as temple and church committees, were included due to their strong community networks, relief work, and coordination of cyclone shelters.

Consultations were held in Tamil using a semi-structured format built around three themes: perceptions of shoreline change, livelihood and infrastructure needs, and gaps in shoreline planning. Notes were taken during each discussion and were reviewed at the end of the day to ensure accuracy. Where possible, information was cross-checked with site observations, local records, and discussions with more than one respondent in the same location. Recurring details were compared across districts to avoid misinterpretation. These steps helped strengthen the validity of the material used for analysis.

All consultations were conducted with the informed agreement of participants. No personal identifiers have been included in the study. Discussions were held in familiar community spaces so that respondents felt comfortable, and participation was voluntary throughout. The study followed standard ethical practice for qualitative fieldwork, including respect for confidentiality and care in handling sensitive information relating to livelihoods, displacement, and disaster impacts.

3.3 Analytical Approach

All field notes and recorded material were transcribed, translated where needed, and prepared for thematic analysis. The analysis followed an interpretive approach grounded in ideas of participatory decision-making and polycentric environmental management. The first stage organised responses by actor category to identify how perspectives vary between NGOs, women's groups, fisher cooperatives, and religious associations. In the second stage, recurring concerns were grouped into thematic clusters such as ecological restoration activities, social infrastructure demands,

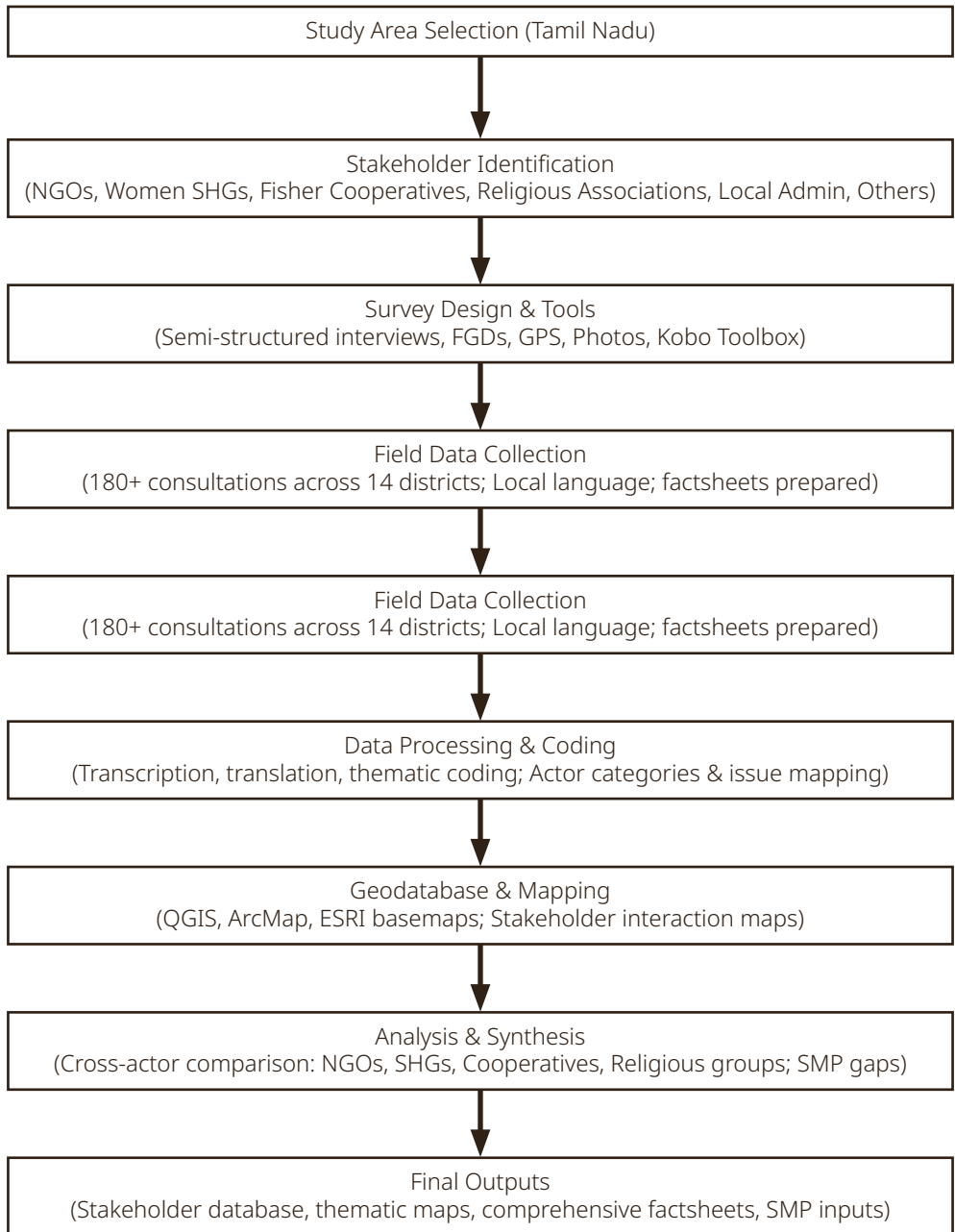

Figure 1: Methodology flowchart

livelihood security arrangements, and disaster readiness. These categories were developed inductively from the material collected in the field. Actor perspectives were then compared to highlight shared positions and areas of difference. Insights from consultations were also compared with selected SMP documentation and secondary literature to understand how community expectations converge with or diverge from formal planning priorities.

The analytical framework drew conceptually on the work of Ostrom (2009) on polycentric governance and Reed (2008) on participation, while ideas from Edwards (2011) and Ebrahim (2003) informed the interpretation of nonprofit legitimacy and accountability. Overall, the analysis sought to show how civil society in Tamil Nadu participates actively in shoreline governance and how these activities provide missing social and ecological linkages within the existing SMP structure.

4. Results

The field consultations undertaken across the fourteen coastal districts of Tamil Nadu offered a wide view of how different kinds of civil society organisations participate in shoreline governance in relation to the Shoreline Management Plan. Although the SMP provides an organised technical framework for identifying erosion hotspots and selecting coastal interventions, its practical influence at the community level remains uneven. In many sites, the process is seen as distant from everyday concerns because implementation is largely channelled through government departments and technical consultants. Civil society groups are therefore playing a bridging role. Their activities translate SMP objectives into community language, community priorities, and place-specific actions. In several cases, these interventions re-anchor the SMP within local realities, making it more than a policy document and turning it into something that people can relate to and act upon.

4.1 Civil Society within the SMP Framework

In almost all districts visited — including Chennai (Ennore, Kasimedu), Cuddalore, Nagapattinam, Thoothukudi, and Kanyakumari — respondents acknowledged that the SMP process has introduced a consistent method for classifying erosion hotspots. However, awareness of the SMP among coastal residents was generally low. People often described the SMP as a “government document” rather than a process in which they could participate. Civil society groups attempted to narrow this distance. In places such as Pichavaram, Vedaranyam, Karaikalmedu, and Manapad, NGOs, cooperatives, and religious institutions helped communicate shoreline plans in more accessible language, facilitated village-level discussions, and collected informal feedback for district authorities. In Nagapattinam and Cuddalore, civil

society groups even assisted in post-cyclone repair of dunes and vegetation. These efforts made the SMP more grounded and less abstract, showing that civil society is playing an interpretive and translational role that the formal system currently lacks. District-level institutional proceedings under the Tamil Nadu Coastal Zone Management Authority also indicate that SMP implementation has been interpreted mainly as a technical exercise rather than a participatory governance process (Government of Tamil Nadu, 2022).

4.2 NGOs as Catalysts for Participatory Implementation

NGOs emerged as the most technically engaged set of actors in this study. Their presence was particularly visible in districts where erosion and cyclone impacts have been severe, including Nagapattinam (Velankanni and Akkaraipettai), Cuddalore (Devanampattinam and Silver Beach), and Ramanathapuram (Panaikulam and Thoppukadu). In the southern wetlands around Muthupet and Vedaranyam, NGOs have been central to mangrove rehabilitation efforts, and in parts of Villupuram and Thoothukudi, they assisted in small dune-stabilisation trials. In Kalpakkam and Pudukattinam (Chengalpattu district), some organisations worked with local youth volunteers to track beach width changes using handheld GPS and simple transect lines. Other groups focused on harbour cleanliness, particularly in Pazhaverkadu and Karaikalmedu, where plastic disposal near landing centres was linked to shoreline litter loads and nearshore turbulence.

NGOs also facilitated informal discussion spaces in Nagore, Rameswaram, and Kodyakarai, where proposed groyne layouts, sand bypassing options, and harbour extensions were explained to residents. These were not official hearings, but they helped reduce distrust in places where earlier hard structures had generated social conflict. In this sense, NGOs were both field implementers of ecological interventions and brokers of technical dialogue. Their work contributed to greater openness, clearer communication, and stronger interpretation of SMP proposals among coastal communities.

4.3 Women's Self-Help Groups and the Social Foundations of Resilience

Women's self-help groups were very vocal during consultations, especially in Thoothukudi (Thiruchendur and Eral), Ramanathapuram (Mandapam West villages), and Nagapattinam (Kottaimedu and Keechankuppam). Their concerns made it clear that coastal management is not limited to protecting shorelines from erosion. For these groups, resilience also depends on the quality of everyday facilities: sanitation near fish landing points, the safety of drinking water sources, childcare spaces, and the basic design and usability of cyclone shelters. Several women described how

shelters in Vembar and Kodimunai still do not have adequate privacy for women, and that toilets and lighting are often insufficient. In villages near Sathankulam, women reported repeated saltwater intrusion in wells after storms and argued that small community-maintained water tanks are more reliable during emergencies than a centralised piped supply. Self-help groups have also initiated small but meaningful projects of their own, such as pooling savings for post-event repairs, digging household-level rainwater harvesting pits, and assisting local authorities in checking whether shelters are usable and well-maintained. These examples demonstrate that women's collectives actively enhance resilience at the household and neighbourhood scales, where the consequences of shoreline management decisions are felt most directly.

4.4 Fisher Cooperatives and Spatial Governance

Fisher cooperatives are directly involved in the practical decisions that govern access to the sea. In Pazhaverkadu and Pulicat, members voiced concern about the gradual silting of the tidal inlet, which limits boat passage and heightens the risk of accidents during rough weather. At Mallipattinam in Thanjavur district, cooperative leaders pointed out that harbour modernisation improved breakwaters but neglected vital post-harvest facilities such as ice plants, cold storage, and sorting sheds, all of which they regard as essential parts of coastal infrastructure. In Uvari, Tirunelveli district, several cooperatives maintain informal records of monthly beach width changes and forward these observations to district authorities.

Where cooperatives were formally engaged, such as in parts of Rameswaram, shoreline management proposals reflected a stronger balance between dredging operations and fishing access. In contrast, their exclusion from earlier stages of projects like the Ennore port expansion created friction and opposition. Overall, cooperatives function as mediators who express the spatial logic of fishing governance terms, helping technical planners understand the everyday realities of those who depend on the coast.

4.5 Religious Associations and Informal Governance

Religious bodies, including churches, temples, and mosques, played especially visible roles during cyclones and flood events. In places such as Nagapattinam, Manapad, Colachel, and Thoothukudi, churches opened their halls as immediate shelters and coordinated the first rounds of aid distribution. Temple committees along stretches like the Shashti beach corridor organised shoreline clean-ups and coastal tree planting campaigns, presenting care for the coast as part of a shared ethical responsibility. In several Muslim fishing settlements around Erwadi and

Keelakarai in Ramanathapuram district, mosque committees convened pre-monsoon preparation meetings, pooled small contributions for emergency repairs, and helped resolve disputes when families needed temporary relocation after storm surge damage. These institutions hold cultural authority, have established communication channels, and can mobilise volunteers rapidly even before state instructions arrive. Although they are not formally referenced within SMP documents, they provide social anchoring during shock periods and strengthen community confidence in the aftermath of extreme events. In practical terms, they represent an under-recognised institutional resource that can contribute meaningfully to coastal management and disaster preparedness.

4.6 Cross-Actor Patterns and Governance Outcomes

Viewed together, the findings indicate that civil society provides the practical links that make shoreline governance work at the local scale. Although each category of actor contributes differently, their roles support and strengthen one another in a cumulative way.

In Nagapattinam and Cuddalore, NGO led mangrove work was more than ecological restoration. Youth groups, fisheries students, and eco-clubs were involved directly in planting and care activities, which made the SMP visible as a shared community effort rather than a purely technical intervention. In Ramanathapuram, women's self-help groups highlighted drinking water salinity in Mandapam West hamlets and collaborated with panchayats to maintain small, distributed rainwater tanks, showing that secure access to freshwater shapes the speed of post-cyclone recovery.

In Tirunelveli and Thanjavur districts, fishers' cooperatives discussed dredging at Uvari and Mallipattinam, arguing that erosion management must be aligned with safe vessel access because access to the sea is a daily necessity, not a negotiating variable. In settlements near Colachel and Manapad, church and mosque committees supported temporary shelter arrangements and mediated relocation disputes after storm damage, reinforcing that trust and moral authority are fundamental for community stability during crises.

Districts where these groups were actively engaged showed stronger public acceptance of SMP measures, even though the final authority remained with government departments. In contrast, places where shoreline decisions were advanced through technical agencies alone, such as earlier industrial phases in Ennore, experienced lower awareness and higher conflict. These differences confirm that shoreline planning becomes credible only when people recognise their own priorities reflected within it.

The broader picture demonstrates that the long-term sustainability of shoreline management in Tamil Nadu relies on the structured participation of civil society. Their involvement turns SMPs from planning documents into grounded practices that

combine ecological restoration, infrastructure needs, livelihood realities, and local values. Civil society, therefore, enables SMP implementation to function as a shared governance arrangement with stronger legitimacy and greater adaptive capacity.

Table 1: Civil society contributions to shoreline governance in Tamil Nadu.

Civil Society Actor	Key Contributions	Governance Gaps Addressed
Non-Governmental Organizations (NGOs)	Mangrove restoration, waste management campaigns, promotion of artificial reefs, and climate awareness programs	SMP's neglect of nature-based solutions and ecological restoration
Women's Self-Help Groups (SHGs)	Sanitation facilities, drinking water, cyclone shelters, net-mending yards, mobile clinics, and women's safety	Overlooked gendered vulnerabilities and social infrastructure needs
Fisher Cooperatives	Demand for harbour facilities (ice plants, auction halls), dredging of tidal inlets, defense of fishing rights, disaster preparedness	Neglect of small-scale fisheries in infrastructure planning, restricted access due to ports/tourism
Religious Associations	Disaster relief (shelter, food, aid), community kitchens, rapid mobilization via trust networks, conflict mediation	Slow formal disaster response, lack of community trust in state-led relief

5. Discussion

5.1 Civil Society as a Governance Partner in Shoreline Management

The evidence from Tamil Nadu demonstrates that civil society organisations function as everyday governance partners in shoreline management. Although SMPs were conceived primarily as technical instruments for erosion control and infrastructure guidance, their implementation is often hindered by fragmented departmental responsibilities and limited community communication. Civil society organisations help bridge these gaps by aligning SMP actions with local needs, interpreting technical proposals in accessible ways, and making shoreline management more relevant at the household and settlement scales. This grounded engagement strengthens public understanding and supports more socially rooted planning.

This pattern echoes findings from coastal regions such as Indonesia, Brazil, and Vietnam, where multilayered governance involving state and community actors has improved adaptation outcomes (Alfiandri et al., 2024; Glaser et al., 2010; Nguyen et al., 2022). In Tamil Nadu, NGOs contributed to ecological restoration and monitoring, women's collectives linked resilience planning to sanitation and water access,

fisher cooperatives articulated livelihood-specific spatial concerns, and religious bodies maintained trust and coordination during emergencies. Together, these roles demonstrate that participatory engagement enhances both the legitimacy and practicality of shoreline governance, consistent with Reed's (2008) arguments on participatory legitimacy. Without civil society mediation, SMP information would remain technical and poorly communicated, reinforcing the view that civil society has moved from external observer to essential governance partner.

5.2 Comparative Perspectives and Global Relevance

Tamil Nadu's experience aligns with global cases where non-governmental actors have shaped coastal adaptation. In the Philippines, community-driven mangrove rehabilitation informed national policy (Walters 2008). In Bangladesh, hybrid coastal protection systems emerged through partnerships between NGOs and government agencies (Rahman et al. 2021). In the Netherlands, community participation under the Room for the River programme facilitated smoother implementation and reduced conflict (Roth et al. 2017). Similar influence has been documented in West Africa, where fisheries cooperatives contributed to marine spatial planning (Belhabib et al., 2015).

Tamil Nadu fits this global pattern yet differs in one important respect: SMP procedures in India do not formally require public involvement. Civil society participation, therefore, arises informally, driven by the initiative of community groups rather than statutory mandates. This dynamic suggests that civic engagement is compensating for regulatory gaps, offering insights for other regions in the Global South where formal participation frameworks remain underdeveloped. Tamil Nadu thus demonstrates that informal civic action can still exert meaningful influence on formal coastal policy and planning.

5.3 Theoretical and Institutional Implications

The findings reinforce theoretical perspectives in environmental governance that emphasise distributed authority and knowledge as essential for resilience (Ostrom 2009). Each category of civil society actor provides insights that state agencies alone cannot generate. NGOs offer detailed ecological observations, SHGs foreground gendered vulnerabilities and the social dimensions of resilience, cooperatives articulate the spatial logic of fishing livelihoods, and religious institutions provide trust, communication, and social cohesion during crises. These contributions expand shoreline governance beyond engineering considerations, integrating welfare, equity, and cultural foundations into planning. This aligns with emerging literature on co-production in coastal adaptation, which emphasises that knowledge generation, implementation, and learning must be shared across institutions (Berkas 2017; Folke et al. 2005).

The Tamil Nadu case illustrates that shoreline governance is not only about placing structures but also about enabling feedback loops and learning processes. When different actors observe and interpret different aspects of the coastline, the system becomes more reflexive and more capable of adjusting to changes or intervention shortfalls.

5.4 Policy and Governance Lessons

The results point to several practical measures for strengthening SMP implementation. First, civil society participation could be institutionalised through district-level SMP committees that include NGOs, women's groups, cooperatives, and religious institutions. Second, nature-based solutions such as mangrove rehabilitation and dune stabilisation should be formally integrated into SMP guidelines, reflecting global trends in ecosystem-based adaptation (Spalding et al. 2014; IPCC 2022). Third, capacity-building efforts could equip community groups with a clearer understanding of shoreline engineering options, enabling more informed participation. Fourth, improved communication materials are needed, as many residents interviewed had never accessed the SMP. These measures would increase transparency, reduce conflict, and help shift SMPs from technical documents into shared frameworks for coordinated local action.

5.5 Broader Implications

The findings contribute to broader discussions on climate governance across the Global South. They illustrate that resilience is not achieved solely through physical structures but through institutions that maintain cooperation, trust, and continuity. Where state capacity is stretched thin, civil society can connect national adaptation strategies with local realities, as seen in Sri Lanka, Kenya, and Fiji (Fernando 2019; Alati et al., 2020; Rudiak-Gould, 2022). The Tamil Nadu case thus reinforces the need to understand shoreline planning as a social negotiation as much as a technical exercise. This perspective is vital for policymakers designing coastal adaptation strategies in similarly complex socio-ecological settings.

5.6 Limitations and Future Research

This study relied primarily on qualitative consultations and therefore reflects the perspectives of organised civil society rather than the full spectrum of coastal stakeholders. While consultations were conducted across fourteen districts, the findings are not intended to be statistically representative. Future research could

incorporate mixed-method approaches, combining household surveys with SMP spatial datasets to strengthen the empirical linkage between community perspectives and physical shoreline change. Longitudinal studies would also be valuable for examining how civil society participation evolves over time, particularly in districts where nature-based solutions are being piloted or where shoreline regulations are undergoing revision.

Conclusion

This study set out to understand how civil society shapes shoreline governance along the Tamil Nadu coast, based on 180 consultations held across fourteen coastal districts. The evidence makes it clear that Shoreline Management Plans cannot rely on technical assessments alone. Their success depends on the involvement of organisations that work directly with communities and translate planning goals into everyday practice. The Tamil Nadu case shows that NGOs, women's self-help groups, fisher cooperatives, and faith-based institutions each perform distinct functions that support shoreline management on the ground.

NGOs have been active in ecological initiatives such as mangrove rehabilitation, reef trials, and waste reduction campaigns, while women's collectives have worked to improve sanitation, shelter safety, and access to drinking water. Fisher cooperatives have protected traditional fishing access and raised concerns about dredging and harbour design, and church, temple, and mosque committees have maintained social support systems during cyclone events. Together, these contributions turn shoreline governance into a shared process, where technical planning is linked with social well-being and community priorities.

Tamil Nadu's experience is therefore consistent with global examples in the Philippines, Bangladesh, and the Netherlands, where participation strengthened coastal adaptation outcomes. Similar patterns are also reported from parts of South Asia and East Africa, where cooperatives and women's networks have influenced coastal policy. These comparisons suggest that civil society is not simply a supporter of formal planning but an institutional partner that adds knowledge, continuity, and legitimacy.

From a theoretical perspective, the findings align with approaches that view resilience as the outcome of learning, collaboration, and distributed authority, rather than centralised control. From a policy perspective, there is a need to embed civil society participation directly into the SMP process, give formal space for nature-based solutions, and recognise the social dimensions of adaptation. Greater recognition of informal networks, especially religious and cooperative institutions, would strengthen the practical reach of SMPs during emergencies and recovery phases.

Tamil Nadu offers a useful example for other coastal regions in the Global South that face similar pressures from climate change and development. The results

reinforce a simple but fundamental insight: coastal resilience does not arise from infrastructure alone. It depends on the institutions and relationships that sustain collective action. Civil society, therefore, stands as a central pillar in building equitable, socially credible, and ecologically grounded shoreline management. National shoreline change assessments similarly recommend that community-based knowledge should be recognised as an input in coastal adaptation strategies (NCCR, 2018).

References

- Adger, W. N., Hughes, T. P., Folke, C., Carpenter, S. R., & Rockström, J. (2005). Social-ecological resilience to coastal disasters. *Science*, 309(5737), 1036–1039. <https://doi.org/10.1126/science.1112122>
- Alati, V. M., Alati, J., Olunga, J., Daudi, L. N., Odoli, C., & Nordlund, L. M. (2020). Mollusc shell fisheries in coastal Kenya: Local ecological knowledge reveals overfishing. *Ocean & Coastal Management*, 195, 105285. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2020.105285>
- Alfiandri, Y., Harwanto, H., & Amalia, D. (2024). Community governance for coastal empowerment in Bintan Regency, Indonesia. *Journal of Marine and Public Policy*, 5(2), 113–133.
- Ammerman, N. T. (2005). *Pillars of faith: American congregations and their partners*. University of California Press.
- Anheier, H. K., & Toepler, S. (2019). *Civil society: Measurement, evaluation and policy*. Cambridge University Press.
- Armitage, D., Marschke, M., & Plummer, R. (2012). Adaptive co-management and the paradox of learning. *Global Environmental Change*, 22(1), 86–97. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.11.004>
- Arora-Jonsson, S. (2011). Virtue and vulnerability: Discourses on women, gender and climate change. *Global Environmental Change*, 21(2), 744–751. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.01.005>
- Badru, A., Omobowale, A., & Ojakorotu, V. (2023). Civil society, conflict, and environmental governance in the Niger Delta. *Journal of Asian and African Studies*, 58(3), 312–329. <https://doi.org/10.1177/00219096221128493>
- Baker-Médard, M. (2017). Gendering marine conservation: The politics of marine protected areas and fisheries access. *Society & Natural Resources*, 30(6), 723–737. <https://doi.org/10.1080/08941920.2016.1257078>
- Bekkers, V., & Moody, R. (2014). Accountability and transparency in governance networks. *Public Management Review*, 16(5), 661–678. <https://doi.org/10.1080/14719037.2012.691008>
- Belhabib, D., Sumaila, U. R., & Pauly, D. (2015). Feeding the poor: Contributions of West African fisheries to employment and food security. *Ocean & Coastal Management*, 111, 72–81. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2015.04.010>
- Brandsen, T., & Karre, P. (2011). Hybrid organizations: No cause for concern. *International Journal of Public Administration*, 34(13), 827–836. <https://doi.org/10.1080/01900692.2011.615549>

- Brown, L. D., & Moore, M. H. (2001). Accountability in civil society: Strategies for advocacy NGOs. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 30(3), 569–587.
<https://doi.org/10.1177/0899764001303006>
- Béné, C., Newsham, A., Davies, M., Ulrichs, M., & Godfrey-Wood, R. (2016). Resilience, poverty and development. *Global Environmental Change*, 38, 3–12.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2016.03.008>
- Dryzek, J. S. (2000). *Deliberative democracy and beyond*. Oxford University Press.
- Ebrahim, A. (2003). Making sense of accountability. *Nonprofit Management and Leadership*, 14(2), 191–212. <https://doi.org/10.1002/nml.29>
- Edwards, M. (2011). *Civil society* (3rd ed.). Polity.
- Fabricius, C., Folke, C., Cundill, G., & Schultz, L. (2004). Powerless spectators or adaptive co-managers? *Ecology and Society*, 9(1), 1–13. <https://doi.org/10.5751/ES-00648-090115>
- Fernando, R. L. (2019). Solid waste management of local governments in the Western Province of Sri Lanka: An implementation analysis. *Waste Management*, 84, 194–203.
<https://doi.org/10.1016/j.wasman.2018.11.030>
- Foley, M. W., & Edwards, B. (1996). The paradox of civil society. *Journal of Democracy*, 7(3), 38–52. <https://doi.org/10.1353/jod.1996.0048>
- Folke, C., Hahn, T., Olsson, P., & Norberg, J. (2005). Adaptive governance of social–ecological systems. *Annual Review of Environment and Resources*, 30, 441–473.
<https://doi.org/10.1146/annurev.energy.30.050504.144511>
- Gaillard, J. C., & Texier, P. (2010). Religions, natural hazards, and disasters. *Religion*, 40(2), 81–84.
<https://doi.org/10.1016/j.religion.2009.12.006>
- Glavovic, B., Kelly, S., & Kay, R. (2020). Climate change and coastal planning. *Ocean & Coastal Management*, 187, 105117. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2020.105117>
- Hegger, D., Alexander, M., Raadgever, G. T., & Priest, S. (2019). Toward more resilient flood risk governance in Europe. *Ecology and Society*, 24(4), 10.
<https://doi.org/10.5751/ES-11260-240410>
- India Meteorological Department (IMD). (2019). *IMD Cyclone e-Atlas*. <https://cyclone.imd.gov.in>
- Jentoft, S. (2000). The community: A missing link of fisheries management. *Marine Policy*, 24(1), 53–59. [https://doi.org/10.1016/S0308-597X\(98\)00009-1](https://doi.org/10.1016/S0308-597X(98)00009-1)
- Kearney, J., Berkes, F., Charles, A., Pinkerton, E., & Wiber, M. (2007). Participatory governance in fisheries. *Marine Policy*, 31(5), 641–650. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2007.01.003>
- Kumar, V. S. (2021). Anthropogenic drivers of coastal erosion in India. *Indian Journal of Geo-Marine Sciences*, 50(4), 622–630.
- Leal Filho, W., et al. (2020). Governance approaches to climate adaptation. *Journal of Environmental Management*, 273, 111134. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2020.111134>
- Lemos, M. C., & Agrawal, A. (2006). Environmental governance. *Annual Review of Environment and Resources*, 31, 297–325. <https://doi.org/10.1146/annurev.energy.31.042605.135621>
- Ministry of Environment, Forest and Climate Change (MoEFCC). (2019). *National Wildlife Database on Coastal Protected Areas*. <https://moef.gov.in>

- Mwangi, E., Meinzen-Dick, R., & Sun, Y. (2016). Gender and sustainability. *World Development*, 85, 98–110. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.05.016>
- NCCR (National Centre for Coastal Research). (2018). National Assessment of Shoreline Changes Along Indian Coast – A Status Report for 26 Years. <https://nccr.gov.in>
- Nguyen, H. P., Nguyen, P. Q. P., & Nguyen, T. P. (2022). Green port strategies in developed coastal countries as useful lessons for Vietnam. *Journal of Marine Science and Engineering*, 10(11), 1662. <https://doi.org/10.3390/jmse10111662>
- Ostrom, E. (2009). A polycentric approach to climate change. World Bank Working Paper.
- Pahl-Wostl, C. (2019). Governance modes in water governance transformation. *Environmental Science and Policy*, 91, 6–16. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.10.008>
- Paul, S. K., & Routray, J. K. (2011). Household response to cyclone and induced flood. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2, 73–83. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2011.08.004>
- Pretty, J., & Ward, H. (2001). Social capital and the environment. *World Development*, 29(2), 209–227. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00098-X)
- Pretty, J., & Smith, D. (2004). Social capital in biodiversity conservation. *Conservation Biology*, 18(3), 631–638. <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2004.00126.x>
- Putnam, R. (1993). *Making democracy work*. Princeton University Press.
- Rahman, M. M., Rahman, M. A., Hasan, M., & Haque, A. (2021). Hybrid coastal protection in Bangladesh. *Journal of Environmental Management*, 293, 112143. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.112143>
- Reed, M. S. (2008). Stakeholder participation for environmental management. *Biological Conservation*, 141, 2417–2431. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.07.014>
- Roth, D., Warner, J., & Winnubst, M. (2017). Securitising the river. *Geoforum*, 79, 29–39. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2016.12.004>
- Rudiak-Gould, A. (2022). Indigenous participation in ridge-to-reef environmental governance: Lessons from Fiji. *Ambio*, 51, 402–415. <https://doi.org/10.1007/s13280-021-01663-5>
- Salamon, L. M., & Anheier, H. (1998). Social origins of civil society. *Voluntas*, 9(3), 213–248. <https://doi.org/10.1007/BF02354195>
- Spalding, M., Kainuma, M., & Collins, L. (2014). *World atlas of mangroves*. Earthscan.
- Vousdoukas, M. I., Ranasinghe, R., Mentaschi, L., et al. (2020). Sandy coastline change. *Nature Climate Change*, 10(3), 260–265. <https://doi.org/10.1038/s41558-020-0697-0>
- Walters, B. B. (2008). Where community-based forestry succeeds. *Journal of Environmental Management*, 86(1), 11–28. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2006.12.025>

AZ IDŐSKORI MOBILITÁS A TÁRSADALMI INNOVÁCIÓ FÓKUSZÁBAN – A „BICIKLIVEL KORTALANUL MAGYARORSZÁG” PROGRAM

Kézai Petra

Bevezetés

■ Már 1997-ben, az UNESCO Hamburgi Nyilatkozatában megfogalmazódott: *„Korunkban több idős ember él a Földön, mint bármikor ezelőtt, és arányuk a lakosság egészéhez viszonyítva tovább növekszik. Ugyanakkor az idős felnőttek nagymértékben képesek hozzájárulni a társadalom fejlődéséhez”* (Idősügyi Nemzeti Stratégia, 2009). Ezen trend alól az Európai Unió lakossága sem kivétel, hiszen az idősebb generáció (65 év feletti lakosság) aránya egyre jelentősebb (Kenesei et al., 2019). Idősebb tagjai jellemzően egyedül vagy idősek otthonában, társadalmi interakcióktól korlátozottan vagy mentesen élnek (Szanyi-Nagy & Vaskövi, 2021). Időskorban vagy súlyos betegség esetén a mobilitási képesség és/vagy hajlandóság egyre csökken (Maresova et al., 2023), ami a lakosság széles körét érintő jelenség, és hosszú távon elidegenedést, elmagányosodást, elszigetelődést eredményez (Bartal, 2021). Erre a jelenségre hívta fel a figyelmet az Idősügyi Nemzeti Stratégia (2009), amely olyan területekre is kiterjed, mint például „az önkéntes tevékenység, élethosszig tartó tanulás, senior akadémiák vagy a harmadik kor egyetemei, társadalmi részvétel és bevonódás, generációk közti kapcsolat és szolidaritás” (Vajda, 2022, p. 22). Ezen területek mind valamilyen módon támogatják az időskorúakat.

Ebből következik, hogy az elmúlt évtizedben egyre több kutatás fókuszált olyan társadalmi innovációkra, amelyek ilyen és hasonló társadalmi problémák megoldására jöttek létre. A társadalmi innovációk célja minden esetben a közösség életminőségének

és életkilátásainak javítása (Edwards-Schachter & Wallace, 2017; Kocziszky et al., 2017; Gábel, 2023). Jelen tanulmány egy olyan, alulról szerveződő társadalmi innovációt kíván bemutatni, amelynek fókuszában az idős generáció mobilitása áll. A közel 13 éves, dán kezdeményezés a „*Cycling Without Age*” (a továbbiakban: CWA; magyarul: Biciklivel Kortalanul) program, amely egy világméretű mozgalom.

A CWA célja, hogy az idősothtonok falain kívül, a kerékpározás élményén keresztül visszaadja a mozgásban korlátozott idős generáció tagjai számára a mobilitást, és örömet szerezzen az utasoknak. A riksával történő utazás élménye biztosítja a közösségi érzést, amikor rég nem látott helyeket láthatnak viszont, régi emlékeket idézhetnek fel, és az intézményen kívüli, új élményekkel gazdagodhatnak az idős utasok.

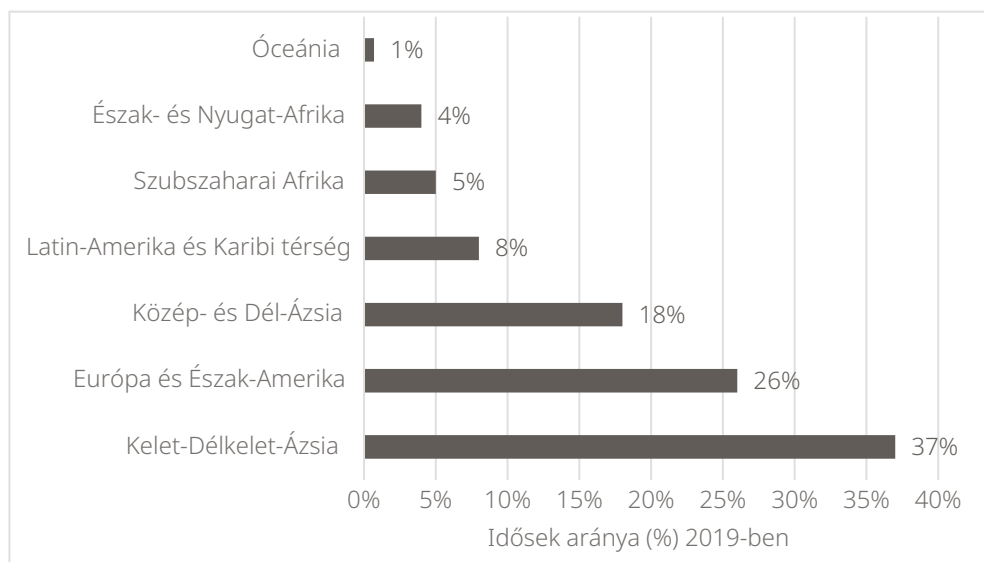
A tanulmány az idősök mobilitását ösztönző program bemutatásával kíván megoldást kínálni a magyar társadalom számára. A külföldön már sikeresen bevált társadalmi innováció jó példaként szolgálhat hazánkban is. A hazai szakirodalomban azonban még nem született a témával kapcsolatos vizsgálat, ezért jelen kutatás egyrészt ezt a hiátust kívánja betölteni, másrészt hidat kíván képezni a gyakorlati szakemberek és a tudomány között azért, hogy feltárja a nemzetközileg is alkalmazott jógyakorlatot, és utat mutat annak gyakorlati alkalmazására.

A tanulmány szerkezetét tekintve bemutatja a megváltozott demográfiai trendeket, majd ismerteti a kutatás módszertanát. Összefoglalót ad a CWA mozgalom kialakulásáról, elterjedéséről, majd szakirodalmi áttekintést nyújt a témában releváns korábbi kutatásokról. Végül a program magyarországi hasznosíthatóságát tárgyalja.

Demográfiai trendek – Az előregedő társadalom

Az Egyesült Nemzetek Szervezete felmérése szerint a globális népesség előregedése 2050-ig folytatódni fog (UN, 2017). Előrejelzések alapján a 60 évesnél idősebb emberek aránya 2019-hez képest (1 milliárd fő) 34%-kal lesz magasabb 2030-ra (1,4 milliárd fő), majd 2050-re eléri a kétszeresét (2,1 milliárd fő). 2020 volt a fordulópon, amikor több volt az idős ember, mint az 5 év alatti gyermek (UN, 2019). A népesség előregedése felgyorsult, vagyis az egyes országoknak fel kell készülniük arra, hogy milyen módon fogják tudni kezelni az ezzel járó kihívásokat. A 60 évesnél idősebb emberek területi eloszlását mutatja az 1. ábra 2019-ben.

Az Európai Unió teljes lakossága az elmúlt 20 évben 432,8 millióról 449,2 millióra nőtt, ami 4%-os növekedést jelent (Eurostat, 2025a). Ebben az időszakban 19 uniós országban nőtt a lakosság száma, 8 országban pedig csökkent. A legnagyobb relatív növekedést Luxemburgban (48%) regisztrálták, amelyet Málta (41%), Írország (33%) és Ciprus (29%) követett, a legnagyobb relatív csökkenés pedig Lettországban (-18%), Bulgáriában (-17%), Litvániában (-15%) és Romániában (-11%) volt megfigyelhető. A legnagyobb abszolút növekedést Franciaországban és Spanyolországban (egyaránt 6,1 millió), míg a legnagyobb abszolút csökkenést Romániában (-2,5 millió), Lengyelországban (-1,6 millió) és Bulgáriában (-1,3 millió) regisztrálták (Eurostat, 2025b).

1. ábra A világ időseinek (60+) regionális eloszlása 2019-ben (%-ban)

Forrás: Saját szerkesztés (UN, 2019 alapján)

Megvizsgálva a társadalom összetételét, az Eurostat adatai alapján jól látható, hogy az elmúlt 20 évben az idősebb korosztály, a 65-79 év közötti korcsoportokhoz tartozó lakosság aránya az Európai Unióban 12,6%-ról 15,5%-ra, Magyarországon 12,3%-ról 16,1%-ra nőtt. A 80+ korcsoportokhoz tartozó lakosság aránya ugyanezen időszakban szintén folyamatosan – uniós szinten 3,8%-ról 6,1%-ra – nőtt (kivévelt képezett a 2023-as év), Magyarországon pedig 3,2%-ról 4,6%-ra emelkedett (Eurostat, 2025c). Mindezen statisztikai arányok jól mutatják, hogy a XXI. század egyik legnagyobb társadalmi és gazdasági kihívása az idősödés problémaköre (Christensen et al., 2009), ami nem csupán a fejlett gazdaságokra jellemző állapot, hanem számos fejlődő gazdaságban is gyorsuló ütemet mutat (Marton, 2018; Kohli et al., 2020). Az idősödő lakosság egyre inkább szembesül a társadalmi elszigeteltséggel és magányossággal, az idősebb lakosság közel 20%-a egyedül él (Dahlberg et al., 2022). A társadalmi elszigeteltség a társas kapcsolatok objektív hiányára utal, ami hosszú távon az egészségügyi állapot romlásához vezet, hiszen ezek a problémák súlyosan befolyásolják a mentális és fizikai egészséget, növelve a depresszió és egyéb mentális betegségek kockázatát (Puyané et al., 2025). Ugyanakkor egyre több idős ember él idősotthonokban, így megnőtt az igény olyan kezdeményezésekre, amelyek javítják az érintettek életminőségét és az elégedettségét (WHO, 2020). Jelen kutatás ezt a jelenséget, az idősek otthonában élő lakók időskori mobilitását ösztönző programot kívánja bemutatni, feltárni és értékelni.

Kutatásmódszertan

A tanulmány kutatási kérdése, hogy az elérhető szakirodalom alapján milyen kép rajzolódik ki a „Biciklivel Kortalanul” társadalmi innováció globális helyzetéről. Az elemzés során bemutatjuk a kezdeményezést, külön vizsgáljuk a kutatásokban megjelenő egyes eredményeket és jövőbeli kutatási irányokat. Így a kutatás első lépéseként szisztematikus irodalomelemzést végeztünk a Moher és szerzőtársai (2009) által kifejlesztett PRISMA (*Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses*) módszer alapján. Az elemzéshez a Google Scholar és Scopus adatbázisokat használtuk fel. A kulcsszavakat a Google Scholar segítségével azonosítottuk. A következő kifejezéseket vettük figyelembe: társadalmi innováció, társadalmi felelősségvállalás, Cycling Without Age, mobilitás. A szakirodalom ezeket a kifejezéseket szó szerint használja, ezért a pontosabb eredmények érdekében szó szerinti kulcsszókeresést alkalmaztunk. A szakirodalmi forrásokat a Google Scholar, EBSCO és Scopus adatbázisokból nyertük ki, Boolean operátorok felhasználásával. A Scopus adatbázisban alkalmazott, kiterjesztett keresési kulcsszó a következő volt: ALL (Cycling Without Age). A kutatást 2025. augusztusában végeztük el.

Az 1. táblázat a szakirodalmi szelekció eredményeit tartalmazza a kutatás során felhasznált adatbázisok alapján. Összesen 57 tanulmányt találtunk, amelyeket angol nyelven, szabadon elérhetőségük alapján listáztunk ki, majd kizártuk a duplikátumokat, így 38 releváns tanulmánnyal végeztünk PRISMA-elemzést.

1. táblázat: A szűrés eredménye

Adatbázis	Teljes minta	Angol nyelv	Szabadon elérhető tanulmány
EBSCO	15	15	15
Google Scholar	17	17	17
Scopus	25	25	25
Összesen	57	57	57
Duplikátumok nélkül összesen	38	38	38

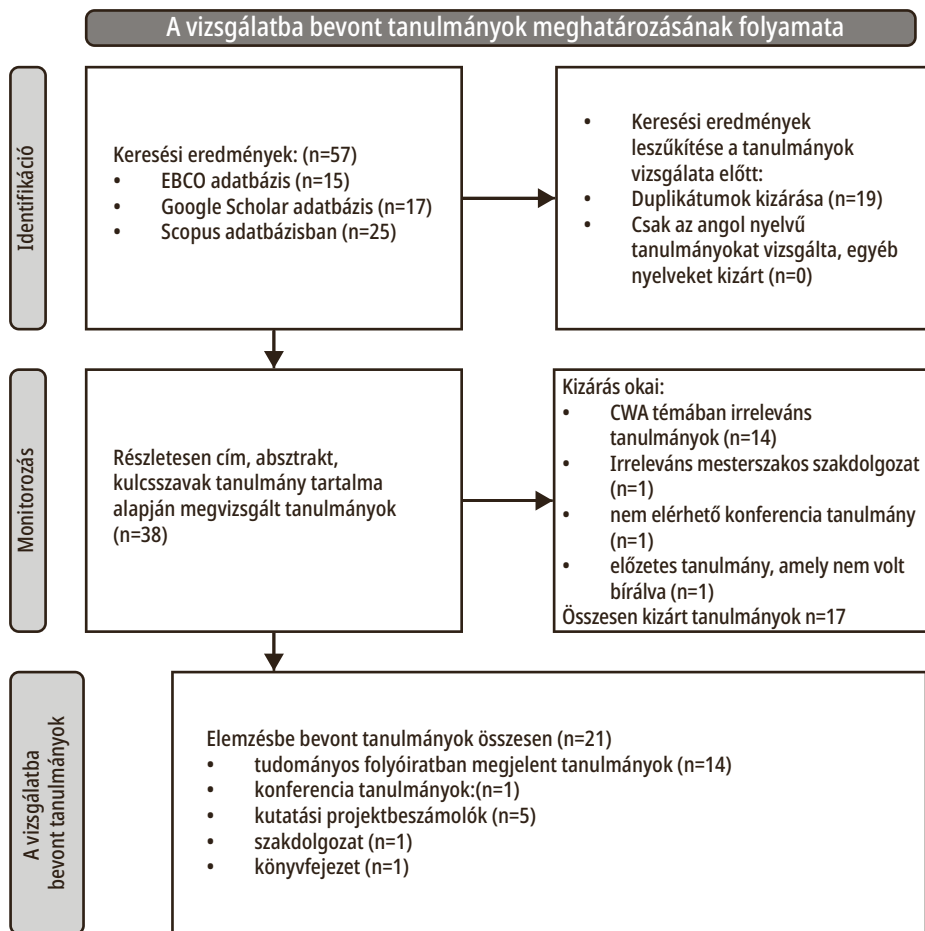
Forrás: Saját szerkesztés

A 38 tanulmány átolvasását követően az irreleváns, a kutatási témához nem kapcsolódó tanulmányokat (14 db), valamint egy mesterszakos szakdolgozatot, egy nem elérhető konferencia-tanulmányt és egy előzetesen megjelent, még nem bírált tanulmányt kizártunk. Így végezetül összesen 21 db tanulmány képezi a szisztematikus irodalomelemzés alapját: 14 db tudományos folyóiratban megjelent mű, egy konferencia-tanulmány, egy szakdolgozat, egy könyvfejezet és négy projektbeszámoló.

A folyamat során ezt a 21 művet részleteiben elemeztük (a megjelenés éve, helye, a kutatás helyszíne, témája, szakirodalma, a kutatás kérdése/hipotézise, mintája, módszere, a következtetések és a jövőbeli kutatási irányok alapján).

A 2. ábra a kutatás teljes folyamatát mutatja be.

2. ábra: A kutatás folyamatábrája

Forrás: Saját szerkesztés

A cikk az utolsó felében a Szlovákiában meghonosult program koordinátorával (2025. november 2-án), illetve a „Biciklivel Kortalanul” programot meghonosító magyar szervezővel készült interjúk alapján tárgyalja annak hazai lehetőségeit. A 40 perces interjú telefonon készült 2025. augusztus 24-én, és értékelte a program hazai adaptációjának lehetőségeit.

Kutatási eredmények

A Biciklivel Kortalanul program

Az időskori mobilitást ösztönző CWA kezdeményezés alulról szerveződő társadalmi innováció, amelyet 2012-ben Ole Kassow innovátor indított el a dán fővárosban, Koppenhágában található Kærbo idősök otthonában. Koppenhágában az emberek jellemzően kerékpárral járnak munkába, majd ahogy idősödnek, egy idő után már nem képesek kerékpározni, így ez az élmény időskorban (jellemzően 70 év felett) teljesen kimarad az életükből. 2012 nyarán született meg a kezdeményezés: Ole Kassow felajánlotta egy koppenhágai idősotthonban, hogy az általa bérelt riksa kerékpáron szívesen utaztatja az otthon lakóit. Már az első útnak hatalmas sikere volt, mert az utas kommunikatívan és boldogan tért vissza az otthonba. Ezután Ole Kassow szabadidejében rendszeresen szervezett kerékpárutakat az idősotthon lakóinak. A kezdeményezés híre elért Koppenhága városvezetőihez is, akik pozitívan fogadták és támogatták az egyedülálló ötletet. A program idővel elterjedt Dánia több városában is. Az elmúlt 13 évben Európán kívül további öt kontinens országait is meghódította, így 2025 januárjában már több mint 41 ország 3500 intézményében volt elérhető a kezdeményezés. A legfőbb eredmények számokban: összesen 6000 riksa kerékpár üzemel világszerte és 43000 képzett riksavezető pilóta közreműködésével szerveznek kerékpáros túrákat időseknek. Eddig több mint 5 millió kerékpárutat tettek meg, és több mint 1,5 millió idős utas lehetett részese ennek az élménynek.

A mozgalom szlogenje: *„The right to wind in your hair”*, azaz minden idős embernek joga van élvezni, ahogy belekap a szél a hajába. A program alapvetően öt alapérték mentén szerveződik: *nagylelkűség, lassúság, történetmesélés, kapcsolatok és kortalanság*. Legfontosabb pillére a közösség építése; a képzett riksapilóták örömmel osztják meg élményeiket, ezzel inspirálva másokat is a csatlakozásra. A lassú kerékpározás nemcsak a biztonságot szolgálja, hanem lehetőséget ad a pillanat megélésére, a környezet értékelésére és az emberek közötti kapcsolódásra, így a járókelők megismerkedhetnek az idősekkel és magával a mozgalommal is. További fontos pillér a történetmesélés: az idősek sokszor elszigetelődnek, így tudásuk, emlékeik, tapasztalataik elveszhetnek. A mozgalom célja továbbá a tudásátadás, vagyis hogy legyen, aki figyelemmel hallgatja az idős utasok történeteit. Mindemellett új közös élményeket is teremtenek velük. Ez a folyamat nemcsak a magányt oldja, hanem új, továbbadható történeteket is eredményez. A riksapilóták és utasaik kölcsönösen megosztják élményeiket, amelyek aztán a közösség más tagjaihoz is eljutnak. A folyamatban a kapcsolatépítés központi szerepet játszik: legyen szó generációk összekapcsolásáról, új barátságokról vagy egy kedves mosolyról. A mozgalom üzenete, hogy az élet minden korban értékes, és a társadalomnak szüksége van az idősebb tagjaira is. A riksával megtett utak így nemcsak örömet, hanem aktív, közösségi és méltóságteljes öregedést is biztosítanak az utasok számára.

3. ábra: A CWA program logója

Forrás: <https://copenhagencycles.com>

A mozgalom az ENSZ fenntartható fejlődési céljaihoz is hozzájárul, mivel három globális cél – a harmadik, tizedik és tizenegyedik – megvalósítását is szolgálja.

4. ábra: Az ENSZ fenntartható fejlődési célok

Forrás: Magyar ENSZ Társaság, 2025

A harmadik (*Egészség és jóllét*) célt szolgálja a CWA kezdeményezés, mivel a mentális egészség és a jóllét megőrzése mind az idős utasok, mind pedig a pilóták tekintetében kiemelten fontos. A tizedik (*Egyenlőtlenségek csökkentése*) célt is képviseli a mozgalom, mivel kiemeli, hogy minden életkorban hasznos és fontos tagjai lehetünk a társadalomnak, különösen fontosnak tartja, hogy pozitívan és boldogan öregedhessünk meg. Továbbá hozzájárul a tizenegyedik (*Fenntartható városok és közösségek*) célhoz, mivel ingyenes, mindenki számára elérhető, biztonságos és fenntartható közlekedési megoldást kínál a városokban az idősothtonok lakóinak.

A program elterjedésével egyidejűleg megnőtt az igény a riksa járművekre. Számos megkeresés érkezett az alapítóhoz, hogy hol lehet beszerezni megfelelő, biztonságos rikstát. Így 2016-ban Ole Kassow és Dorthe Pedersen megalapították a *Copenhagen*

cycles cargo kerékpárgyártó vállalatot, amely magas minőségű, felhasználóbarát riksákat, illetve a riksákhoz tartozó kiegészítőket (takarót, plédet és sok más egyéb tartozékot) gyárt. A riksák ára típusonként eltérő, de a kezdő ár 10050 Euro + ÁFA.

A nagy nemzetközi érdeklődésnek köszönhetően Gravelly és szerzőtársai (2019) összeállítottak egy kézikönyvet, amely útmutatóként szolgál a CWA programhoz csatlakozóknak. A kézikönyv részletesen bemutatja, hogy hogyan kell megtervezni, elindítani és üzemeltetni egy ilyen lokális innovációt. Kitér többek között olyan részletekre is, mint a költségvetés tervezésére, biztosításkötésre, és egyéb kihívásokra a különböző fázisokban.

A 13 éves múlt eredményeképpen a nemzetközi CWA közösség egy hálózatként működik, segítve és támogatva egymást. Az átláthatóság biztosítása érdekében egy világtérképen gyűjtötték össze az egyes helyi programokra vonatkozó legfontosabb információkat (működő/tervezett program, kapcsolattartó személy és esetleg a projektben közreműködő intézmény). A térkép¹ szabadon elérhető, és rendszeresen frissül, tartalmazza a működő helyszíneken túl a tervezett projekthelyszíneket is, ahol közösségi finanszírozás útján kívánják beszerezni a riksa járművet.

CWA program a szakirodalomban

A szakirodalom egybehangzóan pozitív eszközként értékeli a CWA kezdeményezést, amely javítja a programban résztvevő, idősoththonokban élők hangulatát, jóllétét és társas kapcsolatait. Az elméleti művek között Parviainen (2021) tanulmányában az időskori mobilitás etikai kérdéseivel kapcsolatban indított diskurzust, majd meghatározta a kinetikus értékek fogalmát. Szintén etikai kérdésekkel foglalkozik Wolff és de Shalit (2023), akik városszociológiai szempontból emelik ki az időskori mobilitás szerepét. A programmal kapcsolatban az első szakirodalmi áttekintést Kaufman és szerzőtársai (2021) készítették, kiemelve a program longitudinális kvantitatív kutatásának jelentőségét.

A témában releváns kutatások többsége értelemszerűen a társadalmi innováció hazájában, Dániában vizsgálta a CWA-t és annak különböző hatásait. Így Fuglsang és szerzőtársai esettanulmányként mutatták be a CWA-t. Ők jelentős társadalmi innovációként értékelték, amely a legkülönbözőbb területeken tevékeny véleményformálókat köti össze, miközben hozzájárul az idős polgárok aktív életviteléhez, valamint támogatja az idősgondozást. A program idősekre gyakorolt pozitív hatását Dániában többen is vizsgálták: Lassen 2019-ben és 2020-ban szerzőtársával azt mérte fel, hogy a Dániában elérhető, önkormányzathoz köthető, aktív öregedést támogató programok hogyan válhatnak az egészségfejlesztés eszközeivé (Lassen & Moreir 2020). Jørgensen és szerzőtársai (2021) a CWA programok hatásvizsgálatát végezték el.

¹ Cycling Without Age. (n.d.). *Map of World*. <https://cyclingwithoutage.ca/map-of-world/> (Letöltve: 2025. november 3.)

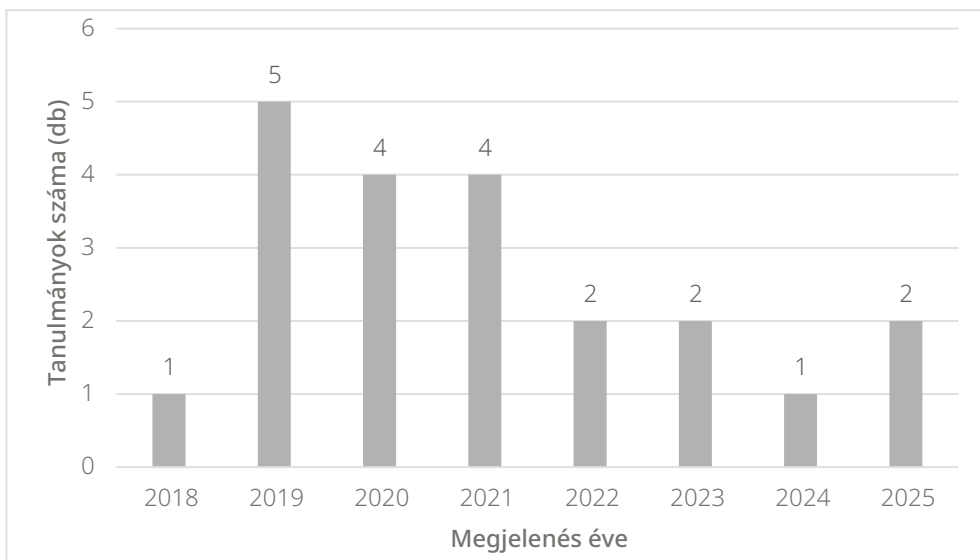
Lange szerzőtársaival (2024), majd Ahrensberg és szerzőtársai (2025) félig strukturált mélyinterjúkkal azt bizonyították, hogy a CWA segíti az idősoththonokban lakók magányosságérzésének csökkenését. Hasonló eredményekre jutottak Skóciában az ott végzett felmérések alapján (Gow et al., 2019, 2020; Gray & Grow 2020; Gray et al., 2022), valamint Németországban Winsky és Onusseit (2025) mélyinterjúkkal és megfigyelés módszerrel igazolták a közösségi terek és mobilitás pozitív hatását az időskorúakra.

Az Amerikai Egyesült Államokban először Krizek (2018) foglalkozott a témával, ő a kerékpározás pozitív élményét emelte ki elméleti szakirodalmi elemzés alapján. Gravely és szerzőtársai (2019) a dokumentumelemzés és gyakorlati tapasztalatok alapján a program hasznosíthatóságát tárták fel és részletes javaslatokat fogalmaztak meg annak gondozási intézményekben történő implementációjára. McNiell (2019) előbb életminőséget javító kezdeményezésként, majd McNiell és Westphal (2020) az idősoththonok lakói körében végzett kérdőíves felmérés alapján értékelték a CWA-t. Azt vizsgálták, hogy miként integrálható a CWA program az ápolási intézményekbe, valamint az hogyan támogatja a lakók pszichoszociális egészségét. Daw (2021) szakdolgozatában informatikai szempontból mérte fel a CWA-ban rejlő lehetőségeket, majd javaslatokat fogalmazott meg a program üzemeltetéséhez szükséges digitális platform megalkotására. Kanadában a program digitális működésének támogatására stakeholder analízist végzett Battista szerzőtársaival (2024).

Ausztráliában, Queenslandben Cyarto és szerzőtársai (2022) mélyinterjúkkal vizsgálták az idősoththon lakóinak jóllétét, kiemelték a program egyediségét, amely meghatározó élményt nyújt az idős lakóknak, ezzel együtt pozitívan hat az életükre a történetek megosztásának, a szabadban tartózkodásnak és a közösséghez tartozás érzésének köszönhetően.

Az empirikus kutatásokat tartalmazó tanulmányok jellemzően vizsgálati módszerként kvalitatív mélyinterjúkat alkalmaztak a tartalomelemzés mellett. Jellemző korlátként az alacsony elemszámú mintavételt jelölték meg. A jövőbeli kutatások irányaként említik a kezdeményezés longitudinális vizsgálatát, vagyis hosszú távon, hogyan lehet fenntarthatóan üzemeltetni a programot, illetve annak milyen pozitív eredményei vannak.

Összességében a vizsgált tanulmányok egyértelműen alátámasztják, hogy a CWA javítja az idősek hangulatát, növeli a társas kapcsolódást, és modellértékű közösségi innovációt képvisel az idősellátásban, amely jelenleg alulkutatott területnek számít. Mivel a kezdeményezés 2012 óta terjedt el, így a témában releváns tanulmányok is 2018-2025 között születtek (5. ábra). A publikációk az alábbi tudományos folyóiratokban jelentek meg: *Anthropology and Aging*; *Australasian journal on ageing*; *Ethical theory and moral practice*; *Geriatrics*, *Gerontology and Geriatric Medicine*; *Journal of gerontological nursing*; *Injury Epidemiology*; *Innovation in Aging*, *International Journal of Environmental Research and Public Health*; *Research in Transportation Business & Management*; *Science & Technology Studies*; *Space and Place*; *Western Journal of Nursing Research*. Emellett a szakirodalomban szakdolgozatok, konferenciakötetben megjelent tanulmányok, könyvfejezetek és kutatási projektbeszámolók is szerepelnek.

5. ábra: A témában releváns tanulmányok megjelenés éve szerint

Forrás: Saját szerkesztés

A következőkben összegyűjtöttük a tanulmányokban szereplő kulcsszavakat (6. ábra). A tudományos művekben a három leggyakrabban előforduló kulcsszó: „Kerékpárral korhatár nélkül” (17 alkalommal), „idősotthonok lakói” (4), „idős felnőttek” (3).

6. ábra: A releváns szakirodalomban szereplő kulcsszavak szófelhőbe foglalva

Forrás: Saját szerkesztés.

Megvizsgáltuk továbbá a tanulmányokban megjelent összes kulcsszót, amelyeket összesen öt csoportba tudtunk rendezni:

- Kerékpározás és közösségi kezdeményezések csoport – ide tartoznak azok a programok és projektek, amelyek a kerékpározásra és az aktív öregedésre épülnek (összesen 28 kulcsszó);
- Idősek és idősgondozás – ide tartoznak az idős emberek ellátásához, otthonához és az öregedéshez kapcsolódó kulcsszavak (összesen 16 kulcsszó);
- Kutatás és tudományos megközelítések csoport – módszertani, tudományos vagy értékelési szempontokat tartalmazó kulcsszavak (összesen 12 kulcsszó);
- Társadalmi, technológiai és térbeli dimenziók csoport – a tágabb társadalmi, technológiai és környezeti kontextusokhoz kapcsolódó kulcsszavak (összesen 12 kulcsszó);
- Jólét, életminőség és érzelmek csoport – az idősek érzelmi, pszichológiai és társas kapcsolatainak témaköréhez kapcsolható fogalmak (összesen 11 kulcsszó).

A fenti csoportok is mutatják, hogy a CWA témakörben elvégzett eddigi kutatások jellemzően a kerékpározás és közösségi kezdeményezésekhez, valamint az idősek és idősgondozáshoz kapcsolódóan végeztek vizsgálatokat.

CWA mozgalom a visegrádi országokban és Magyarországon

A kezdeményezés elérte a visegrádi országokat is. Elsőként 2016-ban Szlovákiában honosították meg a CWA-t *Bicyklovanie neobmedzené vekom* néven, ami azóta számos városban elterjedt. Pozsonyban már három városrészben, valamint 2018 óta Nagyszombat (Trnava), Alsókubin (Dolný Kubín), Nyitra (Nitra) és Poprád (Poprad) városokban is elérhető az innováció.²

Csehországban 2020. július 1-jén indult el a kezdeményezés Mladá Boleslav településen *Na kole v každém věku* (kerékpározás minden korban) néven. Ezt követően 2021-ben Kladruby és Prága városokban terjedt el.³ Lengyelországban a program hivatalos oldalán regisztrált partnerek Olesnica városban az Olesnica kerékpáros mozgalom (*Oleśnica Bajk Stajl*) szervezi a CWA-t, Krakkóban pedig a *Kraków Miastem Romerów*, vagyis a Krakkó városi kerékpáros mozgalom.⁴

Magyarországon 2025 augusztusában indult el a program, elsőként Győrben, majd szeptembertől további városok is csatlakoztak, köztük Budapest, Gödöllő valamint Nyíregyháza.

2 Bicyklovanie neobmedzené vekom. (n.d.). *Bicyklovanie neobmedzené vekom*. <https://www.bicyklovanie-neobmedzenevekom.sk/> (Letöltve: 2025. november 3.)

3 Kolem na kole. (2021). *Dnes jeden projekt*. <https://kolemnakole.substack.com/p/dnes-jeden-projekt> (Letöltve: 2025. november 3.)

4 Cycling Without Age. (n.d.). *Map of World*. <https://cyclingwithoutage.ca/map-of-world/> (Letöltve: 2025. november 3.)

3. táblázat: A visegrádi országokból csatlakozott CWA partnerek, járataik és a közreműködő intézmények

Visegrádi országok	CWA partner található a településen	Riksa járatok gyakorisága	Együttműködő intézmények
Csehország (2020)	Kladruby	Rendszeres	Kladruby idősek otthona
	Mladá Boleslav		Mladá Boleslav idősek otthona
	Prága	Még gyűjtés folyik a riksára	Zahradní Město idősek otthona
Magyarország (2025)	Nyíregyháza	Pilot üzemmód	Nyíregyháza-Városi Református Otthon
	Gödöllő		Fővárosi Önkormányzat Gödöllői Idősek Otthona
	Budapest		Sarepta Budai Evangélikus Szeretettotthon / Szteblo Gábor Evangélikus Szeretetszolgálat
	Budapest		Kőbányai Önkormányzat Idősek Otthona / Kőbányai Szivárvány Nonprofit Kft.
	Győr		Kálóczy téri Idősek Otthona
Lengyelország (n.d.)	Oleśnica	Rendszeres	Oleśnica kerékpáros mozgalom (<i>Oleśnica Bajk Strajl</i>) szervezi
	Krakkó		Krakkó városi kerékpáros mozgalom (<i>Krakow miastem rowerów</i>) szervezi
Szlovákia (2016)	Nagyszombat (Trnava)	Rendszeres	Idősek otthona Nagyszombat
	Pozsony (Petržalka)		Idősek otthona (Petržalka)
	Pozsony (Ružinov)		Idősek otthona (Ružinov)
	Alsókubin (Dolný Kubín)		Dolný Kubín Brezovec idősek otthona
	Nitra		Borinka Alzheimer központ
	Poprád		Poprád idősek otthona
	Pozsony (Partizánska)		Nincsen információ

Forrás: Saját szerkesztés

A visegrádi országok közül hazánk utolsóként csatlakozott a CWA közösséghez. A kezdeményezést Magyarországon Gui Angéla, az *Egy Vérből Vagyunk Alapítvány* alapítója honosította meg *Biciklivel Kortalanul Magyarország*⁵ néven 2025 júliusában. Ezen társadalmi innováció a Széchenyi Egyetem, az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ és a Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem támogatásával valósult meg. A program jelenleg még pilot üzemmódban működik, és az első tapasztalatokat gyűjtik. Magyarországon elsőként Győr városában valósult meg a Kálóczy téri Idősek Otthonának lakóit vonták be a programba, és a Széchenyi István Egyetem is szerepet vállalt a kezdeményezésben, hiszen a támogatásával tudták megvásárolni a riksát. Győrben, 2025 szeptemberétől a Széchenyi István Egyetem saját kollégái körében online toborzást tartott, hogy minél többen csatlakozzanak ehhez a projekthez, vegyenek részt a pilótaképzésen, szálljanak nyeregbe és legyenek részesei ennek a társadalmi innovációnak.⁶

2025 őszén további városokban is elindult a kezdeményezés, így szeptemberben megalakultak a Biciklivel Kortalanul Budapest járatok egyrészt a Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthon / Sztéhló Gábor Evangélikus Szeretetszolgálat valamint a Kőbányai Önkormányzat Idősek Otthona / Szivárvány Nonprofit Kft. keretében. A vidéki városok között a társadalmi innovációban eddig is jeleskedő Gödöllő városában (Kézai, 2024) valósult meg a *Biciklivel Kortalanul Gödöllő* program a Fővárosi Önkormányzat Gödöllői Idősek Otthonában, valamint Nyíregyházán a *Biciklivel Kortalanul Nyíregyháza* program, bevonva a Nyíregyháza Városi Református Egyházközség Szivárvány Idősek Otthona lakóit. Idővel további helyszínek bevonását is tervezi a kezdeményezés magyar megálmodója (Forrás: Gui Angélával készült interjú, 2025. augusztus).

7. ábra: Az első „Biciklivel Kortalanul Magyarország” riksa

Forrás: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=122115843404878739&set=pb.61576362184968.-2207520000>

5 A magyar kezdeményezés saját honlapja elérhető az alábbi oldalon: <https://biciklivelkortalanul.hu/>

6 Széchenyi István Egyetem. (n.d.). Social responsibility: Cycling Without Age programme launched in Hungary with support of SZE. <https://admissions.sze.hu/social-responsibility-cycling-without-age-programme-launched-in-hungary-with-support-of-sze> (Léptetés dátuma 2025. szeptember 12.)

Következtetések

Idősödő társadalmunkban a mobilitás és a társadalmi interakciók megőrzésére kínál megoldást a külföldön már bevált joggyakorlat, a CWA kezdeményezés. A társadalmi innováció egyik legfontosabb célja az idősebb generáció elszeparáltsága és elmagányosodása elleni küzdelem, ezért elektromos riksa kerékpáron utaztatják annak tagjait, bevonva őket a tágabb környezetük, vagyis a város életébe. Ugyanakkor szintén kiemelt feladata, hogy összekösse a különböző generációkat, mivel a programban a képzett „pilóták” a fiatalabb generáció tagjai, akik riksavezetőként önkéntes alapon vesznek részt a programban. Az idős generáció tagjai a kerékpárút során megosztják tapasztalataikat, történeteiket, tudásukat a fiatal pilótákkal, így a folyamat során mindkét generáció tagjai pozitív élményekkel gazdagodnak. Ugyanakkor az út során mesélt történetek révén létrejön a generációk közötti tudásátadás, tudásmegőrzés.

A *Biciklivel Kortalanul* mobilitási program hasznos joggyakorlatként szolgálhat a szakemberek és településvezetők számára. Beépíthetik és adaptálhatják saját településük idősügyi stratégiájába, ugyanakkor bevonhatják a fiatalabb generáció tagjait is a kezdeményezés megvalósításába, így saját településükön is hidat képezve a generációk között.

A kutatás korlátai között érdemes megemlíteni, hogy habár a tanulmány értékes összefoglalást nyújt a CWA kezdeményezésről, több korlátot is figyelembe kell venni vele kapcsolatban. A kutatás alapjául kizárólag az EBSCO, Google Scholar és Scopus adatbázisok szolgáltak, illetve az angol nyelvű publikációkra történő szűkítés következtében előfordulhat, hogy releváns regionális vagy más nyelvű kutatások kimaradtak. További korlát, hogy a CWA Magyarországon még új, induló társadalmi innováció, ezért releváns, hosszú távú tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre. Éppen ezért fontos a jelenséget tovább vizsgálni.

A jövőbeli kutatási irányok tekintetében egy lehetséges irányvonal a program elterjedését követően megvizsgálni, hogy a program által generált eredmények Magyarországon is létrejönnek-e a különböző egyéni, csoport és társadalmi szinteken. Érdemes ugyanakkor feltárni, hogy mely települések tudják sikeresen adaptálni a kezdeményezést az idősügyi stratégiájukban, illetve hosszú távon milyen eredményeket érnek el annak alkalmazásával. Egy másik lehetséges kutatási szempont lehet longitudinálisan, valamint területileg (a V4 országokra) is kiterjeszteni a kutatást.

Irodalom

Ahrensberg, H., Eghøj, M., Rasmussen, M., Jørgensen, A., Toftager, M., & Petersen, C.B. (2025): Life Satisfaction and Mood Assessment of Danish Nursing Home Residents' Participation in Cycling Without Age: A Pre/Post 16-to 20-Week Evaluation. *Journal of gerontological nursing*, 1-8. <https://doi.org/10.3928/00989134-20250505-03>

- Bartal, A. M. (2021): A Nemzeti Önkéntes Stratégia (2012-2020) mérlege, eredmények, adósságok. In: Bartal, A. M. (Ed.). *Önkéntes szemle. 1.*(3), 3-20.
<https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.3-20>
- Battista, C., Lancellotti, L., Lavoie, K., Hansen, P., & Hanlan, J. (2023): *Reevaluation of Cycling Without Age IT Strategy*. <https://digital.wpi.edu/downloads/nc580r13n>
- Christensen, K., Doblhammer, G., Rau, R., & Vaupel, J. W. (2009): Ageing populations: the challenges ahead. *The Lancet*, 374(9696), 1196-1208.
- Cyarto, E. V., Dickins, M., Meyer, C., & Lowthian, J. A. (2022): Cycling Without Age: An Australian residential aged care home experience. *Australasian journal on ageing*, 41(3), e249-e256.
<https://doi.org/10.1111/ajag.13114>
- Dahlberg, L., McKee, K. J., Frank, A., & Naseer, M. (2022). A systematic review of longitudinal risk factors for loneliness in older adults. *Aging & mental health* 26(2). 225-249.
<https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1876638>
- Daw, W (2021): *Developing a Resource Page for Cycling Without Age Chapters within the United States* (Bachelor thesis, Worcester Polytechnic Institute). <https://digital.wpi.edu/downloads/w66346742>
- Edwards-Schachter, M., & Wallace, M. L. (2017): Shaken, but not stirred: Sixty Years of Defining Social Innovation. *Technological Forecasting and Social Change*, 119, 64–79.
<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2017.03.012>
- Faragó, T (2015): A Fenntartható Fejlődés – Új ENSZ Programja. *Greenfo*. <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/greenfo.hu/wp-media-folder-greenfo/wp-content/uploads/dokumentumtar/a-fenntarthato-fejlodes-uj-ensz-programja.pdf> (letöltés dátuma: 2015. november 3.)
- Fuglsang, L., Hansen, A. V., & Scupola, A. (2019): Danish case-studies report: Case study report. In *Empirical approach to value co-creation in public services: Structural transformations* (EU-H2020 Co-VAL, Deliverable 6.1, pp. 197–285). European Commission.
- Gábel, D. (2023): Társadalmi innováció a hazai intézményi idősellátásban (esettanulmány). *Szociológiai Szemle*, 33(3), 34-52. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2023.3.2>
- Gow, A. J., Bell, C., & Biggar, J. (2019): *Cycling Without Age-Evaluation Report 2018*. https://researchportal.hw.ac.uk/files/103654606/Gow_2019_Cycling_Without_Age_-_Evaluation_Report_2018.pdf
- Gow, A. J., Bell, C., & Gray, R. (2020): *Cycling Without Age-Research and Evaluation Report 2019/20*. https://researchportal.hw.ac.uk/files/103654617/Gow_2020_Cycling_Without_Age_-_Research_and_Evaluation_Report_2019-20.pdf
- Gravely, E., Dutta, P., Vithyananthan, M., & David, K. (2019): *Starting and operating a Cycling Without Age chapter in a care facility*. McMaster University. <https://macsphere.mcmaster.ca/bitstream/11375/24570/1/McMaster%20Research%20Shop%20Report%20-%20Cycling%20Without%20Age.pdf>
- Gray, R., & Gow, A. J.. (2020): Cycling without age: Assessing the impact of a cycling-based initiative on mood and wellbeing. *Gerontology and Geriatric Medicine*, 6, 2333721420946638.
<https://doi.org/10.1177/2333721420946638>

- Gray, R., Faraghat, S., & Gow, A. J. (2022): Assessing emotional expressions during a cycling-based initiative for older care home residents using video-based recordings. *Gerontology and Geriatric Medicine*, 8, <https://doi.org/10.1177/23337214221099689>
- Jørgensen, A., Petersen, C. B., Eghøj, M., & Toftager, M. (2021): When movement moves: study protocol for a multi-method pre/post evaluation study of two programmes; the danish team twin and cycling without age. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(19), <https://doi.org/10.3390/ijerph181910008>
- Kaufman, N., Zecevic, A., Christensen, S., & Cotnam, V. (2021): What is known about Cycling Without Age: A Scoping Literature Review. *Innovation in Aging*, 5, 880-880. <https://doi.org/10.1093/geroni/igab046.3204>
- Kenesei, Z., Kiss, K., Kolos, K., Kovács, E., Michalkó, G., & Sziva, I. (2019): Idősödő társadalmak mint a társadalmi innováció motorjai. *Magyar Tudomány*, 180 (7). pp. 1017-1024. <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.7.9>
- Kézai, P.K. (2024): Fenntartható iskolába járás Magyarországon. *Civil Szemle*, 21(1), 71-89. <https://doi.org/10.62560/csz.2024.01.05>
- Kocziszky, G., Veresné Somosi, M., & Balaton, K. (2017): A társadalmi innováció vizsgálatának tapasztalatai és fejlesztési lehetőségei. *Vezetéstudomány*, 48(6-7), 15-19. <https://core.ac.uk/download/pdf/85128978.pdf>
- Kohli, N., Chawla, S. K., Banerjee, A., & Srinete, T. P. (2020): Ageing in developing societies: Issues and challenges. *Psychology and Developing Societies*, 32(2), 153-175. <https://doi.org/10.1177/0971333620943408>
- Krizek, K.J. (2018): Measuring the wind through your hair? Unravelling the positive utility of bicycle travel. *Research in Transportation Business & Management*, 29, 71-76. <https://doi.org/10.1016/j.rtbm.2019.01.001>
- Lange, S. K., Stig, M. H., Eghøj, M., & Petersen, C. B. (2024): Can we steer nursing home residents away from loneliness? A qualitative study of Cycling Without Age. *Geriatrics*, 9(4), 88. <https://doi.org/10.3390/geriatrics9040088>
- Lassen, A.J. (2019): Agencements of reanimation: facilitating an active old age through Danish co-creation initiatives. *Anthropology and Aging*, 40(2), 23. <https://doi.org/10.5195/aa.2019.166>
- Lassen, A. J., & Moreira, T. (2020): New bikes for the old: Materialisations of active ageing. *Science & Technology Studies*, 33(3), 39-56. <https://doi.org/10.23987/sts.77239>
- Marton, Á. (2018): Az idősödés problémaköre az Európai Unióban. *Európai Tükör*, 21(1), 59-79. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/eumirror/article/view/1254>
- McNiel, P. (2019): Cycling Without Age: An Innovative Program to Improve the Quality of Life for Older Adults. In *Conference on Health and Active Transportation* (p. 158). <https://onlinepubs.trb.org/onlinepubs/circulars/ec264.pdf>
- McNiel, P., & Westphal, J. (2020): Cycling without age program: The impact for residents in long-term care. *Western journal of nursing research*, 42(9), 728-735. <https://doi.org/10.1177/0193945919885130>

- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The PRISMA Group. (2009): Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *PLoS Medicine*, 6(7), e1000097. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Parviainen, J. (2021): Kinetic values, mobility (in) equalities, and ageing in smart urban environments. *Ethical theory and moral practice*, 24(5), 1139-1153. <https://doi.org/10.1007/s10677-021-10249-6>
- Puyané, M., Chabrera, C., Camón, E., & Cabrera, E. (2025): Uncovering the impact of loneliness in ageing populations: a comprehensive scoping review. *BMC geriatrics*, 25(1), 244. <https://doi.org/10.1186/s12877-025-05846-4>
- Szanyi-Nagy, S., & Vaskövi, Á. (2021): Hogyan élnek az európai nyugdíjasok? Egyéni szintű különbségek vizsgálata SHARE-adatok alapján. *Közgazdasági Szemle*, 68(12), 1336-1369. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2021.12.1336>
- Vajda, K. (2022): A magyarországi idősek nappali ellátásának helyzete: Igények és lehetőségek a szolgáltatás szervezésében [The Situation of Day Care for Elderly People in Hungary: Needs and Opportunities in Organizing Care]. *Máltai Tanulmányok. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Tudományos Folyóirata*, 4(4), 12-29. <https://doi.org/10.56699/MT.2022.4.2>
- Winsky, N., & Onusseit, C. (2025): The Rickshaw as In-Between: Heterotopias and Social Participation in Aging. *Population, Space and Place*, 31(6), e70068. <https://doi.org/10.1002/psp.70068>
- Wolff, J., & de Shalit, A. (2023): *City of equals* (p. 225). Oxford University Press.

Internetes források

- Biciklivel kortalanul. (n.d.). *Biciklivel kortalanul*. <https://biciklivelkortalanul.hu/> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- Bicyklovanie neobmedzené vekom. (n.d.). Bicyklovanie neobmedzené vekom. <https://www.bicyklovanieneobmedzenevekom.sk/> (Letöltve: 2025. november 3.)
- Cycling Without Age. (n.d.-a). *Cycling Without Age*. <https://cyclingwithoutage.org> (Letöltve: 2025. október 10.)
- Cycling Without Age. (n.d.-b). *Map of World*. <https://cyclingwithoutage.ca/map-of-world/> (Letöltve: 2025. november 3.)
- Eurostat. (2025a). *Population structure indicators at national level*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjanind_custom_11304223/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=7580cbc3-d74f-4df0-af56-d04bbd4b8975 https://doi.org/10.2908/DEMO_PJANIND (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- Eurostat. (2025b). *Demography of Europe – 2025 edition*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2025#about-publication> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- Eurostat. (2025c). *Population structure*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2025#population-structure> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)

- Idősügyi Nemzeti Stratégia. (2009). 81/2009. (X. 2.) OGY *határozat az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról*. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a09h0081.OGY> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- Kolem na kole. (2021). *Dnes jeden projekt*. <https://kolemnakole.substack.com/p/dnes-jeden-projekt> (Letöltve: 2025. november 3.)
- Magyar ENSZ Társaság. (2025). *Fenntartható fejlődési célok*. <http://menszt.hu/ensz-4/fenntarthato-fejlodesi-celok/> (Letöltve: 2025. október 10.)
- Széchenyi István Egyetem. (n.d.). *Social responsibility: Cycling Without Age programme launched in Hungary with support of SZE*. <https://admissions.sze.hu/social-responsibility-cycling-without-age-programme-launched-in-hungary-with-support-of-sze> (Letöltve: 2025. szeptember 12.)
- UN. (2019). *UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action*. <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2017). *World population ageing 2017: Highlights* (ST/ESA/SER.A/397). United Nations. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_uHighlights.pdf (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2019). *World population ageing 2019: Highlights* (ST/ESA/SER.A/430). United Nations. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf> (Letöltve: 2025. szeptember 10.)
- Facebook. (n.d.). Photograph. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=122115843404878739&set=pb.61576362184968.-2207520000> (Letöltve: 2025. szeptember 12.)

AZ IDŐSKORI EGÉSZSÉGMAGATARTÁS ÉS A KÖZÖSSÉGI PREVENCIÓ REGIONÁLIS DIMENZIÓI MAGYARORSZÁGON, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPÉRE

Orbán Gyöngyi – Kovácsné Tóth Ágnes

Bevezetés

A magyar társadalom demográfiai struktúrája az elmúlt évtizedekben jelentős átalakuláson ment keresztül, amelynek egyik legmarkánsabb vonása a népesség gyors ütemű előregedése. A 65 éves és annál idősebb korcsoport aránya a populációban 2023-ban meghaladta a 21%-ot, és a demográfiai előrejelzések szerint 2050-re elérheti, sőt meghaladhatja a 30%-ot is (KSH, 2023). E folyamat nem kizárólag Magyarországra jellemző, hanem az európai és globális demográfiai trendekbe illeszkedik; ugyanakkor hazánk esetében különösen kedvezőtlen következményekkel jár, tekintettel arra, hogy a populációs öregedéshez viszonylag rossz egészségi állapot és az egészségben eltöltött várható élettartam alacsony szintje társul.

A társadalom idősödésének hatásai messze túlmutatnak a szűken értelmezett egészségügyi problémák körén. Az aktív korú népesség arányának csökkenése, a munkaerőpiaci részvétel visszaesése, a nyugdíjrendszer hosszú távú fenntarthatósági kihívásai, valamint az egészségügyi és szociális ellátórendszerek kapacitáskorlátoi egyaránt jelzik, hogy a jelenség komplex, interdiszciplináris elemzést igényel (OECD, 2021). A WHO „aktív idősödés” koncepciója hangsúlyozza, hogy az idős kor társadalmi megítélése és egyéni megélése alapvetően a fizikai és mentális egészség, a társadalmi részvétel, valamint a biztonság hármas dimenziójának

egyensúlyától függ. E három pillér együttesen teszi lehetővé, hogy az idősödés ne kizárólag társadalmi kihívásként, hanem potenciális erőforrásként is értelmezhető legyen (WHO, 2019).

Magyarországon az időskori egészségi állapot jelentős regionális különbségeket mutat. Az észak-magyarországi és dél-dunántúli térségek lakói jellemzően rövidebb ideig élnek egészségben, mint a nyugat-dunántúli régióban élők (Jakab, 2021). Az eltérések mögött komplex tényezők húzódnak: a gazdasági fejlettség különbségei, az egészségügyi infrastruktúra eltérő színvonala, valamint az életmódbeli és közösségi sajátosságok. A régiók közötti egyenlőtlenségek mérséklése csak több szektor – egészségügy, önkormányzati szféra, civil társadalom – összehangolt fellépésével valósítható meg. Az idősödő társadalom kihívásaira adott válaszok tehát nem értelmezhetők kizárólag az állami vagy egészségügyi ellátórendszer keretein belül. A helyi közösségekben jelen lévő civil szervezetek olyan közvetítő és megtartó erővel bírnak, ami egyre fontosabbá teszi őket az idősek életminőségének javításában. A civil társadalom szervezetei – legyen szó nyugdíjasklubokról, rekreációs egyesületekről, egészségfejlesztő alapítványokról vagy kulturális közösségekről – képesek közvetlen, bizalmon alapuló kapcsolatot kialakítani azokkal a társadalmi csoportokkal, amelyeket a formális intézmények egyre nehezebben szólítanak meg. Rugalmas működésük, helyismeretük és közösségépítő kapacitásuk lehetővé teszi, hogy gyorsan reagáljanak a lokális szükségletekre, és olyan prevenciók, rekreációk vagy támogató programokat valósítsanak meg, amelyek közvetlenül hozzájárulnak a fizikai aktivitás növeléséhez, a társas izoláció csökkentéséhez és a mentális jóllét erősítéséhez. A civil szervezetek szerepe ezért nem pusztán kiegészítő tényezőként értelmezhető az idősödő társadalom kihívásaira adott válaszok között, hanem olyan strukturális jelentőséggel bíró erőforrásként, amely nélkül az aktív idősödésre irányuló szakpolitikai és közösségi stratégiák nem valósíthatók meg fenntartható módon. Kiemelt relevanciájuk abból fakad, hogy közvetlen és folyamatos jelenlétet biztosítanak a helyi közösségekben, továbbá képesek olyan alulról szerveződő, rugalmasan adaptálható beavatkozások kidolgozására és működtetésére, amelyek érzékenyen reagálnak a térségi szükségletekre. E tevékenységeik révén érdemben hozzájárulnak az időskori társas kapcsolatok megerősítéséhez, a szociális izoláció mérsékléséhez, valamint az egészségtudatosság és az egészségmagatartás pozitív irányú alakításához (Kákai, 2021).

A jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a 65 év felettiiek egészségmagatartási mintázatainak egyes szegmenseit, különös tekintettel a regionális különbségekre és a civil szervezetek közvetítő szerepére. Az elemzés egyrészt feltárja a főbb rizikómagatartásokat – dohányzás, alkoholfogyasztás, mozgáshiány, egészségtelen táplálkozás –, másrészt rámutat arra, hogy a közösségi és civil beavatkozások miként járulhatnak hozzá az életminőség javításához. A kutatás gyakorlati relevanciája abban áll, hogy olyan prevenciók és egészségfejlesztő programok kidolgozásához nyújt alapot, amelyek csökkenthetik az egészségi egyenlőtlenségeket, előmozdítják az aktív idősödést, és hozzájárulhatnak a társadalmi kohézió erősítéséhez. Újszerűsége pedig éppen abban rejlik, hogy az időskorúak egészségmagatartásának

vizsgálatát kiegészíti a civil társadalom közvetítő és közösségformáló funkcióinak értelmezésével, rávilágítva arra, hogy a különböző régiók egészségi mutatói és civil szféra aktivitása között szoros és érdemi összefüggések figyelhetők meg.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 Fogalmi keretek és definíciók

A tanulmány értelmezési keretének egyértelműsítése érdekében szükséges röviden tisztázni a nonprofit szektor és a civil szervezet fogalmát. A nonprofit szektor alatt a jelen elemzés a jogi értelemben formalizált, nyilvántartott szervezetek körét érti, amelyek elsődleges célja nem a profitszerzés, a bevételeiket alaptevékenységük megvalósítására fordítják és amelyekre vonatkozóan országos statisztikai adatok állnak rendelkezésre (KSH, 2023; Nárai, 2007). A civil szervezet fogalma ezzel szemben tágabb értelmezésben jelenik meg, és magában foglalja mindazon formális és informális közösségi kezdeményezéseket, amelyek helyi társadalmi szükségletekre reagálnak, közösségi részvételt szerveznek, és szerepet vállalnak az életminőség, illetve az egészségmagatartás alakításában (Nárai, 2007; Kákai, 2021).

A tanulmány empirikus elemzése elsősorban a formalizált nonprofit szervezetekre vonatkozó statisztikai adatokra épül, ugyanakkor az értelmezési keret kiterjed a civil szféra informális dimenzióira is, különösen az időskori közösségi aktivitás és közösségi egészségfejlesztés vizsgálata során.

2.2 A civil szervezetek szerepe az idősödő társadalmakban és az egészségfejlesztésben

A nemzetközi szakirodalom egyre hangsúlyosabban vizsgálja a civil szervezetek jelentőségét az idősödő társadalmak egészségfejlesztési és prevenciós folyamataiban. A helyi közösségekben működő, alulról szerveződő civil szereplők olyan társadalmi erőforrást képeznek, amely képes kiegészíteni a formális ellátórendszerek kapacitását (WHO, 2019; OECD, 2021). Emberközeli működésük, önkéntes bázisuk és rugalmas szervezeti struktúrájuk révén az idősök számára személyre szabott, biztonságos és motiváló programokat biztosítanak.

A kutatások egyértelműen jelzik, hogy a civil társadalom erős jelenléte kedvező társas beágyazottsággal, alacsonyabb arányú magányossággal és magasabb közösségi részvétellel jár együtt (Eurostat, 2022). A civil szervezetek által működtetett sport-, rekreációs és kulturális programok bizonyítottan hozzájárulnak a fizikai aktivitás fenntartásához, a depressziós tünetek enyhítéséhez és a társas hálózatok bővítéséhez (United Nations, 2020). Bizalmi kapcsolatrendszerük révén képesek

olyan kommunikációs csatornákat működtetni, amelyek ösztönzik az időseket az életmódváltó programokban való részvételre, és csökkentik a formális egészségügyi rendszerrel szembeni bizonytalanságot (Kákai, 2021).

A regionális egyenlőtlenségek vizsgálata rámutat arra, hogy a civil aktivitás magasabb szintje összefügg az egészségi mutatók kedvezőbb alakulásával. A Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon nagyobb az egészségfejlesztési projektek száma és a közösségi részvétel intenzitása, mint az észak-magyarországi vagy dél-dunántúli régiókban (Jakab, 2021). Mindez arra utal, hogy a civil szervezetek nem csupán kiegészítő szereplők, hanem strukturális fontosságú tényezők az aktív idősödés támogatásában, a társadalmi részvétel erősítésében és az életminőségi egyenlőtlenségek mérséklésében.

2.3 Az idősödő társadalom nemzetközi kontextusa

Az idősödés a 21. század egyik legjelentősebb globális demográfiai folyamata, amely minden kontinensen megfigyelhető. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (United Nations, 2020) előrejelzése szerint 2050-re a világ népességének közel 16%-a lesz 65 év feletti, ami abszolút számokban meghaladja az 1,6 milliárd főt. Európa a világ egyik leginkább idősödő kontinense: az előrejelzések alapján a lakosság több, mint egynegyede tartozik majd a 65 év feletti korosztályhoz. Ez a tendencia jelentős kihívást jelent az egészségügyi és szociális ellátórendszerek számára, de hatással van a nyugdíjrendszer fenntarthatóságára, a gazdasági növekedésre és a társadalmi kohézióra is.

A WHO „Healthy Ageing” keretrendszere hangsúlyozza, hogy az idősödés folyamatát nem lehet pusztán egészségügyi problémaként kezelni: a fizikai, pszichés és társadalmi dimenziók együttesen határozzák meg az időskori jóllétet. Az aktív idősödés fogalma magában foglalja a lehetőséget a fizikai aktivitásra, a társadalmi részvételre, a biztonságos környezetben való életre, valamint az autonómia megőrzésére. A nemzetközi kutatások rendre rámutatnak, hogy azokban az országokban, ahol nagyobb hangsúlyt helyeznek a közösségi programokra és az idősek bevonására, kedvezőbb mutatókat találunk az életminőség és a funkcionális képességek megőrzése terén (OECD, 2021; Eurostat, 2022).

Számos longitudinális vizsgálat, például a SHARE (Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe) vagy a HRS (Health and Retirement Study) bizonyítja, hogy a rendszeres fizikai aktivitás, a kiegyensúlyozott táplálkozás és a társas beágyazottság védőfaktorként működnek. Ezek csökkentik a multimorbiditás kockázatát, valamint mérséklik a funkcionális hanyatlást. Emellett az önkéntességben és a civil szervezetekben való aktív részvétel nemcsak pszichés előnyökkel jár, hanem a Maslow-féle szükséglethierarchia alapján a „valakihez tartozás” igényének kielégítésével és a társadalmi hasznosság érzésének erősítésén keresztül jelentősen hozzájárul az idősek életminőségének növeléséhez.

2.4 Magyarországi demográfiai és egészségi helyzet

Magyarországon a 65 év felettek aránya 2023-ban meghaladta a 21%-ot, és a Központi Statisztikai Hivatal (2023) prognózisa szerint az arány 2050-re tovább emelkedik. A demográfiai öregedés azonban kedvezőtlen egészségi mutatókkal társul. Az egészségesen várható élettartam tekintetében Magyarország jelentősen elmarad az Európai Unió átlagától. Egy 65 éves magyar férfi átlagosan további 7,5 évet él egészségben, míg a nők esetében ez az érték 9,2 év. Az uniós átlag ezzel szemben 10,4, illetve 11,8 év (Eurostat, 2022).

Számos hazai szakirodalom kiemeli a regionális különbségek meghatározó szerepét, és több, eddigi kutatási eredmény is rámutatott arra, hogy az észak-magyarországi és dél-dunántúli régiókban élők egészségi állapota lényegesen kedvezőtlenebb, mint a nyugat-dunántúli vagy közép-magyarországi térségekben élőké. A különbségek mögött társadalmi-gazdasági tényezők (jövedelmi szint, iskolázottság), az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, valamint a közösségi és civil aktivitás eltérő szintje áll.

Az idősödés hazai vonatkozásait vizsgálva több empirikus bizonyíték is alátámasztja, hogy a társas izoláció és a magány kiemelt rizikótényező. A magányos életforma összefügg a depresszió magasabb arányával, a kognitív hanyatlással és a mortalitás fokozott kockázatával (KSH, 2020; OECD, 2021). E tényezők ellensúlyozásában a közösségi programok, civil kezdeményezések és a nyugdíjasklubok, kulturális rendezvények fontos szerepet játszanak.

A szakirodalmi áttekintés egyértelműen jelzi, hogy az idősödés kérdésköre összetett társadalmi kihívás. Az idősök egészségi állapotát nem pusztán az egészségügyi ellátás minősége, hanem az életmód, a társadalmi beágyazottság és a közösségi aktivitás is befolyásolja. Magyarországon a nemzetközi átlagtól elmaradó egészségesen várható élettartam, valamint a régiók közötti egészségi különbségek indokoltá teszik, hogy a civil szervezetek szerepét kiemelt figyelemmel vizsgáljuk az egészségfejlesztés és a prevenció területén.

3. Módszertan

A tanulmány célja kettős:

1. Másodlagos adatalemzéssel feltárni a nonprofit szervezetek megoszlását és tevékenységi körét. A kutatás különös hangsúlyt helyez arra, hogy a civil szektor intézményes és informális formái milyen szerepet töltenek be az idősök fizikai aktivitásának, társas kapcsolatainak, egészség tudatos magatartásának támogatásában és a közösségi egészségfejlesztési lehetőségekben.
2. Kérdőíves módszerrel vizsgálni a 65 év feletti népesség egészségmagatartásának nemek szerinti mintázatát.

A vizsgálat az alábbi hipotézisre és kutatási kérdésre keres választ:

1. A civil szervezetek száma és tevékenységi struktúrája kedvező feltételeket teremt az időskorú népesség egészségtudatosságának növeléséhez és a közösségfejlesztéshez.
2. Milyen egészségmagatartási szokások (dohányzás, alkoholfogyasztás, táplálkozás, fizikai aktivitás, önértékelt egészség) jellemzik a 65 év feletti korosztályt?

3.1 Eredmények a nonprofit szervezetek számának és működési területének megoszlása

A másodlagos adatelemzésből levont következtetések a következők. A nonprofit szervezetek számának alakulását bemutató adatok a Központi Statisztikai Hivatal hivatalos statisztikai adatbázisán alapulnak, amely a Magyarországon bejegyzett és működő formalizált nonprofit szervezetek éves nyilvántartását tartalmazza. A KSH módszertana szerint nonprofit szervezetnek minősülnek mindazon jogi személyiséggel rendelkező szervezetek, amelyek elsődleges célja nem a profitszerzés, és bevételeiket az alaptevékenységük megvalósítására fordítják. Ide tartoznak többek között az alapítványok, az egyesületek, valamint a társas nonprofit szervezetek. A jelen tanulmányban közölt adatok kizárólag ezen formalizált, jogi keretek között működő nonprofit szervezeteket számszerűsítik, mivel ezek esetében áll rendelkezésre hosszú idősoros, országosan összehasonlítható statisztikai adat. Ennek megfelelően az 1. ábra a 2005 és 2024 közötti időszakban működő alapítványok és társas nonprofit szervezetek számának alakulását mutatja be. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a nonprofit szektor statisztikai lehatárolása nem fedi le teljes körűen a civil aktivitás egészét. A választott kutatási téma szempontjából releváns közösségi formák – például a nyugdíjasklubok, informális idősközösségek, alkalmi civil kezdeményezések – jelentős része nem rendelkezik önálló jogi személyiséggel, és gyakran önkormányzati, egyházi vagy intézményi keretek között, illetve teljesen informális módon működnek. Ezek a szerveződési formák a hivatalos statisztikákban nem jelennek meg, ugyanakkor a helyi közösségi élet és az idősek egészségmagatartása szempontjából érdemi szerepet töltenek be. A táblázatban szereplő adatok ezért nem a civil aktivitás teljességét, hanem annak formalizált intézményi hátterét tükrözik. A nonprofit szervezetek számának és szerkezeti alakulásának bemutatása ebben az értelemben olyan strukturális indikátorként értelmezhető, amely a közösségi és egészségfejlesztő programok intézményesített kereteinek térbeli és időbeli változására utal, ugyanakkor nem zárja ki az informális civil kezdeményezések jelentőségét.

1. ábra: Nonprofit szervezetek számának alakulása (db) (saját készítésű ábra)

Év	Alapítványok száma	Társas nonprofit szervezetek száma	Összesen
2005	22 255	34 439	56 694
2006	22 464	35 778	58 242
2007	23 732	38 675	62 407
2008	24 096	40 829	64 925
2009	23 667	42 478	66 145
2010	23 456	41 531	64 987
2011	23 236	42 325	65 561
2012	22 965	42 290	65 255
2013	22 500	42 042	64 542
2014	21 954	41 940	63 894
2015	21 044	41 108	62 152
2016	20 643	40 973	61 616
2017	19 927	41 224	61 151
2018	20 235	41 256	61 491
2019	19 874	41 016	60 890
2020	19 689	40 984	60 673
2021	19 724	41 310	61 034
2022	19 196	41 682	60 878
2023	19 193	41 883	61 076
2024	19 600	42 503	62 103

A KSH adatai alapján a nonprofit szervezetek száma 2005 és 2009 között folyamatos növekedést mutatott, amely időszak a szervezetalapítások intenzív hullámával jellemezhető. A 2010-et követő években azonban a szervezetszám növekedése megtorpant, majd mérsékelt csökkenés és stagnálás vált jellemzővé. Ez a tendencia nem a civil szektor „telítettségével” magyarázható, hanem sokkal inkább strukturális és intézményi tényezőkkel: az inaktív szervezetek bírósági törlésével, a finanszírozási feltételek átalakulásával, valamint a működési kapacitással nem rendelkező szervezetek

fokozatos kiesésével. Fontos kiemelni, hogy a szervezetszám stabilizálódása nem jelenti a civil aktivitás visszaesését. A KSH adatai szerint évente továbbra is több ezer új nonprofit szervezet alakul, miközben párhuzamosan zajlik a korábban létrejött, de tényleges tevékenységet nem folytató szervezetek megszűnése. A nonprofit szektor alakulását ezért nem lineáris növekedésként, hanem folyamatos megújulási és szelekciós folyamatként érdemes értelmezni, amelyben a szervezetszám relatív stabilitása mögött jelentős belső átrendeződés figyelhető meg (KSH, 2023).

A szervezeti formák megoszlása szerint a nonprofit szektor mintegy egyharmada alapítványként, kétharmada pedig társas nonprofit formában működik. E szervezetek döntő többsége (88%-a) a klasszikus civil szektorhoz tartozik, míg a fennmaradó rész a nonprofit gazdasági társaságokat, köz- és vagyonkezelő alapítványokat, valamint az érdekképviselőket foglalja magában (KSH, 2023). A nonprofit szervezetek számának és működési stabilitásának alakulása több kutatás szerint összefüggésben áll a területi politika döntéseivel és a fejlesztéspolitikai források elosztásával. A hazai és nemzetközi szakirodalom egyaránt rámutat arra, hogy a fejlesztési programok – így különösen a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP), az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP), valamint a LEADER típusú közösségi kezdeményezések – nem csupán projektfinanszírozást biztosítanak, hanem közvetetten befolyásolják a civil szervezetek infrastrukturális hátterét, humán erőforrásait és hosszabb távú működési kapacitását is (Nárai, 2007; Kákai, 2021).

Empirikus adatok alapján megfigyelhető, hogy a fejlettebb térségekben – ahol a pályázati aktivitás, az önkormányzati együttműködések és az intézményi kapacitások erősebbek – a civil szervezetek fennmaradása és programkínálata stabilabb. Ezzel szemben a periférikus térségekben a forráshiány, a szervezeti kapacitások korlátozottsága és az alacsonyabb pályázati részvétel gyakran gátolja a nonprofit szektor dinamikus fejlődését. A nonprofit szektor területi különbségei ebben az értelemben nem önálló jelenséggént, hanem a regionális fejlettség, az intézményi környezet és a helyi társadalmi tőke eltérő szintjeinek lenyomataként értelmezhetők (Jakab, 2021). Mindez különösen releváns az idősok számára elérhető közösségi és egészségfejlesztő programok szempontjából, mivel a civil szervezetek működési kapacitásának térbeli különbségei közvetlenül befolyásolják a prevenció, rekreáció és közösségi szolgáltatások hozzáférhetőségét és minőségét.

A civil és nonprofit szektor tevékenységi struktúrája rendkívül sokszínű, magában foglalja többek között a kulturális, sport- és szabadidős tevékenységeket, az oktatást, a szociális ellátást, az egészségfejlesztést, a környezetvédelmet, valamint a település- és gazdaságfejlesztési, illetve érdekképviselői funkciókat. A KSH tevékenységcsoportosítása alapján a nonprofit szervezetek jelentős része olyan területeken működik, amelyek közvetlen vagy közvetett módon kapcsolódnak a közösségi részvételhez és az életminőség alakításához.

A jelen elemzés nem a civil szektor teljességének bemutatására törekszik, hanem tematikus fókuszot alkalmaz: azokat a tevékenységcsoportokat emeli ki, amelyek a vizsgált téma szempontjából kiemelt jelentőségűek. A kulturális, sport- és

szabadidős szervezetek meghatározó szerepet töltenek be az idősök közösségi aktivitásának és fizikai aktivitásának fenntartásában, míg az oktatási és szociális ellátási profilú civil szervezetek az egészségtudatosság fejlesztéséhez és a sérülékenyebb csoportok eléréséhez járulnak hozzá.

A 2. ábra ennek megfelelően a civil szektor egy releváns, funkcionálisan értelmezhető szeletét mutatja be, amely az idősök számára elérhető közösségi és egészségfejlesztő programok intézményes hátterét tükrözi. A nagyrégiónkénti megoszlás bemutatása így nem a civil szféra teljes spektrumát reprezentálja, hanem annak azon területeit, amelyek az időskori életminőség és egészségmagatartás alakulása szempontjából meghatározóak.

2. ábra: A civil szervezetek tevékenységcsoport szerinti megoszlása nagyrégiónként (db)
(saját készítésű ábra)

	kultúra	sport	szabadidő	oktatás	szociális ellátás	szakmai, gazdasági érdekképviselő
Közép-Magyarország	3280	3174	2467	2772	1754	584
Dunántúl	3306	3621	3696	2189	1431	1232
Alföld és Észak	3418	3671	3930	2846	1913	1117

Közép-Magyarországon a kulturális (3280 szervezet) és sportprofilú szervezetek (3174) egyaránt meghatározóak, míg a szabadidős (2467) és oktatási célú nonprofitok (2772) szintén kiemelkedő számban vannak jelen. A régióra a szolgáltatási szektor erős jelenléte jellemző, amely a szociális ellátással foglalkozó szervezetek magasabb arányában (1754) is tetten érhető. A Dunántúlon különösen magas a sportegyesületek száma (3621), valamint a szabadidős szervezeteké (3696), ami a régió rekreációs és közösségi aktivitásának hagyományait tükrözi. A kulturális nonprofitok száma (3306) is számottevő, miközben az oktatási és szociális szervezetek aránya valamivel alacsonyabb (2189 és 1431). Ugyanakkor a szakmai-érdekképviselői szervezetek erősebb jelenléte (1232) a régió társadalmi-gazdasági fejlettségével függ össze. Az Alföld és Észak régióban minden tevékenységcsoport esetében a legmagasabb számokat találjuk: 3418 kulturális, 3671 sport- és 3930 szabadidős szervezet működik itt. Ez részben a régió népességszámából, részben a jelentős társadalmi bevonhatósággal rendelkező helyi közösségekből adódik. Az oktatási (2846) és szociális ellátási szervezetek (1913) is itt vannak a legnagyobb számban, ami a térség heterogén társadalmi szerkezetére és kiterjedt szükségletprofiljára utal.

A tevékenységcsoport szerinti eloszlás alapján látható, hogy bár a civil szektor súlya minden régióban számottevő, a hangsúlyok különböznek: Közép-Magyarországon

a szolgáltatási profil, a Dunántúlon a rekreációs és sporttevékenység, míg az Alföld és Észak térségében a széles körű közösségi aktivitás dominál. Ezek a területi különbségek a helyi társadalmi tőke, gazdasági háttér és közösségfejlesztő hagyományok eltérő alakulására vezethetők vissza.

Bár a nonprofit szervezetek számának alakulása elsősorban strukturális és statisztikai trendként jelenik meg, a civil szektor változásai közvetlen hatást gyakorolnak az idősök egészségi állapotára és mindennapi életminőségére.

A szakirodalom alapján a 2000-es évek közepén megfigyelhető nonprofit szektorbővülés nem kizárólag a szervezetalapítások számának növekedésével magyarázható, hanem összefüggésbe hozható a helyi közösségi programok, sport- és rekreációs tevékenységek, egészségfejlesztő kezdeményezések, valamint szociális támogatások iránti társadalmi igények erősödésével is (Nárai, 2007; Kákai, 2021). A 2009-et követő időszakban megfigyelhető szervezetszám-stagnálás vagy mérsékelt csökkenés a szakirodalom értelmezése szerint nem a civil aktivitás visszaesését jelenti, hanem inkább a civil szektor működési struktúráinak átrendeződésére és konszolidációjára utal, amely során a hosszabb távon életképes, helyi beágyazottsággal rendelkező szervezetek maradtak fenn (Jakab, 2021).

A civil szervezetek tevékenységi struktúrája – különösen a kulturális, sport-, szabadidős és egészségfejlesztési profilú szervezetek jelentős aránya – a nemzetközi és hazai kutatások szerint kedvező feltételeket teremt az időskorú népesség közösségi aktivitásának, fizikai aktivitásának és társas kapcsolatrendszerének fenntartásához (WHO, 2019; OECD, 2021). E szervezeti típusok jelenléte olyan közösségi környezet kialakulását segíti elő, amely támogathatja az egészségtudatos magatartásformák elterjedését, ugyanakkor nem jelent automatikusan egységes hozzáférést minden térségben.

A regionális különbségek kapcsán a szakirodalom arra hívja fel a figyelmet, hogy a civil aktivitás intenzitása, a programkínálat sokszínűsége és a szervezetek működési kapacitása területenként jelentős eltéréseket mutat. A fejlettebb térségekben jellemzően kedvezőbbek a közösségi programok elérhetőségének feltételei, míg a periférikus térségekben a forráshiány és a szervezeti kapacitások korlátozottsága szűkítheti a részvételi lehetőségeket (Nárai, 2007; Jakab, 2021).

A civil szektor tevékenységi struktúrájának 2023-ra jellemző megoszlása – különösen a kulturális, sport- és szabadidős tevékenységek dominanciája – a szakirodalmi értelmezések szerint összhangban áll az egészségtudatos életmód és az életminőség javítását célzó társadalmi törekvésekkel (WHO, 2019; OECD, 2021). Emellett az oktatási és egészségfejlesztési profilú szervezetek szerepe az egészségmagatartás formálásában és az egészségyegyenlőtlenségek mérséklésében is hangsúlyos, míg a településfejlesztési, gazdaságfejlesztési és környezetvédelmi nonprofitok közvetett módon járulnak hozzá az egészséges életkörnyezet feltételeinek megteremtéséhez.

3.2 Civil szervezetek és közösségi egészségfejlesztés

A civil szektor szerepe az idősök egészségmegőrzésében és életminőségének javításában nélkülözhetetlen. Magyarországon több, mint 60 ezer nonprofit szervezet működik, amelyek közül több ezer kifejezetten az egészségfejlesztés, a szociális támogatás vagy az idősök segítése területén aktív (KSH, 2023). Ezek a szervezetek az állami és önkormányzati szolgáltatások mellett fontos kiegészítő funkciót látnak el, hiszen képesek gyorsan reagálni a helyi közösségek szükségleteire, és rugalmasabb működésük révén személyre szabottabb támogatást nyújtani.

A civil szervezetek többféle módon járulnak hozzá az idősök egészségének támogatásához:

- **Közösségi programok szervezése:** például nyugdíjasklubok, szabadidős sportfoglalkozások, egészségnapok és kulturális rendezvények, amelyek segítik a társas kapcsolatok fenntartását és erősítését.
- **Prevenációs tevékenységek:** szűrővizsgálatok, egészségmegőrző kampányok, életmód-tanácsadások.
- **Önkéntesség és társadalmi részvétel ösztönzése:** idősök bevonása közösségi szolgálatokba, ami növeli a hasznosságérzetet és csökkenti a társas izolációt.
- **Hálózatépítés:** civil szervezetek összekötő szerepet játszanak a lakosság, az önkormányzatok és az egészségügyi intézmények között.

A Győri Egészséges Városok Program (Polgári Szemle, 2019) jó példája annak, hogyan lehet a helyi közösségeket bevonni az idősök egészségének támogatásába. A programban a civil szféra, az önkormányzat és az egészségügyi szolgáltatók együttműködésével valósulnak meg közösségi szűrések, életmódprogramok és önkéntes tevékenységek. Hasonlóan kiemelhető az United Way Kisalföld Önkéntes Centrum tevékenysége, amely a civil hálózatépítésben és a közösségi önkéntesség erősítésében játszik úttörő szerepet (United Way Kisalföld, 2020).

A magyar civil társadalom fejlődése hullámszerű volt az elmúlt három évtizedben, de a Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon a civil aktivitás szintje kifejezetten magas, ami az idősök támogatásában is kézzelfogható előnyökkel jár. Az erős civil jelenlét a régiókban elősegíti a társadalmi részvételt, a közösségi kohéziót és az egészségmagatartás pozitív irányú változásait. A civil szervezetek egyik fontos erőssége, hogy bizalmat építenek. Az idősök gyakran bizalmatlanok az állami intézményekkel szemben, de a helyi, közvetlenül elérhető civil kezdeményezésekhez szívesebben csatlakoznak. Ez különösen fontos az olyan érzékeny témákban, mint a dohányzásról való leszokás, az alkoholfogyasztás mérséklése vagy a pszichés támogatás (Kákai, 2021).

Összességében a szakirodalmi áttekintés alapján láthatjuk, hogy a civil szervezetek nem önálló egészségügyi szereplőként, hanem az egészségfejlesztés és a prevenció interdiszciplináris ökoszisztémájának részeként értelmezhetők, amelyek hozzájárulása az egészségtudatos életmód társadalmi beágyazottságának erősítésében

és a közösségi erőforrások mobilizálásában ragadható meg. A civil szektor nem csupán kiegészítő szerepet tölt be az egészségügyi ellátás mellett, hanem számos esetben innovatív és hatékony alternatívát kínál a prevenció és az egészségfejlesztés területén. A civil kezdeményezések képesek mozgósítani a közösségi erőforrásokat, elősegítik a társadalmi részvételt, és hozzájárulnak az aktív idősödéshez.

3.3 Egészségmagatartás vizsgálatának eredményei

Az egészségtudatosság az időskorúak egészségi állapotának egyik legfontosabb meghatározó tényezője. A nemzetközi és hazai szakirodalom egyaránt alátámasztja, hogy a dohányzás, a túlzott alkoholfogyasztás, a fizikai inaktivitás és az egészségtelen táplálkozás, mint rizikótényezők nagyban hozzájárulnak számos krónikus betegségek (szív- és érrendszeri megbetegedések, cukorbetegség, daganatos betegségek, mozgásszervi megbetegedések) kialakulásához, a meglévő állapot rosszabbodásához vagy fennmaradásához (OECD, 2021).

Magyarországon az időskorú népesség körében a dohányzás aránya bár alacsonyabb, mint a fiatalabb generációknál, még mindig számottevő: a 65 év feletti férfiak közel ötöde, a nők mintegy 10%-a aktív dohányos (KSH, 2023). A túlzott alkoholfogyasztás szintén jelentős probléma, különösen a férfiaknál, akik körében kétszer olyan gyakori, mint a nőknél. Ezek a rizikómagatartások hozzájárulnak ahhoz, hogy az egészségesen várható élettartam hazánkban jelentősen elmarad az uniós átlagtól.

A táplálkozási szokások terén a kutatások azt mutatják, hogy az idősek kevesebb, mint fele fogyaszt napi rendszerességgel friss zöldséget vagy gyümölcsöt, miközben a feldolgozott élelmiszerek aránya meghaladja a 60%-ot (Eurostat, 2022). Az egyoldalú táplálkozás következménye az elhízás, a kettes típusú cukorbetegség és a kardiovaszkuláris betegségek kockázatának növekedése.

A fizikai aktivitás hiánya ugyancsak jelentős egészségügyi kockázatot jelent az időskorú népesség körében. Hazai felmérések szerint a 65 év feletti kevesebb, mint fele végez rendszeres testmozgást heti legalább egy alkalommal, és közel egynegyedük teljesen inaktív (KSH, 2022; Boros, 2020). A mozgáshiány hozzájárul a mozgásszervi betegségek kialakulásához, növeli az elesések és csonttörések kockázatát, valamint összefüggésbe hozható a depresszió és az életminőség romlásának gyakoribb előfordulásával (WHO, 2019; OECD, 2021). A mentális egészség és a szubjektív jóllét az időskorúak életminőségének kulcstényezői. A magány, a társas kapcsolatok hiánya, az özvegyiség és az egyedül élés mind fokozzák a pszichés terhek súlyát. A WHO (2019) szerint társas izoláció mortalitási kockázata azonos nagyságrendű, mint a dohányzás vagy az elhízás. Magyarországon a 65 év feletti népesség körében az önértékelt egészség tekintetében a „közepes” vagy „rossz” kategóriát választók aránya 40% felett van, ami jól jelzi a szubjektív egészségérzet alacsony szintjét.

Ugyanakkor a pozitív példák azt mutatják, hogy a közösségi programokban, sport- vagy kulturális egyesületekben való részvétel jelentős védőhatással bír. Az idősek körében működő nyugdíjasklubok, tánccsoportok, gyógytorna-foglalkozások és civil szervezetek által kínált aktivitások hozzájárulnak a fizikai állapot fenntartásához, a pszichés jóllét javításához és a társas kapcsolatok erősítéséhez. Az ilyen kezdeményezések nem csupán az egyének szintjén hoznak változást, hanem közösségi szinten is elősegítik a társadalmi kohézió erősödését. (Civil Közösségi Szolgáltató Központ Győr, 2024)

Az egészségmagatartás alakulása az időskorúak esetében kettős képet mutat. Egyrészt jelen vannak a káros magatartásformák, amelyek rontják az egészségi állapotot, másrészt viszont a közösségi és civil alapú intervenciók képesek pozitív fordulatot hozni, amennyiben az idősek rendszeres, elérhető és motiváló programokban vehetnek részt.

3.4 Minta és adatgyűjtés

A kutatás alapját egy 726 fős mintán végzett, kérdőíves adatfelvétel képezte. A vizsgálat a Győr-Moson-Sopron vármegye 18 év feletti lakossága körében zajlott. A minta heterogenitása lehetővé tette a különböző életkori csoportok összehasonlítását, ezért a vizsgálat során kiemelt figyelem irányult a 65 év feletti korosztály elemzésére. Ez a csoport összesen 220 főt foglalt magában, amely megfelelő elemszámot biztosított a későbbi statisztikai összehasonlításokhoz és alcsoport-elemzésekhez. A továbbiakban ezt az elemszámot ($n=220$) tekintjük 100%-nak.

A mintavétel során külön figyelmet fordítottunk arra, hogy a civil szervezetekhez, nyugdíjasklubokhoz és helyi közösségi csoportokhoz kapcsolódó személyek megfelelő arányban jelenjenek meg (50-50%). Ennek kettős szerepe volt: egyrészt biztosította a különböző társadalmi rétegek egészségmagatartásának összehasonlíthatóságát, másrészt lehetővé tette, hogy a kutatásban olyan idősek is részt vegyenek, akik elsősorban civil közösségeken keresztül érhetők el.

Az adatgyűjtés 2024 márciusától július végéig zajlott, önkéntes és anonim részvétellel, online kérdőív alkalmazásával. Az online forma kiemelt jelentősége abban állt, hogy a digitálisan kevésbé aktív 65 év felettiek számára a civil szervezetek személyes jelenlétet és technikai segítségnyújtást biztosítottak, amely lehetővé tette a kérdőív sikeres kitöltését. A vizsgálat célpopulációját a vármegye felnőtt lakossága alkotta, és kiemelt szempont volt a 65 év feletti korosztály megfelelő arányának biztosítása. Sajnos az online kitöltési forma önmagában nem garantálta a kívánt elemszám elérését ebben az életkori csoportban, ezért a civil szervezetek személyes elérése és közösségi hálózata bizonyult a leghatékonyabb megoldásnak a válaszadók bevonására. A válaszadási hajlandóságot jelentősen növelte, hogy civil szervezetek, nyugdíjasklubok és helyi közösségi egyesületek vállaltak szerepet a kérdőívek terjesztésében és a résztvevők bevonásában. A civil hálózatok közösségi

beágyazottsága és bizalmi kapcsolatrendszere így nem csupán logisztikai támogatást jelentett, hanem közvetlenül hozzájárult a 65 év feletti korosztály megfelelő arányának kialakításához a mintában.

A kutatás módszertani keretében a kérdőíves adatfelvétel mellett egy kiegészítő, közösségi alapú intervenció elem is megvalósult. Az intervenció eszköz nélküli, csoportos testmozgásra épülő foglalkozásokat foglalt magában, amelyek célja az időskorú résztvevők rendszeres fizikai aktivitásának ösztönzése, valamint a közösségi részvétel és a társas kapcsolatok erősítése volt. A program kialakítása során kiemelt szempontot jelentett az alacsony belépési küszöb, a könnyű hozzáférhetőség és a résztvevők számára biztonságos, életkoruknak megfelelő mozgásformák alkalmazása. Az intervenció megvalósításában helyi civil szervezetek vettek részt. A bevont szervezetek elsősorban sport- és rekreációs profilú egyesületek, valamint közösségi és szociális tevékenységet ellátó nonprofit szervezetek voltak, amelyek korábban is tapasztalattal rendelkeztek idősek számára szervezett programok lebonyolításában. A civil szervezetek közreműködése hozzájárult a résztvevők eléréséhez, a bizalom kialakulásához, valamint a rendszeres részvétel fenntartásához. Az intervenció csoportos formában zajlott, és nem kísérleti vagy kontrollcsoportos módszerrel valósult meg. Hatásvizsgálata statisztikai módszerekkel nem történt; az intervenció tapasztalatai a résztvevői visszajelzésekre épültek. Ezek alapján a foglalkozások nemcsak a fizikai közérzet javulásával jártak együtt, hanem pozitív hatással voltak a pszichés jóllétre és a közösségi élmény megélésére is.

Az intervenció tapasztalatainak összegyűjtése fókuszcsoportos vizsgálattal történt. A fókuszcsoportos megbeszélésre a hathetes mozgásprogram lezárását követően került sor, amelynek célja a résztvevők szubjektív élményeinek, tapasztalatainak és visszajelzéseinek feltárása volt. A fókuszcsoportban részt vevő idősek a mozgásprogram fizikai hatásai mellett a pszichés jóllét, a közösségi élmény és a részvételi motiváció alakulásáról is beszámoltak. A fókuszcsoportos módszer lehetővé tette az intervencióhoz kapcsolódó élmények mélyebb megértését, különös tekintettel a civil szervezetek jelenlétének és közösségi beágyazottságának szerepére a részvétel fenntartásában. Módszertani szempontból az intervenció nem az oksági összefüggések igazolását célozta, hanem annak bemutatását, hogy a civil szervezetek bevonásával megvalósuló, közösségi alapú mozgásprogramok miként illeszkedhetnek az idősek egészségfejlesztését célzó helyi kezdeményezésekhez, és hogyan járulhatnak hozzá a részvétel fenntarthatóságához.

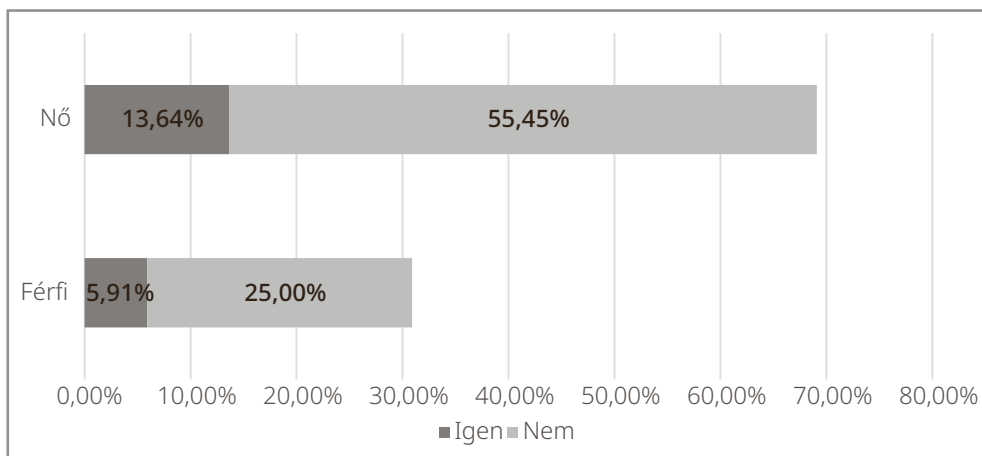
Az eredmények bemutatása során a tanulmány elsősorban leíró statisztikai elemzésre épül. A közölt adatok a vizsgált változók megoszlását és együtt járását szemléltetik. Az elemzés során a nemek szerinti bontás kiemelt szerepet kapott, mivel a szakirodalom szerint a nem alapvető demográfiai változó az egészségmagatartás, a fizikai aktivitás és a közösségi részvétel alakulásában, különösen időskorban. A nemek közötti különbségek bemutatása nem kizárólagos magyarázó tényezőként jelenik meg, hanem olyan értelmezési tengelyként, amely hozzájárul az egészségmagatartási mintázatok árnyaltabb megértéséhez.

3.5 Egészségmagatartási mintázatok a 65 év felettiak körében

A kérdőíves felmérés alapján a 65 év feletti lakosság körében jelentős arányban vannak jelen az egészségkárosító magatartásformák.

- **Dohányzás:** A 3. ábra a dohányzási szokások nemek szerinti megoszlását szemlélteti. A minta 19,55%-a jelölte meg, hogy dohányzik, míg 80,45% nem dohányzik. A női dohányzók abszolút száma magasabb, ami a női válaszadók nagyobb elemszámával magyarázható. $\chi^2=0,03$; $p=0,86$, az eredmények alapján nincs szignifikáns különbség a férfiak és nők dohányzási gyakorisága között.

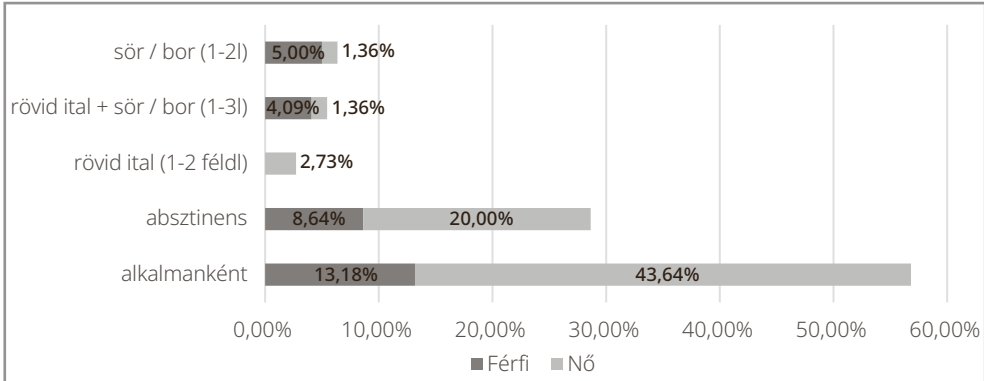
	Férfi	Nő	Összesen
Igen	5,91%	13,64%	19,55%
Nem	25,00%	55,45%	80,45%
Összesen	30,91%	69,09%	100,00%

3. ábra: Dohányzási szokások (fő) (n=220 fő) (saját készítésű ábra)

- **Alkoholfogyasztás:** A 4. ábra az alkoholfogyasztási szokások részletes megoszlását szemlélteti nemek szerint. Az elemzés során a ritkán előforduló kategóriák alacsony elemszáma miatt az alkoholfogyasztás dichotóm változóként került vizsgálatra. Bár a rendszeres alkoholfogyasztás leíró szinten gyakoribb volt a férfiaknál, ez a különbség statisztikai értelemben nem bizonyult szignifikánsnak ($p=0,93$).

	alkalmanként	absztinens	rövid ital (1-2, 0,5 dl)	rövid ital + sör/bor (1-3 l)	sör/bor (1-2 l)	Összesen
Férfi	13,18%	8,64%	0,00%	4,09%	5,00%	30,91%
Nő	43,64%	20,00%	2,73%	1,36%	1,36%	69,09%
Összesen	56,82%	28,64%	2,73%	5,45%	6,36%	100,00%

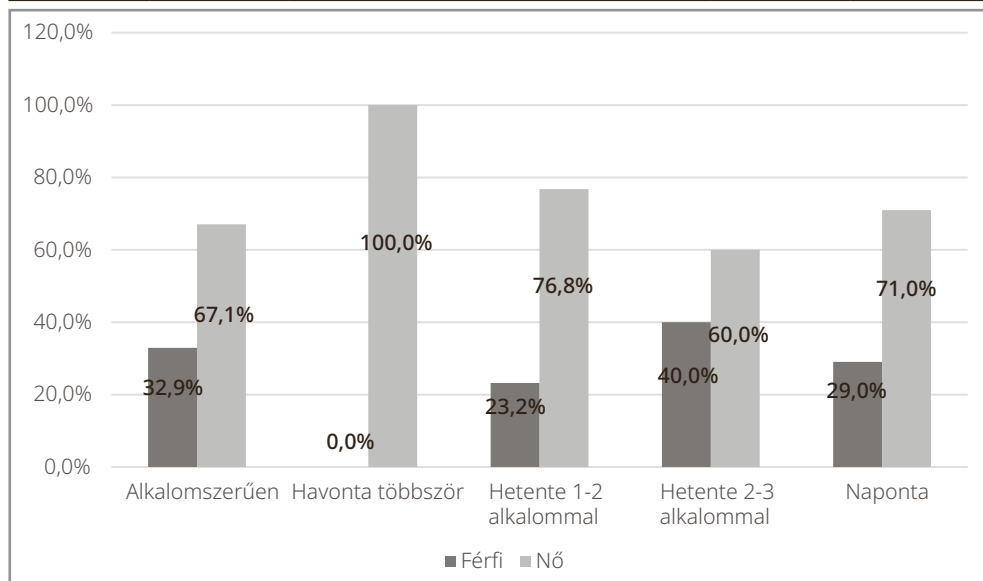

4. ábra: Alkoholfogyasztási szokások (fő/nap) (n=220 fő) (saját készítésű ábra)

- **Táplálkozás:** Az étkezési gyakoriság nemek szerinti megoszlását elemezve elmondható, hogy a khi-négyzet-próba eredménye alapján az étkezési gyakoriság nem mutatott szignifikáns különbséget a férfiak és a nők között ($\chi^2=0,46$; $p=0,80$). A rendszertelen étkezés mindkét nem esetében megfigyelhető, ami az időskori egészségmagatartás szempontjából kedvezőtlen mintázatként értelmezhető.
- **Fizikai aktivitás:** Az 5.ábra a testmozgás gyakoriságának részletes megoszlását szemlélteti nemek szerint. A megkérdezettek 46%-a végzett rendszeres mozgást heti legalább egyszer, azonban 22%-uk teljesen inaktív volt. A fizikai inaktivitás szoros összefüggést mutatott a kedvezőtlenebb önértékelt egészségi állapottal. A statisztikai elemzés során az alacsony elemszámú kategóriák miatt a testmozgás gyakorisága összevont, dichotóm változóként került vizsgálatra. A khi-négyzet-próba nem mutatott statisztikailag szignifikáns különbséget a férfiak és a nők között ($\chi^2(1)=0,02$; $p=0,88$).

	Alkalom szerűen	Havonta többször	Hetente 1-2 alkalom	Hetente 2-3 alkalom	Naponta	Összesen
Férfi	28		13	18	9	68
Nő	57	3	43	27	22	152
Összesen	85	3	56	45	31	220

5. ábra: Testmozgás gyakorisága (fő) (n=220 fő) (saját készítésű ábra)

- **Önértékelt egészség:** A 65 év felettiak 41%-a ítélte meg egészségi állapotát „közepesnek” vagy „rossznak”. A negatív önértékelés különösen magas volt az alacsonyabb iskolai végzettségű, özvegy, egyedül élő férfiak körében.

Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a 65 év felettiak jelentős része olyan rizikómagatartásokat folytat, amelyek hosszú távon rontják az egészségesen várható élettartamot.

4. Következtetések

4.1 Az egészségmagatartás jellemzői a 65 év feletti korosztályban

Az empirikus vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy a vizsgált 65 év feletti korosztály körében több, az egészségre kedvezőtlen magatartásforma is jelentős arányban van jelen. Különösen a fizikai inaktivitás és az egészségtudatos életmód következetes hiánya emelhető ki, amelyek a szakirodalom szerint kedvezőtlenül befolyásolják az időskori egészségi állapotot és az életminőséget. A dohányzási és alkoholfogyasztási szokások, valamint a testmozgás gyakoriságának elemzése azt mutatta, hogy az egészségkockázati tényezők nem elszigetelten, hanem több területen egyidejűleg jelennek meg.

A nemek közötti különbségek vizsgálata során alkalmazott khi-négyzet-próbák nem jeleztek statisztikailag szignifikáns eltérést a férfiak és a nők egészségmagatartási mintázatai között. Ez ugyanakkor nem a kockázatok alacsony szintjére utal, hanem arra, hogy az egészségre kedvezőtlen magatartásformák mindkét nem esetében hasonló módon vannak jelen. Ennek megfelelően az idősök körében tervezett prevenciós és egészségfejlesztési beavatkozások esetében indokolt a nemi különbségek helyett elsősorban az életkori, társadalmi és közösségi tényezők hangsúlyosabb figyelembevételre.

4.2 Az egészségmagatartás és a civil, illetve közösségi aktivitás összefüggései

A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy az egészségmagatartás alakulása nem kizárólag egyéni döntések eredménye, hanem szoros összefüggésben áll a közösségi környezettel és a civil szervezetek által biztosított aktivitási lehetőségekkel. A kérdőíves adatok, valamint a közösségi alapú intervenció tapasztalatai egyaránt azt jelzik, hogy a civil szervezetek jelenléte és közvetítő szerepe elősegítheti az idősök bevonását az egészséget támogató programokba, különösen a rendszeres fizikai aktivitás és a társas kapcsolatok fenntartása terén.

Fontos hangsúlyozni, hogy a tanulmány empirikus eredményei nem oksági összefüggések igazolására irányultak, hanem olyan mintázatokat tártak fel, amelyek összhangban állnak a szakirodalomban leírt mechanizmusokkal. A közösségi alapú, civil szervezetek által szervezett programok támogató környezetet teremtenek az egészségtudatos magatartás fenntartásához, miközben hozzájárulnak a társas izoláció mérsékléséhez. Az intervencióhoz kapcsolódó fókuszcsoporthoz visszajelzések megerősítették, hogy a közösségi élmény, a személyes kapcsolatok és a civil szervezetekhez kötődő bizalmi hálózatok kiemelt szerepet játszanak a részvétel fenntarthatóságában.

4.3 A civil szervezetek szerepe az idősök egészségmegőrzésében regionális kontextusban

Az empirikus eredmények és a regionális összehasonlítások alapján megállapítható, hogy a civil szervezetek területi eloszlása és tevékenységi struktúrája érdemben befolyásolja az idősök számára elérhető közösségi és egészségfejlesztő lehetőségeket. Azokban a térségekben, ahol magasabb a civil szervezetek szervezetsűrűsége, és különösen ott, ahol a sport- és rekreációs profilú szervezetek aránya jelentősebb, kedvezőbb egészségmagatartási mintázatok figyelhetők meg. Ezzel szemben a hátrányosabb helyzetű régiókban az alacsonyabb civil aktivitás és a szűkebb közösségi kínálat korlátozza az idősök részvételi lehetőségeit. A civil szervezetek helyi beágyazottsága ezért nem csupán társadalmi, hanem kifejezetten területi erőforrásként értelmezhető, amely hosszú távon képes befolyásolni az egészségmagatartás térségi mintázatait és mérsékelni a regionális egyenlőtlenségeket.

4.4 Összegzés

A kutatás eredményei összességében arra mutatnak rá, hogy a civil szervezetek nem pusztán kiegészítő szereplői az egészségfejlesztésnek és az aktív idősödés támogatásának, hanem annak strukturális feltételei. Az idősök egészségmagatartása és életminősége olyan komplex társadalmi folyamatokba ágyazódik, amelyekben az egyéni döntések, a közösségi kapcsolatháló és az intézményi ellátórendszerek együttesen hatnak. A tanulmány koncepcionális tanulsága szerint az egészséges idősödés támogatása hosszú távon csak akkor lehet fenntartható, ha az egészségfejlesztési és prevenciók beavatkozások szervesen kapcsolódnak a helyi közösségekhez és a civil hálózatokhoz. A civil szervezetek integratív ereje, helyi beágyazottsága és mobilizációs képessége olyan erőforrást jelent, amely nélkül az időskori egészségmegőrzés és az egészségtudatos életmód társadalmi szintű megerősítése nem képzelhető el.

5. Források

- Age UK. (2021). *Reducing loneliness in later life: Evidence review*. Age UK.
- Age UK. (2018). *Physical activity in later life*. Age UK.
- Boros, J. (2020). *A felnőtt magyar népesség egészségmagatartása* (Doktori értekezés). <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/23230>
- Civil Információs Portál. (2024). *Civil szervezet kereső*. https://civil.info.hu/civil_szervezet_kereso
- Civil Községi Szolgáltató Központ Győr. (2024). *Győr-Moson-Sopron megye civil szervezetei*. <https://civil-gyms.hu/szervezetek>
- Eurostat. (2022). *Life expectancy at age 65 by sex*. <https://ec.europa.eu/eurostat>

- Győri, Á. (2022). A társadalmi egyenlőtlenségek és az egészség összefüggései Magyarországon. *Statisztikai Szemle*, 100(7), 645-670.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC). (2019). *Mental health and psychosocial support for older people*. IFRC.
- Jakab, Zs. (2021). Egészségi egyenlőtlenségek Magyarországon – térbeli és társadalmi metszetek. *Népegészségügy*, 99(2), 87–95.
- Kákai, L. (2021). *Civil szervezetek Magyarországon – trendek és kihívások*. Magyar Regionális Tudományi Társaság Vándorgyűlése. https://www.mrtt.hu/vandorgyulesek/2021/12/Kakai_Laszlo.pdf
- Kovácsné Tóth, Á. (2014). *A lakosság egészségi állapotának és egészségtudatosságának néhány jellemzője* In: Csizmadia Z. és Tóth P. (szerk.) *A helyi társadalom és intézményrendszer Győrben*. Universitas-Győr Nonprofit Kft, Győr, 201-216. https://gyik.sze.hu/images/Monográfiák/CsizmadiaTóth_A%20helyi%20társadalom%20és%20intézményrendszer.pdf
- Központi Statisztikai Hivatal. (2023). *A nonprofit szervezetek legfontosabb jellemzői, 2023*. KSH. <https://www.ksh.hu>
- Központi Statisztikai Hivatal (2023). *A nonprofit szervezetek száma régióként és megyénként (1993–2022)*. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpk007a.html
- Laczkovits-Takács, T. (2019). Időügy a győri Egészséges Városok Program tükrében. *Polgári Szemle*, 15(1–3), 212–224. <https://polgariszemle.hu/archivum/162-2019-augusztus-15-evfolyam-1-3-szam/164-kozigazgatas-tudomany-onkormanyzatisag/1029-idosugy-agyarori-egeszseges-varosok-program-tukreben>
- Magyar Vöröskereszt. (2022). *Időseknek szóló közösségi és szociális programok bemutatása*. Magyar Vöröskereszt. <https://voroskereszt.hu>
- Nárai, M. (2007). *A nonprofit szervezetek helye és szerepe a helyi társadalmak életében* (Doktori értekezés). Budapesti Corvinus Egyetem.
- OECD. (2021). *Health at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en>
- United Nations. (2019). *World population ageing 2019*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs. <https://www.un.org/development/desa/pd/content/world-population-ageing-2019>
- United Way Kisalföld. (2020). *Önkéntes Centrum Győr-Moson-Sopron megye*. https://rgdi.sze.hu/images/RGDI/honlapелеmei/fokozatszerzesi_anyagok/kobor_krisztina_tezisfuzet_magyar_angol.pdf
- World Health Organization. (2019). *Global report on ageing and health*. WHO.

Juliana Kiss – Krisztina Asztalos – Balázs Gerencsér – Janka Tóth
NIOK Civil Report 2025

Abstract

The NIOK Civil Report 2025 analyses the current state of civil society organisations in Hungary and provides the first comprehensive overview of the sector. Focusing on traditional civil society organisations - foundations and associations registered in Hungary - it examines the political, legal, and economic developments shaping the sector's operating environment, as well as its key structural characteristics.

The analysis draws on a wide range of data sources, including official statistics from the Hungarian Central Statistical Office (KSH), data from the Adjudkössze.hu fundraising platform, a systematic review of relevant literature, and original surveys and interviews conducted by the NIOK Foundation. The report addresses three main areas: macro-level conditions affecting civil society, statistical trends in organisational capacity, employment, and revenues, and funding opportunities, with particular attention to normative public funding, the 1% personal income tax scheme, and private donations.

The findings indicate that civil society in Hungary operates in an increasingly constrained environment characterised by growing inequalities in access to resources. While overall revenues and employment have increased since 2010, these gains are highly concentrated, and volunteer participation has declined. At the same time, private donations and the 1% tax scheme remain vital for many organisations, highlighting both the resilience of the sector and its structural vulnerabilities.

Keywords: state of civil society, operating environment, resource concentration, private giving and 1% tax schemes

Kiss Julianna – Asztalos Krisztina – Gerencsér Balázs – Tóth Janka
NIOK Civil Report 2025

Absztrakt

A tanulmány a NIOK 2025-ös Civil jelentést mutatja be angol nyelven, a magyarországi civil társadalom aktuális helyzetére fókuszálva. A klasszikus civil szervezeteket – a Magyarországon bejegyzett alapítványokat és egyesületeket – középpontba állítva tárgyalja a szektor működési környezetét meghatározó politikai, jogi és gazdasági folyamatokat, valamint bemutatja annak főbb strukturális jellemzőit.

Az elemzés több adatforrásra épül, köztük a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) hivatalos statisztikáira, az AdjuKössze.hu adománygyűjtő platform adataira, a releváns szakirodalom szisztematikus feldolgozására, valamint a NIOK Alapítvány által végzett kérdőíves felmérésekre és interjúkra. A tanulmány három fő területet tárgyal: a civil szervezeteket érintő makroszintű környezeti feltételeket, a szervezeti

kapacitásra, foglalkoztatásra és bevételekre vonatkozó statisztikai trendeket, valamint a forrászszerzési lehetőségeket, különös tekintettel a normatív állami támogatásokra, az egyszázalékos személyi jövedelemadó-felajánlások rendszerére és a magánadományokra.

Az eredmények azt mutatják, hogy a magyarországi civil társadalom egyre inkább korlátozó működési környezetben működik, amelyet az erőforrásokhoz való hozzáférés növekvő egyenlőtlenségei jellemeznek. Bár az összbevételek és a foglalkoztatás növekedtek az elmúlt 15 évben, ezek az eredmények erősen koncentráltak, miközben az önkéntes részvétel csökkenést mutat. Ugyanakkor a magánadományok és az egyszázalékos felajánlások továbbra is kulcsszerepet játszanak számos szervezet működésében, ami egyszerre jelzi a szektor ellenálló képességét és strukturális sérülékenységét.

Kulcsszavak: civil társadalom állapota, működési környezet, erőforrás koncentráció, magánadományozás és 1%-os adófelajánlás

Julianne Kiss is a social scientist, whose research focuses primarily on social enterprises, the social economy and the non-profit sector. She completed her PhD summa cum laude in the Social Policy Doctoral Programme at the Faculty of Social Sciences, Eötvös Loránd Science University in 2018. In her dissertation she examined the emergence and institutionalization of the social enterprise field, and its connections with the non-profit sector in Hungary. Prior to her involvement in academia, she had worked as a researcher in civil society organisations. She is currently Assistant Professor at the Department of Decision Sciences, Institute of Operations and Decision Sciences, Corvinus University of Budapest. She has participated in and led several domestic and international research projects, taught courses for university students, and also helped organizing workshops and conferences about social enterprises and the social economy. E-mail: julianne.kiss@uni-corvinus.hu

Krisztina Asztalos, NIOK Foundation staff member, program manager. She studied sociology and public policy at Corvinus University of Budapest and completed civil and community studies at ELTE. She was involved in the civil sphere as a volunteer, CSR program coordinator, and currently as an employee, and is committed in supporting civil society. In her work at the NIOK Foundation, she organizes training courses for civil society organizations and leads civil development programs. E-mail: k.asztalos@niok.hu

Balázs Gerencsér is a sociologist and economist, and was also trained as an organization development expert, and trainer. He has also completed the Points of Light/Washington Voluntary work organizer-manager training in the US. He has spoken at numerous local and international conferences and published studies on civil society development in Hungary. He has worked with NIOK since 1997. Prior to that he had gained experience in communications and market research, and lived and worked in rural areas for several years, where he started community, educational and civic projects. He has led the foundation since 2005, and also

E-mail: b.gerencser@niok.hu

E-mail: j.toth@niok.hu

E-mail: julianna.kiss@uni-corvinus.hu

E-mail: k.asztalos@niok.hu

36 ■■■ CIVIL SZEMLE ■ 2026/2.

a kommunikáció és az adománygyűjtés területén. Kurátora a nemek egyenlőségéért küzdő Egyenlítő Alapítványnak, szóvivője az Adománygyűjtő Szervezetek Önszabályozó Testületének. E-mail: b.gerencser@niok.hu

Tóth Janka, az Eötvös Loránd Tudományegyetem kulturális mediáció mesterszakos hallgatója, alapidiplomáját a Társadalomtudományi Kar szociológia szakán szerezte. Érdeklődési területe az urbanisztika, az épített környezet és a kulturális mediáció interdiszciplináris határterületei; munkájában tudatosan törekszik az elméleti keretek és a gyakorlati megközelítések összekapcsolására. Szakmai tapasztalatait a civil szférában, különösen a humanitárius segítségnyújtás, a lakóközösségi érdekvédelem és a mentori munka területén szerezte. A NIOK Alapítvány munkatársaként a jelen kiadvány első fejezetéhez végzett háttérkutatót, valamint részt vett a szövegezési és szerkesztési feladatokban. E-mail: j.toth@niok.hu

Nagy Ádám, Béres-Áfra Zsuzsa, Szalóki Viktor

Hány évünk van hátra a (civil) világvégéig?
– jogkorlátozás a civil társadalmon keresztül

Absztrakt

Tanulmányunkban a civil szféra domesztikációjának magyarországi modelljét mutatjuk be, különös tekintettel annak autoriter rendszerekhez való alkalmazkodására. Előadásunk központi kérdése az, hogy milyen módon követi Magyarország az orosz civil domesztikációs gyakorlatot, és milyen párhuzamok figyelhetők meg a két ország között. Az elmúlt évtizedben Magyarországon egyre intenzívebbé váltak azok az intézkedések, amelyek a civil társadalom működését – és újabban rajtuk keresztül az állampolgári jogok gyakorlását – korlátozzák. Írásunk célja megmutatni, hogy a magyar kormányzat milyen jogi és politikai eszközökkel törekszik a civil szféra háziasítására (domesztikációjára), továbbá, hogy ezen lépések mennyiben követik az orosz autoriter mintát.

A kutatás módszertanilag dokumentumelemzésre és modellalapú összehasonlításra épül, amely során részletesen elemezzük a jogi és politikai intézkedések adaptációját. A magyar modell lépcsőzetes átalakulását az orosz modell mintájára helyezzük fókuszba, különös tekintettel a külföldi ügynök törvényre, a nemkívánatos szervezetek elleni fellépésre, valamint a civil szektor kriminalizálására.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy Magyarország hozzávetőleg hány éves (ennek leleplezése hadd legyen a tanulmány titka) késéssel követi az orosz domesztikációs folyamatokat, és a civil társadalom autonómiájának fokozatos felszámolása megfigyelhető. A jogi és adminisztratív eszközök használata az autoriter berendezkedés

megszilárdítását célozza, amelynek részeként a kritikus civil hangok ellehetetlenítése válik egyre hangsúlyosabbá.

Az előadás nemcsak a hasonlóságokat, hanem a különbségeket is feltárja, kiemelve az európai jogi környezetből adódó korlátozó tényezőket, amelyek némileg lassítják a domesztikációs folyamatot. A kutatás rávilágít arra is, hogy a civil szektor ellenálló-képessége hogyan változik az egyre szűkülő politikai térben.

Kulcsszavak: civil társadalom, domesztikáció, Magyarország, Oroszország, jogi korlátozások

Ádám Nagy, Zsuzsa Béres-Áfra, Viktor Szalóki

How many years do we have left until the end of the (civil) world
– the restriction of rights through civil society

Abstract

Our presentation will focus on the Hungarian model of civil society domestication, with particular emphasis on its adaptation to authoritarian regimes. The central question is how Hungary follows Russian civil society domestication practices and what parallels can be observed between the two countries.

Over the past decade, measures restricting the functioning of civil society – and, more recently, the exercise of civil rights through civil society – have become increasingly intense in Hungary. Our aim is to show what legal and political tools the Hungarian government is using to domesticate civil society, and to what extent these steps follow the Russian authoritarian model.

The research is based on document analysis and model-based comparison, during which we analyze in detail the adaptation of legal and political measures. We focus on the gradual transformation of the Hungarian model based on the Russian model, with particular regard to the law on foreign agents, action against non-desirable organizations, and the criminalization of the civil sector.

The results show how many years Hungary lags behind the Russian domestication processes, and the gradual elimination of the autonomy of civil society can be observed. The study explores not only the similarities but also the differences, highlighting the limiting factors arising from the European legal environment, which somewhat slow down the domestication process. The research also sheds light on how the resilience of the civil sector is changing in an increasingly narrow political space.

Keywords: civil society, domestication, Hungary, Russia, legal restrictions

Nagy Ádám 1972-ben született, Budapesten. Hat diplomája mellett pedagógiából doktorált és habilitált, elnyerte az MTA Bolyai-ösztöndíjat, és több egyetemen is kutatóprofesszor-ként dolgozott. Vezető pozíciókat töltött be egy multinacionális IT-vállalatnál, irányított egy

információs társadalommal foglalkozó szervezetet, és válsághelyzeteket kezelt egy, az internet korai napjaiból ismert vállalatnál. Emellett a Nemzeti Civil Alap elnöke, a Magyar Narancs lapigazgatója és Budapest ifjúságpolitikai tanácsadója is volt. Jelenleg két könyvsorozat kreatív szerkesztője és az Excenter Kutatási és Fejlesztési Központ vezetője. Magyar Ifjúságért díjjal tüntették ki. 2025-ben egyetemi tanári kinevezést kapott.

E-mail: adam@nagydr.hu

Béres-Áfra Zsuzsa a Debreceni Egyetemen Humán Tudományok Doktori Iskola Szociológia és Társadalompolitika Doktori Programjában szerzett PhD fokozatot 2024-ben. Foglalkoztatja Debrecen kulturális és épített öröksége, kutatásai során a lokális kultúrával és identitással, továbbá az azt meghatározó kulturális elittel foglalkozik. 2018 óta a Metszetek Társadalomtudományi Folyóirat szerkesztőségi főmunkatársa, 2019 óta munkatársa a debreceni székhelyű Alternatív Közösségek Egyesületének, a Civil Szemle szerkesztőségéhez pedig 2024-ben csatlakozott.

E-mail: zsuzsa.beres92@gmail.com

Szalóki Viktor politológus. Alapszakos diplomáját az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar politológia képzésén szerezte. Ugyanitt végzett mesterszakon magyar politikai intézményrendszer és közpolitika szakirányon. Dolgozott elemző intézetnél, kutatási asszisztensként a TK Politikatudományi Intézetnél, valamint szakszervezeti szövetségnél is. Korábban aktívan részt vett a hazai ifjúságügyi szektorban, a témában több tanulmány társszerzőjeként is publikált. Társalapítója és állandó szerzője a veszprémi 82nullanulla magazinnak. Jelenleg az aHang politikai igazgatója. Főbb érdeklődési és kutatási területei a civil társadalom és a politika találkozása, fiatalok politikai részvétele és a választási földrajz.

E-mail: stkviktor@gmail.com

Ádám Nagy was born in 1972 in Budapest. In addition to holding six degrees, he earned a PhD and habilitation in pedagogy, received the MTA Bolyai Scholarship, and served as a research professor at multiple universities. He has held leadership positions in a multinational IT corporation, led an organization focused on the information society, and managed crisis situations for a company renowned from the early days of the internet. He has also served as the Chairman of the National Civil Fund, managing director of Magyar Narancs, and a youth policy advisor for Budapest. Currently, he is the creative editor of two book series and the head of the Excenter Research and Development Center. He is a recipient of the Magyar Ifjúságért Award. He became a full time professor in 2025.

E-mail: adam@nagydr.hu

Zsuzsa Béres-Áfra received her PhD degree in the Doctoral Program in Sociology and Social Policy of the Doctoral School of Human Sciences at the University of Debrecen in 2024. Her research focuses on Debrecen's cultural and built heritage, local culture and identity, and the cultural elites that define it. Since 2018, she has been the editorial chief of Cross-Sections

Social Science Journal, a staff member of the Debrecen-based Alternative Communities Association since 2019, and she joined the editorial board of Civil Review in 2024.
E-mail: zsuzsa.beres92@gmail.com

Viktor Szalóki is a political scientist. He earned his bachelor's degree in political science at the Faculty of Law and Political Sciences of Eötvös Loránd University (ELTE). He also completed his master's degree at the same institution, specializing in Hungarian political institutions and public policy. He has worked at a think tank, as a research assistant at the Centre for Social Sciences, Institute for Political Science, and at a trade union federation. He has been actively involved in the Hungarian youth policy sector and has co-authored several studies on the topic. He is also a co-founder and regular contributor to 82nullanulla, a magazine based in Veszprém. He is currently the Political Director at aHang. His main areas of interest and research include the intersection of civil society and politics, youth political participation, and electoral geography.

E-mail: stkviktor@gmail.com

Viktória Bene

The role of the civil sector in the prevention and management of cyberbullying

Abstract

The digital revolution has changed our everyday lives and the dynamics of relationships. A new space has appeared—cyberspace—which is not only a communication platform but has also become a fundamental place for social interaction. Besides its positive aspects, it also contains dangers; one of the most serious problems is cyberbullying, to which neither the public education nor other state actors engaged in intervention are able to respond adequately. The administrative overload and methodological shortcomings in formal education often set back effective intervention. Those who are affected do not trust in state institutions and mostly fear asking for help from professionals, which creates another problem to solve. In this social environment, the role of the civil sphere becomes crucial. The study aims to introduce how the civil sphere can respond to these challenges and cooperate with the institutions. Furthermore, another important question is how they describe the obstacles they face. Using semi-structured interviews with civil society actors explores the significance, good practices, and challenges of the civil sphere. The analysis highlights that civil society actors play a significant role in both prevention and intervention. Interviews with affected users also highlighted that they do not trust state institutions. For this reason, they would turn to civil society for help. Their

methodological freedom, knowledge, and network enable them to establish and maintain partnerships with actors in formal institutions. Nevertheless, the results show that they face a lack of financial and human resources, as well as political restrictions, which threaten their operation and long-term presence in schools and communities. The persistent and active presence of civil society actors is crucial, as they often compensate for the shortcomings of the formal system and, in many cases, serve as the only credible source of help.

Keywords: cyberbullying, prevention, intervention, civil society organizations, cooperation

Bene Viktória

A civil szféra szerepe a cyberbántalmazás megelőzésében és kezelésében

Absztrakt

A digitális forradalom alapjaiban változtatta meg a mindennapjainkat, az emberi kapcsolatok dinamikáját. Egy új tér jött létre – a cybertér, amely nem csupán kommunikációs platformként funkcionál, hanem a társaskapcsolatok megkerülhetetlen színterévé vált. A pozitívumok mellett számtalan veszélyt rejt magában, az egyik legsúlyosabb probléma a cyberbántalmazás, amelyre nem tudnak megfelelően reagálni sem a közoktatásban résztvevők, sem pedig az egyéb intervenciós tevékenységet folytató állami szereplők. A formális keretek között zajló oktatásban az adminisztrációs túlterheltség és a módszertani hiányosságok gyakran akadályozzák a hatékony beavatkozást. Az állami szereplőkbe vetett bizalomhiány miatt nem fordulnak az érintettek az intervenciós tevékenységet végző szakemberekhez így a segítségnyújtás újabb akadályba ütközik. Ebben a társadalmi környezetben válik különösen fontossá a civil szféra szerepe. A tanulmány célja, hogy bemutassa, a civil szféra miként képes reagálni ezekre a hiányokra és együttműködni az említett intézményekkel, továbbá ismerteti, hogy milyen hátráltató tényezőkkel kell szembenézniük a mindennapi munkájuk során. A kvalitatív kutatás civil szereplőkkel készített félig-strukturált interjúk segítségével tárja fel a civil szféra jelentőségét, jó gyakorlatait és kihívásait. A kutatás rávilágít arra, hogy a civil szereplők jelentős szerepet töltenek be a prevencióban és az intervencióban egyaránt. A kutatás másik szakaszában, az érintett felhasználókkal készült interjúk szintén azt mutatták, hogy az állami intézményekben nem bíznak és probléma esetén a civil szervezetekhez fordulnának bizalommal. Módszertani szabadságuk, tudásuk és a kapcsolatrendszerük lehetővé teszik, hogy partneri együttműködéseket alakítsanak ki és tartsanak fent a formális intézmények szereplőivel. Ennek ellenére az eredmények azt mutatják, hogy anyagi nehézségekkel és humánerőforrás hiánnyal, politikai korlátozásokkal kell szembenézniük, amelyek veszélyeztetik a működésüket és a hosszútávú jelenlétüket az iskolák és a közösségek életében. A civil szereplők kitartó és aktív jelenléte

kulcsfontosságú, ugyanis gyakran pótolják a formális rendszer hiányosságait és sok esetben az egyetlen hiteles segítségforrásként szolgálnak.

Kulcsszavak: cyberbántalmazás, prevenció, intervenció, civil szervezetek, együttműködések

Bene Viktória is an assistant lecturer at the Department of Media Studies and Media Education at Eszterházy Károly Catholic University. Her research focuses on internet safety. She is constantly learning and improving her knowledge at universities in Hungary and abroad. She participates in the development of numerous training courses and teaching materials, from theory to best practices. She is an author of several studies and book chapters. She studied sociology in Poland for a year. She has participated in several national and international projects as a researcher and expert. In addition to theory, she considers it necessary to be present in the field. She continuously holds training courses for teachers, students, and parents on safe internet usage, human rights, and intercultural communication. E-mail: bene.viktoria@uni-eszterhazy.hu

Bene Viktória, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Média tudományi és Mozgókép-pedagógiai Tanszékén tanársegéd. Doktori kutatásában a biztonságos internethasználat kérdését járja körbe. Folyamatosan tanul, képi magát hazai és külföldi egyetemeken. Számos képzés és tananyag fejlesztésében részt vesz elmélettől a jó gyakorlatokig. Több tanulmány és könyvrészlet szerzője. Egy évet tanult Lengyelországban, ahol szociológiát hallgatott. Több hazai és nemzetközi projektben vett részt kutatóként, szakértőként. Az elmélet mellett fontosnak tartja, hogy a terepen is jelen legyen. Folyamatosan tart képzéseket tanároknak, diákoknak, szülőknek biztonságos internethasználat, emberi jogok és interkulturális kommunikáció témákban.
E-mail: bene.viktoria@uni-eszterhazy.hu

Subburaj Sankara Subramanian – M. V. Ramana Murthy –
Satya Kiran Raju Alluri – V. Ramanathan

Civil society and coastal governance: empirical insights for Shoreline Management Planning in Tamil Nadu, India

Abstract

Shoreline Management Plans have become an important component of coastal planning in India, but their effectiveness depends on how well they reflect the social and ecological realities of coastal communities. This study examines the contribution of civil society to shoreline governance in Tamil Nadu, a region

where rapid development, ecological shifts and repeated cyclone impacts have intensified the need for coherent shoreline management. The research is based on 180 consultations conducted across fourteen coastal districts and focuses on four categories of civil society organisations: non-governmental organisations, women's self-help groups, fisher cooperatives and religious institutions. The findings show that these groups play complementary roles in interpreting and supporting shoreline management. Non-governmental organisations are involved in ecological restoration, monitoring and community awareness activities. Women's collectives draw attention to essential aspects of resilience such as water quality, sanitation, shelter conditions and personal safety. Fisher cooperatives highlight the practical requirements of daily marine access, including dredging and harbour facilities. Religious institutions provide trusted networks for relief, coordination and dispute resolution during extreme events. These combined efforts help translate technical shoreline plans into practices that are meaningful at the local level. Comparisons with coastal experiences in the Philippines, Bangladesh and the Netherlands indicate that Tamil Nadu reflects a wider pattern in which civil society strengthens the acceptance and performance of coastal adaptation measures. The study argues that resilience emerges through shared learning, distributed responsibility and cooperation across institutions. Embedding civil society participation within the Shoreline Management Plan framework is therefore essential for developing approaches that are socially credible, ecologically informed and adaptable to changing coastal conditions.

Keywords: civil society; shoreline management; coastal governance; Tamil Nadu; community participation; climate adaptation.

**Subburaj Sankara Subramanian – M. V. Ramana Murthy –
Satya Kiran Raju Alluri – V. Ramanathan**

Civil társadalom és partmenti kormányzás: empirikus betekintés
a Partvonal-gazdálkodási Tervezéshez az indiai Tamil Naduban

Absztrakt

A partvonal-gazdálkodási tervek egyre fontosabb szerepet töltenek be India part menti tervezésében, hatékonyságuk azonban nagymértékben attól függ, mennyire tükrözik a parti közösségek társadalmi és ökológiai valóságát. A tanulmány a civil társadalom hozzájárulását vizsgálja Tamilnádu partvonal-gazdálkodásához, egy olyan térségben, ahol a gyors fejlesztések, az ökológiai változások és az ismétlődő ciklon-hatások fokozott igényt teremtettek a koherens partvonal-kezelésre. A kutatás 14 parti körzetben végzett 180 konzultáción alapul, és négy civil társadalmi szervezeti kategóriára összpontosít: nem kormányzati szervezetekre, női önszolgáltató csoportokra, halászati szövetkezetekre és vallási intézményekre. Az eredmények azt mutatják, hogy e csoportok egymást kiegészítő szerepet játszanak a partvonal-gazdálkodás

értelmezésében és támogatásában. A nem kormányzati szervezetek ökológiai helyreállítással, monitorozással és közösségi szemléletformálással foglalkoznak. A női csoportok a reziliencia alapvető tényezőire – például a vízminőségre, a higiéniére, a menedékek állapotára és a személyes biztonságra – hívják fel a figyelmet. A halászati szövetkezetek a mindennapi tengeri hozzáférés gyakorlati követelményeit hangsúlyozzák, beleértve a kotrást és a kikötői infrastruktúrát. A vallási intézmények megbízható hálózatokat biztosítanak a segítségnyújtáshoz, a koordinációhoz és a konfliktuskezeléshez szélsőséges események során. E közös erőfeszítések segítenek abban, hogy a műszaki partvonal-tervezés helyi szinten is értelmezhető és elfogadható legyen. A Fülöp-szigetek, Banglades és Hollandia part menti tapasztalataival való összehasonlítás azt mutatja, hogy Tamilnádu olyan szélesebb mintát képvisel, amelyben a civil társadalom erősíti a part menti alkalmazkodási intézkedések elfogadottságát és eredményességét. A tanulmány amellett érvel, hogy a reziliencia a megosztott tanulásból, a felelősség megosztásából és az intézmények közötti együttműködésből alakul ki. A civil társadalom bevonása a partvonal-gazdálkodási tervek keretrendszerébe ezért elengedhetetlen a társadalmilag hiteles, ökológiailag megalapozott és változó parti feltételekhez alkalmazkodó megközelítések kialakításához.

Kulcsszavak: civil társadalom; partvonal-gazdálkodás; part menti kormányzás; Tamilnádu; közösségi részvétel; éghajlati alkalmazkodás.

Subburaj Sankara Subramanian holds a Bachelor's degree in Civil Engineering and a Master's degree in Coastal Management and is currently pursuing his PhD in Civil Engineering at Anna University, Chennai. He serves as a Project Scientist at the National Centre for Coastal Research (Ministry of Earth Sciences, Government of India), where he prepares shoreline management plans, conducts coastal field surveys, analyzes environmental datasets, and contributes to coastal governance and environmental assessment studies. His research interests include shoreline management, stakeholder engagement, and climate adaptation strategies.
E-mail: subburajiom@gmail.com

M. V. Ramana Murthy is an Indian coastal scientist and ocean engineer, currently serving as Mission Director of the Deep Ocean Mission and Director of the National Centre for Coastal Research (Ministry of Earth Sciences, Government of India). He holds degrees in Civil and Ocean Engineering from Acharya Nagarjuna University and IIT Madras, along with a Master's degree in Planning from CEPT University. His expertise includes coastal protection, shoreline management, ocean structures, desalination technologies, and disaster risk reduction. He has authored numerous publications and is a recipient of national awards in ocean technology and geosciences.
E-mail: ramana.mvrm@gmail.com

Satya Kiran Raju Alluri served as Scientist-E at the National Centre for Coastal Research (Ministry of Earth Sciences, Government of India). He is an expert in coastal processes and shoreline

management, with extensive experience in applied coastal research and engineering solutions. He has led more than 50 field investigations and contributed to numerous coastal consultation and protection projects, supporting shoreline stabilization and coastal risk mitigation initiatives. E-mail: rajusk@nccr.gov.in

V. Ramanathan is Scientist-E and Head of the Coastal Processes and Shoreline Management Team at the National Centre for Coastal Research (Ministry of Earth Sciences, Government of India). He has extensive experience in coastal data systems, geospatial database development, and IT infrastructure for coastal research. He played a key role in establishing the High Performance Computing facility at NCCR and contributed to operational flood warning systems for Chennai and Mumbai. He has received recognition for his contributions to ocean science and IT services. E-mail: vram@nccr.gov.in

Subburaj Sankara Subramanian építőmérnöki alapidplomával és partmenti gazdálkodás (Coastal Management) mesterdiplomával rendelkezik, jelenleg a chennai-i Anna Egyetemen folytatja PhD-tanulmányait építőmérnöki területen. Projektkutatóként dolgozik a Nemzeti Partkutatási Központban (NCCR, Indiai Földtudományi Minisztérium), ahol partvonal-kezelési terveket készít, partmenti terepbejárásokat végez, környezeti adatsorokat elemez, valamint kiveszi részét a tengerparti irányítással és környezeti hatásvizsgálatokkal kapcsolatos tanulmányokból. Kutatási területei közé tartozik a partvonal-gazdálkodás, az érintettek bevonása és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodási stratégiák. E-mail: subburajiom@gmail.com

M. V. Ramana Murthy indiai partkutató és óceánmérnök, jelenleg a Mélytengeri Misszió (Deep Ocean Mission) igazgatója, valamint a Nemzeti Partkutatási Központ (NCCR, Indiai Földtudományi Minisztérium) igazgatója. Építőmérnöki és óceánmérnöki diplomáit az Acharya Nagarjuna Egyetemen és az IIT Madras intézetben szerezte, emellett a CEPT Egyetemen mesterfokozatot kapott szerzett tervezésből. Szakterülete a partvédelem, a partvonal-gazdálkodás, a tengeri építmények, a sótalanítási technológiák és a katasztrófakockázat-csökkentés. Számos publikáció szerzője, munkásságát az óceántechnológia és a földtudományok terén nemzeti díjjal ismerték el. Email: ramana.mvrm@gmail.com

Satya Kiran Raju Alluri a Nemzeti Partkutatási Központ (NCCR, Indiai Földtudományi Minisztérium) „Scientist-E” fokozatú tudományos munkatársaként dolgozott. A partmenti folyamatok és a partvonal-gazdálkodás szakértője, széles körű tapasztalattal rendelkezik az alkalmazott partkutatás és a mérnöki megoldások terén. Több mint 50 terepvizsgálatot vezetett, és számos partmenti tanácsadói és védelmi projektben vett részt, támogatva a partvonal-stabilizációs és a partmenti kockázatcsökkentési kezdeményezéseket. E-mail: rajusk@nccr.gov.in

V. Ramanathan a Nemzeti Partkutató Központ (NCCR, Indiai Földtudományi Minisztérium) „Scientist-E” fokozatú kutatója, valamint a Partmenti Folyamatok és Partvonal-gazdálkodási Csoport vezetője. Kiterjedt tapasztalattal rendelkezik a tengerparti adatrendszerek, a térinformatikai adatbázis-fejlesztés és a partkutató informatikai infrastruktúra területén. Kulcsszerepet játszott az NCCR nagy teljesítményű számítástechnikai (HPC) létesítményének létrehozásában, és részt vett a Chennai és Mumbai városát segítő operatív árvízvédelmi előrejelző rendszerek kidolgozásában. Az óceántudomány és az informatikai szolgáltatások terén végzett munkájáért több elismerésben részesült.
E-mail: vram@nccr.gov.in

Kézai Petra

Az időskori mobilitás a társadalmi innováció fókuszában
– a „Biciklivel Kortalanul Magyarország” program

Absztrakt

Az idősebb generáció (65 év felettiek) aránya az Európai Unióban folyamatosan nő. Idősebb tagjaik jellemzően egyedül vagy idősök otthonában, társadalmi interakcióktól mentesen, elszigetelten élnek. Jelen tanulmány megalapozó kutatásként egy olyan társadalmi innovációt mutat be, amelynek fókuszában az idős generáció és annak mobilitása áll. Az eredetileg dán „*Cycling without Age*” (Biciklivel Kortalanul) program egy olyan nemzetközi jó gyakorlat, amely mára több országban is sikeresen elterjedt. A kezdeményezés a társadalmi felelősségvállalás kiváló példája, amely az idősebb generáció mobilitásának ösztönzésén túl a lokális értékeket hangsúlyozza, valamint a generációk közötti megértést szolgálja. A tanulmány részletesen bemutatja a program történetét, elterjedését a Visegrádi Együttműködés (V4-ek), majd pedig szakirodalmi áttekintést nyújt a PRISMA módszer alapján a témában releváns szakirodalmakból. Végezetül a magyar program koordinátorával készült interjújn keresztül tárgyalja annak hazai hasznosíthatóságát.

Kulcsszavak: társadalmi innováció, társadalmi felelősségvállalás, civil kezdeményezés, biciklivel kortalanul, idős generáció, városi mobilitás, tudás átadás

Petra Kézai

Social innovation the mobility for elderly people
– a review of the „Cycling without age program”

Abstract

The population of the European Union is constantly growing, but the composition of society has changed. The proportion of the older generation (people aged 65+) is becoming increasingly significant. This generation typically lives alone or in nursing homes, deprived of social interaction, and is characterized by isolation. This study presents a social innovation that focuses on the mobility of the older generation. The originally Danish program „Cycling without Age” is an international best practice that has now spread successfully to more countries over the globe. The initiative is an excellent example of social responsibility, which, in addition to promoting the mobility of the older generation, serves to emphasize local values and intergenerational understanding. The study presents a detailed history of the program and its spread in the Visegrad countries, followed by a review of the relevant literature based on the PRISMA method. Finally, it discusses the program’s applicability in Hungary based on an interview with the Hungarian program coordinator.

Keywords: social innovation, social responsibility, civil organisation, riding the bicycle, riksa, Cycling Without Age, elder generation, urban mobility, knowledge share

Kézai Petra 2007-ben okleveles közgazdászként végzett a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola Karán vendéglátó és szálloda szakon, majd 2018-ban a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar vezetés és szervezés szakon emberi erőforrás menedzsment szakirányon szerzet mesterdiplomát. Doktori értekezését „A magyar startup vállalkozások helyzete napjainkban a visegrádi országok összehasonlításában” címmel 2023-ban védte meg a Széchenyi István Egyetem Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskolájában. 2019-től a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar oktatója, 2000-től pedig az ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete Nyugat-magyarországi Tudományos Osztály tudományos munkatársa. Kutatási területe a regionális- és gazdaságtudomány. E-mail: kezai.petra@krtk.elte.hu

Petra Kézai graduated in 2007 from the Budapest Business School Faculty of Commerce, Catering, and Tourism with a Bachelor of Science in Economics (Catering and Hotel Management), and in 2018 from Széchenyi István University with a Master’s Degree in Management and Leadership. She defended her PhD thesis in 2023, titled “The current situation of Hungarian startup companies in the comparison of the Visegrad countries,” at Széchenyi István University Doctoral School of Regional and Economic Sciences. Since 2019, she has been a lecturer at the Kautz Gyula Faculty of Economics of Széchenyi István University, and since 2000, she has been a research fellow at the West Hungarian Scientific Department of the Institute for

E-mail: kezai.petra@krtk.elte.hu

Az időskori egészségmagatartás és a közösségi prevenció
regionális dimenziói Magyarországon, különös tekintettel
a civil szervezetek szerepére

A magyar társadalom gyors ütemű előregedése komoly kihívást jelent az egészségügyi ellátórendszer és a helyi közösségek számára. A 65 év feletti népesség egészségi állapota erősen regionális különbségeket mutat, amelyeket életmódbeli tényezők és társadalmi környezet befolyásolnak. Kutatásunk célja a Nyugat-Dunántúlon, különösen Győr-Moson-Sopron vármegyében élő idősök egészségmagatartásának feltárása (nemek szerint), valamint a civil szervezetek egészségfejlesztő szerepének vizsgálata volt. A kérdőíves felmérés eredményei szerint a dohányzás, az alkoholfogyasztás, a kiegyensúlyozatlan táplálkozás és a fizikai inaktivitás aránya magas, főként az alacsonyabb iskolai végzettségű, egyedül élők körében. Egy közösségi alapú intervenció keretében eszköz nélküli, csoportos edzéseket szerveztünk, a résztvevői visszajelzések és megfigyelések alapján javult a fizikai és pszichés állapot, míg a közösségi élmény és a civil szervezetek bevonása erősítette a részvételt és a fenntarthatóságot. Eredményeink szerint az időskori egészségi egyenlőtlenségek mérsékléséhez elengedhetetlen a civil szervezetek aktív szerepvállalása.

Kulcsszavak: idősező társadalom, egészségmagatartás, civil szervezetek, közösségi prevenció

Regional dimensions of health behavior and community-based prevention in old age in Hungary, with special emphasis on the role of civil organizations

The rapid aging of Hungarian society poses serious challenges to the healthcare system and local communities. The health status of the population over 65 shows

strong regional disparities, influenced by lifestyle factors and social environment. Our research aimed to explore the health behavior of older adults living in Western Transdanubia, particularly in Győr-Moson-Sopron County, and to examine the health-promoting role of civil organizations. According to the results of our survey, the prevalence of smoking, alcohol consumption, unbalanced nutrition, and physical inactivity is high, especially among those with lower educational attainment and individuals living alone. Within the framework of a community-based intervention, we organized group exercise sessions without equipment, which improved both physical and mental well-being, while community experience and the involvement of civil organizations enhanced participation and sustainability. Our findings indicate that reducing health inequalities in old age requires the active engagement of civil organizations.

Keywords: aging, health behavior, civil organizations, community prevention

Orbán Gyöngyi ápolási igazgató a Csornai Margit Kórházban. Okleveles ápoló (egyetemi végzettség) és egészségügyi menedzser végzettséggel rendelkezik. Szakmai érdeklődésének középpontjában az egészségügyi szervezés, az ápolásmenedzsment és az idősgondozás áll. Kutatási érdeklődése kiterjed az egészségmagatartás vizsgálatára, az idősügy társadalmi összefüggéseire és a megelőzés lehetőségeire. Több, mint 10 év oktató gyakorlattal és kiterjedt gyakorlati tapasztalattal rendelkezik a közösségi egészségfejlesztésben. Részt vett több helyi prevenció és közösségi program szervezésében, különös tekintettel az időskori egészségmegőrzésre. Kutatási érdeklődése az egészségmagatartás, idősügy és prevenció. E-mail: orbangyongyi05@gmail.com

Kovácsné Tóth Ágnes több mint 20 éve dolgozik a győri Széchenyi István Egyetem Egészségügyi és Sporttudományi Karán. Az orvos- és egészségtudományi végzettségei mellett klinikai tapasztalattal is rendelkezik. Az egyetemi hallgatónak jelenleg oktatott kurzusai között szerepel az egészségfejlesztés, az életmód és prevenció, valamint az idősök sportja és rekreációja. Kutatási területe a humán tudományokbeli pályaválasztáshoz kapcsolódik, és örömmel kutatja az egészségi és fittségi állapotot, valamint az azt befolyásoló tényezőket minden korosztályban. Emellett más orvos- és egészségtudományi területeken végzett kutatások is érdekeik. E-mail: tagnes@ga.sze.hu

Gyöngyi Orbán is the Director of Nursing at Csornai Margit Hospital. She holds a university degree in nursing and a qualification in health management. Her expertise includes healthcare organization and elderly care. She has over 4 years of teaching and practical experience in community health promotion and has participated in organising local prevention and community programmes targeting elderly health. Her research interests include health behaviour, ageing, and prevention.

Email: orbangyongyi05@gmail.com

E-mail: tagnes@ga.sze.hu

A címlapfotó eredeti változata

CIVIL SZEMLE

ISSN 1786-3341

9 771786 334009